

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Skivebogen

Historisk Aarbog for Skive og Omegn

29. Bind - 1937

SKIVEBOGEN

Historisk Aarbog for Skive og Omegn

29. Bind - 1937

Skive

I Kommission hos Jungs Efterfølger
1937

Udgivet af
Historisk Samfund for Skive og Omegn.

Redaktionsudvalg:

Dr. phil. *Guðmund Schütte*, Eskjær, Redaktør.
Provst *M. Brandt*, Højslev.
Lærer *Niels P. Bjerregaard*, Skive, Formand.

Skive Folkeblads Bogtrykkeri
1937

Indhold.

	Side
<i>Guðmund Schütte: Jyskens Pris</i>	1
<i>Jens P. Løvig: Salling</i>	2
<i>Guðmund Schütte: No smo Blá' á dæn dansk Histárrí</i>	4
<i>Niels P. Bjerregaard: Skive gamle Kirke II</i>	56
<i>M. Brandt: Hr. Tyge Krabbe til Bustrup og Vegholm</i>	84
<i>Marie Jespersen: Hjemstavns minder fra Møglkjær i Jebjerg</i> ..	139
Navneliste	157

JYSKENS PRIS

Af Guðmund Schütte.

Melodi: Ved Bov, dér slog en Kugle mig et Hul, faldera.

No vel a temm mi Glaj's å drekk en Sko'l, faldera,
å dæn ska gjeld wa gammel Jyllands-Mo'l, faldera.
Hvæ'r Få'r å Mu'er ska sæj no te dje Sön, faldera:
„Drek u'e! Wa æjen Mo'l ær kna gmæ skjön', faldera!“

Om do ka snakk po Tysk, Fransk å Lati'n, faldera,
bild dæ et' ind', te do ær få'le fi'n, faldera.
Ve' do po jænne Jyllands-Mo'l hvæ'r Krumm', faldera,
hør do kaski'sæ et' mæ te di dumm', faldera.

Ka de, do sæj er, te mi Hja't kuns go', faldera,
ær de ilyw'l, hwa a kan bæjst fosto', faldera.
For po æ Skrøwt di sæj er så møj' Vrøw'l, faldera,
å dæm, dæ skryw er de, di ær nøj Skrøw'l, faldera.

A li-er bæjst dæn rejtig Warmels-Jysk, faldera.
Æ Prøj'ser skal et' vræng en om' te Tysk, faldera.
Næ'r di mæ Majt vel skå was sonden O', faldera.
så ønsker a, te di mo brend dje Klo', faldera!

De gammel Jysk skal blyw kuns, hwa de wa, faldera.
Æ Jyllands-Tysker, ham ska Fanden ta, faldera.
Vel do forrå was for æ Tysker-Pæng', faldera,
så gid do fo'er en Uløk'k inden læng', faldera!

Læ was, som Blicher sæj er, blyw ve de, faldera:
en Få'r si Bå'r ka al'ti' kin'nes ve, faldera.
Gid Jyden han mo al'ti' håld sæ styw', faldera!
Læ was blyw ve de Jysk kuns hi-el wa Lyw'!

„Jyllands-Tysker“ kaller di i Sønderjylland jæn', dæ fløtter ind' fræ Na-r-Jylland' å sæler sæ si'el te æ Tyskere. Dær ær åsse „Fynbo-Tyskere“ å „Ærbe-Tyskere“ (fræ Ærø).

SALLING!

Af *Jens P. Løvig*, Borbjerg*).

Dær ær Smæ-rer o æ Mark, dær ær Græs i æ Æng',
dær ær Mi'el i wa Byk' å wa Råw.
Æ Mo'eld de ær dy'v, å tit ær ed stræng·
å komm· nejle nåk mæ æ Plåw.
Nær æ Sommer et' mæ Rejn ær for nyw',
ær dær tæt mæll· æ Rå er o æ Aw er
å Hwe-d å Haw-er
å dåv'elt så manne Tønder som Traw-er.
Nær æ Udgywter et' war så fu le hyw',
war dær aller en Mennisk, dær klaw-er.

Vi hå'r Ky'er i æ Bo-s, vi hå'r Mjælk i æ Strip'p,
vi ka slag't was en Gri's, hwes vi vel.
Å nu-er hå'r åsse en Fo'er å ka klip'p,
hwes æ Hu-er di vel go tel.
Wa Pig-er ær trind· om æ Kinner å Lyw'.
Di ær rap'p mæ æ Mund' å æ Hin'ner.
De ær nöj, a kin'ner,
å som aller å mi Howkom'mels swinner:
dær gie's et' Må gen te Kwonner, misyw',
som I dæm i Sallingland' find-er.

Wa Drængi i Salling ka ky-er en Spænd Hæj-st.
De hå'r di wal atter dje Få'er.
Hwes jæn' å dæm, do trow'r, do ka fæjst,
ska do i æ Vending væ-r snå'er.
Wa Marker ær law·, å wa Himmel ær hyw',
mæn der ær manne, der et' wal vel flöt'tes.
Somti dær röt'tes
i æ Sisten, nær å Sy-gen di tröt'tes.
Æ Væj dæn ka væ-r så forfær'delig dryw',
nær en skilles fræ dæm, te en mød'tes.

---

*) Først trykt i „Skive Folkeblad“.

Ja, Salling, do ær da dæn skjønneste Hjem',
dæn bæjst bette Land' o æ Jow'r.
Hæ r ær a fræ Dræng' å te Mand' uwst fræm',
hæ r bowed mi Få'r å mi Mou'r.
Å næ'rensti' te mi Dræng' blyw-er stu'er
å ær mynne i Hand'el å Wand'el,
— særlig i Hand'el —,
så di et' ka sny-d ham en Mand'el,
ja, så ska han bow', hwor han hå'r hans Ru'ed,
for dæn' ska dær Sallingbo Land' tel.

NO SMO BLÅ. Å DÆN DANSK HISTÅR'RI

Fota'l på Jysk å *Palle*.

I.

Færtå l.

A hår manne Gång tint, te a vild skryw en Danmarkshistår'ri fo Pæi'r å Poul. A hår åsse fåt skröwn di føst Kapitler. Mæn de vild lissom et' rejtig skri, næ'r a skröw' atter æ Skröwt. Dæn ær fo styw' å uhandti'erle. De Dansk, a skryw'er, de ær blöwn så möj' fotyske hæller fovælske, te de ær manne Gång lissom hi'el Lati'n hæller Kaudervælsk fo mæ; a ka slæt et' læ væ'r mæ de tyskvælsk Væ'sen, næ'r a skryw'er atter æ Skröwt.

Så en Då' fild ed mæ ind', te a ku pröw' å skryw' ed po Jysk. A æ no nap'le dæn ræt't te de, fo a hår i mi bet'te Ti' aller tal Sallingbomo'l. Kaski'sæ, a hår tal en Kon Himmerbomo'l mæ mi Bårpig, bet'te Rosa fræ llderisør; mæn a håw'er ed et'. A håw'er kons, te næ'r' a skuld sæj Fowal te wa Tejibrænde hans Ku'en, Madam Thomsen, så plæje hun al'ti' å sæj: „Fowal, Hammelöw! Hælsen Madam Dek!“ Sör'en ku a jo læ'r en bette Krom'imællstå'nd.

Mæn ilyw'l hår a dæn' Fonim'mels, som om Jysk wa mi ræt' Modersmå'l. Å dæ ær de mæ'r'kle ve'e, te næ'rensti' a pröw'er po' å bræk'k jo de Jysk, så hår a möj' mier Fonyw'els ve de, ænd som næ'rensti' a skryw'er atter æ Skröwt.

De ær lissom dæ sto'r i dæn' Vis, som blöw
dejt te Kong Erik Menved hans Bröllop:

Og der var Glæde i Fruekloster,
de Nonner, de læste og sunge.
End var der mere i Kongens Gård:
de legte med danske Tunge.

Tho æ Nonner di sang' jo atter æ Skröwt, —
de væl sæj·, te di sang Latin'; fo de wa dæn fi'n
Sprog, som æ Præj·st å anner studi'ere Fålk ku tå·l
å skryw· öwer æ hi·el Kristenhi'er. Æ Kong· hans
Ridd'erer å Swænd· di ku mjestendi'els hwær·ken
lös hæller skryw·; mæn di kund *snak Dansk*, å di
ku fotæ·l Histår'rier po dæn' Mo'l, te en ku bode
grinn· å græ· ve, fo dje Hja·t wa mæj i' ed. Som
gammel Grundtvig skryw·er:

Modersmaal er vort Hjertesprog,
kun løs er al fremmed Tale.
Det alene i Mund og Bog
kan vække et Folk af Dvale.
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
sødt i Liv og sødt i Død,
sødt i Eftermælet.

A væl no fotæ·l æ Sallingbo'er no smo' Belleder
å wa Histår'ri po *dje* Modersmå'l, som a gja·n vild·,
skuld åsse ha wot mi æjen. Så tin'ker a, te di hæ'r
Fotæ'l'linger væl blyw· mi er fotro'lig fo dæm, ænd
som næ'r di ska løs dæm atter æ Skröwt.

Mæn en mo undskyld·, te dæ ka væ· manne
Fæjler. Dæ hår jo små'r aller fa·r wot skröwn en
Bo'g po Sallingbomo'l, så a hår ingenting' å ræt't
mæ at'ter. Mæn Hr. Lærer Mortensen i Mogenstrup
Skuel å Lands'arkiva'r Svend Aakjær å Professor
Skautrup hår wot så vænlig å löst e igjæmmel å

ræt't dæm væst Bom'merter, å de ska di ha manne Tak fu'e.

Dæn Mår, a staw'er æ Sprog epo', ær dæn', som Prof. Skautrup hår fu'eslawn. A hår gi'en en Foklår'ring i en Anmærkning*).

A hår mærke, te mi Artikler po Sallingbomo'l i æ Skyw· Blå· ær blöwn wal mu'etawn; dæfu'e töt' a, te no skuld æ Mo'l åsse ind' i wa Årbo'g. Si'el om dæ ær nu'er, dæ et' ka li' ed, så skal ed no ilyw'l fræm!

Å læ was så ta fat.

Eskjær, 3. April 1937.

Gudmund Schütte.

---

*) Forklaring paa Stavemåden.

e og o er „lukket“, ikke æ, å.

Egennavne staves sædvanlig efter Skriften, altsaa: Himmerland, Rom, ikke: Hemmerland', Råm'.

Dog gøres der enkelte Undtagelser, f. Ex. Skyw·, Midgårdswor'm, ikke Skive, Midgårdssorm, etc. Endvidere: Kæisar, Kæipio, ikke: Kæsar, Kæpio eller Cæsar, Cæpio.

„Stød“ udtrykkes ved en Akcent. Er Vokalen lang, står Tegnet foran Konsonanten: Bo'g; er den kort, står det bagefter: et', „ikke“. Ved Dobbeltkonsonant og Konsonantforbindelse sættes det i Midten: kin'ner, „kender“, ilyw'l, „alligevel“.

„Glidende Tonelag“ udtrykkes ved Tegnet :: skryw·, „skrive“, hå·r, „havde“.

Stærkt Tonetryk uden Stød udtrykkes i Ord som „fordi“, „hvordan“ ved „gravis“ (bagudrettet Tone-tegn): fodè, hwodàn.

1. *Æ Land'*.

Dæn' Land', vi no kaller *Danmark*, mo vi et' trow', hár wot en sammelt Ri·g „fra Syndflodens Dage“ hæller „fra Arilds Tid“. I gammel Daw', po dæn' Ti', te Kristus blöw föj', da wa dæ ingenting', dæ hie Danmark. Æ hi·ele Land' wa splitt ad i Smobej·er: Salling, Himmerland, Ty, Fyn á Sjælland, di há·r hwæ'r dje æjen Kong· hæller Höwding. De wa lissádan mæ Swerrig á Norge á Tyskland. Mæn dæ ær dæn' stu·er Foskjæl', te Tyskland blöw ve mæ á væ splitt ad á ligt en Klud·tæp'p, li·g te Bismarck á Hitler i wa Ti' fæk e rör sam'mel i jæn' Gry·e. Mæn Danmark blöw sammelt te jæn' Konge·ri·g allere· omkreng' ve Law 500 atter Kristus. De ær dæn jænnest Ri·g i Europa, som hár stawn urákke i mi·er ænd tu'send O'er.

2. *Hwa di Gammel tin't ve æ Land'*.

I mo et' trow', te di gammel Indbøggerer i æ Land' wa så ring· hæller uáply'st, te di et' ku spre·kuli'er öwer de, vi no kaller „Geografi“. Næ næ, næ næj'! Et' po de Law! Di vedst gádt ná·k Re·epo', hwodàn de wa indræt'te, bo·de teland's á tewand's.

Dæ wa engång' en Kwind·fá·lk, som hie *Gefion*, fotæ·ler Snorre i hans norsk Kongesaga. Te hind·sá· Gud *Odin*: „Hø'r engång', bette Gefion!“, så han. „Ku do et' ta á ræjs na'r epo' á li·er atter Land'? A tin'ker po á foranner mi Læj·lighi'er.“ Jow, tho de kund· hun da gádt ná·k. Hun ástæ'j á kam te Kong *Gylve* i Swerrig, á han wa så vænlig, te han ga hind·sá· møj' Land', som hun ku pláw·omkreng' po jæn' Dá'. Nå, hun wa et' tássi: hun ræjst te Jæt'tland' á blöw gu·e Vænner mæ en Jæt't,

å mæ ham fæk hun fir Sønner. Dæm skaft hun om' te Tyr, å så spænd hun dæm fu'er en Plåw å så: „Hyp, all mi bette Tyr!“ Å så trak di te, te de gnistre å galmt å röjt. Di slæft æ Plåwland' u'e i Kattegat, å dær blöw en leggend. De kaller vi no *Sjælland*; mæn æ Hwol, hwa'r hun hær tawn æ Land' fræ', de blöw te dæn' Sø', som di kaldt Låg (*Mälaren*); å di sä, te æ Vig i æ Låg', di past akkuråt te, som æ Næsser å Landtonger leg'er po Sjælland. Gefion gyw't sæ si'n mæ Kong *Skjold*, å hinne Awkom' blöw kaldt Skjoldunger. Bellehugger Bundgård fræ Himmerland hær lawe en Sprengwand' mæ Gefion å hinde fir Tyr; dæn sto'r ve Langelinje i Kjøwnhaw'n å ær jæn' å hans bæjst Værker.

I dæn hær Fotæl'ling ka vi si', te di Gammel hær åbsalvi'ere, te en swænsk Sø' hær den samm Fosow'n som Sjælland. Mæn a trow'er liggådt, te Mæjster Snorre ær gawn vild'. Fo *dæn'* swænsk Sø', dæ hær samm Fosow'n som Sjælland, de ær et' Mälaren, mæn *Venern*, å dæn leg'er åsse möj' nærmer ve Kattegat. Mæn hwodån kam de, te han gik vild'? De skal a sæj was: de wa fodè te lig ve Mälaren leg'er dæ en Landskav, som di kaller *Sjöland*. De ær dæn', te di hær blænd sam'mel mæ Sjælland.

Hær i Jylland hær vi en gammel Sæj å dæn samm Slaw. Dæ wa engång' en grusselig stu'er Worri; *Li-mgrim* di kald't ham. Hwær å hans Bøster wa så lång' som en hyw' Grantræ'. Nå, gåtten Li-mgrim gik å ro'de atter Äld'en, å dær, hwar han ro'de åp mæ hans lång Tryn, dær blöw' dæ en dyf Fur. Å de blöw si'n te æ *Li-mfyw'r*.

Æ na r Si: á Jyiland hár vi ásse en Sæj: om', hwodån dæn ær bløwn te. Di fotæler, te dæ ær en fá:le stu'er Wor'm, som skri:jer fræm' i æ Bak'ksi:lång's mæ æ Haw li:g fræ *Skagen* á te *Bulbjerg*. Á de ær jo tydelig nåk, te *Skagen* ær hans Stjajt, som stritter u'e i Skagerrak, mæn hans Hu e, de ær *Skarreklit*, som stekker áþ á æ Haw li:g u'e fo *Bulbjerg*. Dæn hæ'r Wor'm, de ær dæn samm', som æ Islænder kaller *Midgárdswor'm*; de ær æ Haw, dæ slønger sæ omkreng' hi el *Værden*.

I Salling, dæ'r kinner vi ásse æ *Midgárdswor'm*. Dæ leg'er en *Lindwor'm* mæ æ Hu e under *Lævver Bak'k*, á æ *Røg'g* under *Mogenstrup*, á æ Stjajt under *Eskjær* á vi'er na'r u'e. Næ'rensti dæn 'engång' blywer ryw'gal' á krommer Hu e á Hå:l sam'mel, så ska *Astrup søk'k*, á *Eskjær* fly: á *Norgård* brend'. De ær akkurá t dæn samm' Belle som i *Vendsyssel*: æ *Wor'm* hans Stjajt, de ær *Sundsøre*, som stritter u'e i æ *Fyw'r* lissom *Skagen* i æ Haw, á hans Hu e hár han lå' under en *Bak'k-Knåld'*, dæ stekker fræm' lissom *Skarreklit*. Á dæn' ukristelig *Pásty'r*, te han law'er, de ær *Værdens Undergång'*, dæn' som æ Islændere kaller *Ragnarok*; dæ r ær jo æ *Midgárdswor'm* mæj, á han tar æ *Lyw'* á *Asa-Thor*, fa r han si'el krepi'erer.

Om all: dæm hæ'r gammel Sa'ger hár a skröwn i wa *Árbo'g* 1934, S. 1 ff.

3. *Di træj' Aldere.*

Vi Mennesker mo jo krawl, fa r vi ka go', á vi blywer komfemi'er, fa r vi blywer wogsen. Sör'en ær ed ásse mæ æ *Fálkefæ'rd*. Æ *Krawlåld'er*, dæn' kaller vi æ *Stjen áld'er*. Så kom'mer æ *Brängsáld'er*,

å dæ rnæjst æ Jærnald'er. De kin'ner snå'r hwæ'r Sku·elbå'r i æ hi·ele Kristenhi·er. Mæn fo en halajn hunner O'er si·n, da wa en et' så klo'g. Å dæn', som hår åpdaw·e dæm hæ'r trøj' Aldere, de ær en Dan·sker, *Christen Jürgensen Thomsen*; han löw·e 1788 —1865. Håw· de, bette Bø'r! Fo dæ ær nåk, dæ vel ta æ Æ·r fræ wa Fædreland'.

4. Æ Stjen åld'er.

De føst, da wa Fålk jo et' klo'g nåk te å støv Metal', å så brugt di *Sti'en*, å mjest *Flintsti'en*. Danmark, hæller de, vi no kaller Danmark (jfr. St. 1), de kund udfø'r dæm te di anner Land· hæ'r na'r epo'; de wa dængång' de samm· fo was, som æ Smör hæller Flæsk ær no omdaw'.

Di føst Reskav·er, di wa jo kons ring· nåk, ujawn å kante; dæm find'er vi manne Gång· sam·mel mæ æ Kjøkkenmørringer, hwa'r æ Vildmenne·sker hår ædt dje Østes å smidt æ Skaller hæn', te æ Skaldønger blyw·er så hyw· som smo' Bak'ker. Mæn omkreng' en tow' tu'send O'er fa'r Kristus lær Fålk en bæj·er Skik. No læ'r di å sli·v æ Sti'en så glat, te de ær en Fonyw'els å si'; de ær tit law·e så nyw , mæ Støvrand· å dehi·ele, te de sier u'e akkurå't, som de wa støft. Fålk læ'r åsse å bøgg Grawkammer å stu·er Kampstjen, — Gånggraw· hæller Døj'ser. Dæm kaller di studi'ere Fålk no fo „Møgelstengrave“ (Megalitgrave), fodè te di ær så møj' stu·er*). Mæn æ Bynd' er kaller æ Gånggraw· fo Jæt'tstow·er, fodè te di ær så stu·ermægtig, te en tru·er, di ær bøgge å Jætter hæller Tråld·. Dæn'

*) Dæn hæ'r U'er „møgel“, de væl sæj· „stu·er“, kin'ner vi fræ Møgelorum i Salling.

Konst' á bogg æ „Møgelstengrave“, dæn' kam· fræ den inner Middelhav; dæn blöw bragt na'r epo' á æ Kjømænd', som sæjlt ad æ spansk Sø' á æ Væjsterwow· rundtenom' Skagerrak. Hwa de wa fo Fålk, dæ bu·e hæråp'p i di Ti·er, de ve' vi et'. Mæn di hár wot klo·g nåk; dæn skjönnest Stjen·dålk i Værden, sæj·er di studi'ere Fålk, ær funden i Danmark, — dæn' ær fræ Hindsgavl po Fyen. Á lissom Danmark há·r hat en stu'·er Udførsel á Flintstjen· i dæn ældst Stjen·åld'er, så blöw æn no jæn' á dæm Stæj·er hæ·r na'r epo', hwa·r dæ wa vi flest á skjönnest „Møgelstengrave“. De ær dæ fo, te dæ ær tæjnt en Døj's po dæm Fæm'kro·nsær1, vi no bru·ger.

5. *Æ Brångsåld'er.*

Atterhånd's wa dæ fli·er á fli·er Land· rundtenom', som blöw færði mæ æ Stjen·åld'er á blöw „komfemie're“ te á bru·g di nøj·mu·ens Reskav·er á *Brångse*, som blöw indfø'r fræ di rig Land·sønd'er epo' ve Middelhavet. De blöw en slæmme Kri·se fo was hæ·r na'r epo' mæ wa sölle Flintsti'en. Dæn sak i Pri's; dæ wa snå'r ingen, dæ vild ky·ef en længer. De ku et' nõt't, te æ Reskav·er wa gjow' á rødbru'n Sti'en á slevn så fi·n, te en ku nap'le skjæll· dæm fræ Brångse; æ Kunder, di vra ge dæm á folångt Metal'. De wa lissom i æ Landbrugskri·se atter 1870, ilåw England vild et' læng'er ta wa löw·end Kreatur'er.

Så wa dæ et' åndt á gjör, ænd som Fålk hær·åp'p mott si'el legg dæm atter á støv Brångse á handel mæ dæn. Fo handles, de skuld· dæ, li·g møj' hwodän, næ'r ed bá·r kund· go rundt.

Te al' Løk'k wa dæ en nöj' indlandsk Wå·r, dæ kam i Pri's ve dæn samm Law; de wa æ Raw. Ve dæn Ti' wa de så möj' de skjönnest å villest, te dæm fi·n Da·mer i æ sønder Land· kund hæng po dem, næ'r di skuld væ· epo Mu·er. Å dæ fo kam dæ no manne Kjø·mænd' te Jylland for å ky ef æ Raw. En ku snå'r trow', de wa dæ fo, te æ Vøjsterbo'er ær blöwn kaldt Rawjyder; mæn de passer nåk hæl·sen et'.

No, lig möj' mæ de, mæn no hå·r vi hæråp'p da fåt nöj ijæn å handel mæj, å så kam dæ jo snå'r Walstånd' te Hu·s. Vi læ·r si'el å stø·v æ Brångse; dæ æ·r funden Stø·vfårmer å all· dæm Reskaver, di brugt te å stø·v mæj. Å de wå·re et' læng, fa·r æ Smej· i Jylland å po Sjælland kund gjör Brångse·sa·ger mæ så fi·n Snerkler å Dikkeda'·rer, te di stö·st Fabrikker i Grækenland å Italien ku et' gjör dæm bæj·er. Sör'en no Trompe'ter — Lu·rer, di kald't dæm —' som dæ æ·r funden hæråp'p i di dansk Kja'r å Mu·eser, dæm ka di nap'le law· Ma·g te no omdaw·. Danmark æ·r dæn jæn·nest Land', hwa·r dæ æ·r funden så manne Lu·rer. Å di æ·r stæmt sam'·mel tow' å tow' så fi·n, te de æ·r utro'lig, å di ka gi Ly' enò, så en ka hø·r di samm· To·ner, som lø' hæråp'p fo en Par tu'send O'er teba·g.

Fræ æ Brångsåld'er hå·r vi ässe dæn föst he'·densk Gu·debelle, som æ·r kjænd' hæ·hjemm. De æ·r æ Su'el, som æ·r funden i Trundholm Mu·es po Sjælland. Han æ·r gjow' som en rund' Skyw· å Brångse, öw ertrokken mæ Guldblek å pry·de mæ fi·n Snerkler. Æ Skyw sto'r po en Wow'n, å dæ æ·r spænd en Højst fu·e.

Dæn' Gudebelle, dæn' fotæ·ler was om åndelig Rörelser, dæ æ·r kommen hæråp søndenfræ'. Fo æ

Snerkler po æ Su'elskyw', di ær gjow' akkurá't po dæn samm· Fosow'n, som di brugt i Grækenland ve dæn' Ti'. Á æ Relejo'n mæ æ Su'el som en hyw' á vældig Gud, dæn' hár vi rimmeligvi's fát fræ Ægyften. Fo dær wa dæ en Kong· ve Naw'n Ankh-n-Aton, som fand po' á awskaff di manne he'densk Gu'der, di hár, á gjow æ Su'el te hans jænnest Gud. Han to ásse si'el Naw'n atter ham, fo Aton ær dæn ægyftisk Naw'n po æ Su'el.

Hwa fo Mennesker de wa, som löw-e hæráp'p i æ Brångseáld'er, de ve' vi et' hi'el nyw', mæn de æ tro'lig nák, te de wa allere· Fálk á wa æj'en Slaw, dæn nordisk Ra-se.

6. Æ Jær'náld'er.

Sör'en ve Law 400 fa·r Kristus wa et ændle-mo'l fobi' mæ æ Brångseáld'er hæráp'p na'r epo'. Fo no blöw æ Brångse kjowr te awter á æ Jær'n, som kam te' was væjstefræ'. Vi hár lænt bo·de æ Metal' á æ Naw'n fræ en Fálk, dæ hie *Kelter*, mæn po gammel nordisk Mo'l blöw kaldt *di Vælsk*. Di bu·e i de gammel Frankrig á England. Dæ ær Ræster á dæm enò i Bretagne, Wales, Skotland á Irland. Dæn Gång wa di møj' stu·emægtig, á di fosto' á graw æ Jær'n áþ fræ æ Jow'r á ásse á sme·j· dæm bæjst Swæ'rd á anner Reskav'er.

Vi hár fát manne anner Ting' á Indræt'ninger fræ æ Kelter ænd som æ Jær'n; sör'en U'er som „Ri·g“, „Æmbed“, „E'd“, „Kjærre“, „Mær“ (de wa áprind'elig et' en sölle Skindmæ'r som no omdaw', mæn en gjew' Krigshæjst).

Dæn' Gud, vi kaller Thor, hár en keltisk Naw'n, á det ær ásse mu·lig, te dæn hyw est Gud, Odin, ær kommen te' was fræ æ Kelter.

Dæn' Ty'r, som æ Himmerbo'er telba, hâr fræ føst hjemm· ve æ sønder Middelhav, mæn han ær kommen te dæm öw·er dæn keltisk Land' Frankrig.

Æ „Læg“ hâr en keltisk Naw'n; di ældst Læger, di wa forræsten et' studi'ere Doutere, mæn Tråldkål å Hæxemæjstre.

Æ Kelter dje Majt å Hærlighi'er fæk da tesidst en Ænd·. Omkreg' 200 te 50 fa·r Kristus blöw de lå ø å æ Rommere. Fræ· Kristi Fødsel ræjner vi dæn rommersk Jærnaald'er. Dæn fæk Ænd·, ilåw dæn rommersk Kæjserdömm· gik te Grund·. Mæn vi hâr ænddå aller hõt åp mæ å lå·n fræ æ Rommere. Å vi hâr lænt så manne Teng' fræ dæm, te de ær rej'n umu'lig å tæl dæm åp. Dæ ær føst wa he'densk Ug mæ dæm syw' Daw·, å si·n wa kjærkelig Indræt'ninger, å wa Kampsti'ens Kjærker, å manne, manne fli·er Teng'. Wa Sprog ær smadderfuld' å rommersk U'er, som vi aller tinker ve: „Kejser, Prins, Regent, Provst, Foged, Kjøbmand, Tolder, Skriver, Digter, Rytter, Post, Pund, Mønt, Øre, Kiste, Ørk, Tårn, Port, Kjælder, Mur, Tegl, Urtegård, Pære, Blomme, Poppel“ o. s. v. Å manne å dæm U'er, di minder was enò om dæn gu·e, gammel rommersk Jærnaald'er po Kristi Ti'.

7. *Pytheas å hans Ræjs te Jylland.*

De wa, læ mæ si', omkreg' ve 345 fa·r Kristus, en skjønne Då' mæ halstell· Væj'r, æ Vind' væjst·syvæjst, æ Klåk'k wa, tink'er a, ve Law hal' træj'. Da so' di po dæn jysk Kyst en Skif komm· sæjlend fræ sønd'er. Dæn kåst Anker ve dæn udder Ræwl; en Jåll· kam row·end ind', å dæ steg en Mand' i Land'. De wa en bet'te, swotla'den Klø'r, en Græ-

ker; sör'en en jæn' hå·r di aller sit fa·r. Dæ blöw en Stemlen sam'mel å Spö·ren ve æ Strå'nd. Dæn Fræmme ga sæ strags te' å spö·r, hwa·r han wa, å hwa æ Stæj hi'e, å hwa fo Slaws Fålk dæ bu·e dær po Law. Mæn han tal· jo Græsk, å de fosto' di et' en Kuk å'. Så gjænto' han hans Spörsmo'l po Keltisk, å de wa dæ jæn' dæ ku fosto', fo han hå·r faren te Søs. Mæn han swa·r et' po æ Spörsmo'l; næ næ, næ næj'! Han spu·r si'el: „Hwa hi'er do, Falil? Hwa·r ær do fræ'? Hwa·r ska do hæn'? Hwa ska do dær'?" Fo de wa nu sör'en en jysk Skik, å de ær' ed da fo dæn' Sags Skyld' enò dæn Då' idå'.

Dæn Fræmme så·: „A hier *Pytheas*. A ær en Græker fræ Marseille. A hå·r ræjst manne Mi·l fu·er å søg atter æ Midnætsu'el. A hå·r wot i Skotland å po æ Ørkenøer fu·er å find· en. No søger a atter æ Land', hwa·r æ Raw kommer fræ'. Ka do sæj· mæ, hwa·r de ær, så ska do fo' en Då·ler hæller tow'.“

Så så· dæn ajn, som hå·r spu·r ham: „No, do ær fræ Marseille, Gokå'l! Så ær do hælsen kommen långvæjs fræ'“. (A tink'er, han hå·r åsse wænd' sæ te hans Kammerå'ter mæ dæm samm· U'er, som æ India'ner så·, ilåw Colombus kam·: „Ja, tho så ær vi da ændlemo'l blöwn åpdaw·e!“).

No hå·r Pytheas jo klå·re fo sæ, å så blöw de *hans* Tu'r te' å spö·r.

„Hwa hi'er dæn hæ'r Fålkfæ'rd'?“ så· han. Di swå·r, te di hie *Eutoner*; de ær nåk de samm·, som vi no kaller *Jyder*. Pytheas noti'ere de strags i hans Lomm·bo'g. I æ Skrøwt, vi hå·r, sto'r ed no staw·e Gutoner, mæn de ær nåk et' rejtig.

„Å hwa hi'er så dæn stu·er Ø', en ka skimt dæru·e?“

„Dæn hier *Abalos*. Di kaller en åsse æ Raw-Ø“. Dær ær studi'ere Fålk no omdaw, som mi'ener, te *Abalos* ær de samm som *Alum* hæller *Aulum* ve *Tyborön*, mæn a twi'ler.

„Kan I sæj mæ, hwo manne Stå'nd dæn længst Då' hå'r hæ'r ve jer, fræ æ Su'el stoer åp, å te æ Su'el goer ni'er?“ De vedst di et' så nyw, mæn han fæk da ilyw'l nöj skröwn åp.

„Finder I hælsen möj' Raw?“

„Jow', de ka ski' sæ“, så dæn ajn. Mæn så wa dæ jæn', som så: „Ja, tho vi find'er da så möj', te vi brender ed lissom *Skåt-Tör're*“. De grinne di anner så ukristelig ve; mæn *Pytheas* han skröw ed gådt nåk åp i hans *Lomm'bo'g*.

„Dryw er I nöj Hand'el mæ Raw?“

„Jow', vi sæ'ler ed te wa *Na boer*, dæm hæ'r *Teutoner*“. (Dæm skal I si'n hø'r mi'er om').

Sör'en blöw han ve mæ å spör å skryw åp. llåw han kam hjem', skröw' han en *Bo'g* om hans *Ræjs*. Mæn han hå'r manne *Fjender*, især en studi'ere græsk *Mand'*, som hie *Strabon*, å som wa misund'elig, fodè te han et' si'el hå'r ræjst så lånt. Å dæn hæ'r *Strabon*, han kjæfte åp om, te de wa jænne *Lyw'las*, hwa *Pytheas* fortal. Så wa dæ jo ingen, dæ vild ky ef æ *Bo'g*, å dæ-fo gik dæn te *Grund* så næ'r som no sölle bet'te *Stomper*. De wa stu'er *Skå*, fo *Pytheas* wa en klo'g *Kå'l*, å han wa dæn føst studi'ere *Mand'*, dæ åpdaw'e wa *Fædreland'*.

8. Æ Kimbrer å Teutoner å dje stu'er Krigstog imo Rom.

Ve *Law Pytheas* wa ræjst hjem', snak'ke di nåk en *Ti'* om dæm manne sæ'r *Teng'*, han hå'r

fotal' om æ Land· á Fálk dær sønderepo'. Mæn de gik jo atterhånd's i Glæmm· á blöw fowakke. Á dæ wa enò ingen, som tin't po' á ræjs u'e á si at'ter, om de sæ de.

Mæn ilàw dæ wa gawn en Par hunner O'er, blöw dæ ilyw'l Uro' imæll· æ *Kimbrer* á *Teutoner*, så di ænd't mæ' á søg te dæn' Bøj', som Pytheas wa kommen fræ'.

Æ Teutoner ær wal di samm· som æ *Tøboer*, æ Himmerboer dje Na·bo'er. Ty blöw i gammel Daw· kaldt Thiuth hæller Thythe Søssel. Mæn de ær et' sekker, te æ Teutoner hár allere· bu'e i Ty po dæn Ti', vi hæ·r snakker om'.

Æ Kimbrer hæller *Himmerboer* kin'ner vi bæjst, fo di blöw kjænd' som stue· Krigskå·l, á dje Gjærninger blöw tæjnt åp. Di mo ha tjænt manne Skjællinger ve dæn jysk Rawhand'el, fo di wa wal udsty·re te Krig'. Di hár flát't Hjælm mæ grusselig ga·vend Kjæft á vild· Dy'rer epo'. Di hár stu·er Áfferki·el á Kåw'er, som di hældt æ Blöj á slag'te Mennesker i'. Á di hár en mægtig Gud, æ Ty'r, som wa indfór fræ Sønd'er gjæmmel æ Rawhand'el; de wa dæn samm·, som æ Ægyfter kaldt Apis, á æ Føniker kaldt Moloch. Li·g te wa Daw· hár æ Fiskerer ve Skyw· Fyw'r brugt dæn' Mundhæld' á sæj·: „No brö'ler Himmerlands Ty'r“; de ær dæn gammel Gud, di mindes.

Æ Tog, som vi hæ·r ska hør om', wa, hwa di kaller en Fálkevandring, á dæn fand Stæj omkreng' 125 fa·r Kristus. Dæ sto'r i en gammel græsk Skrøwt, te æ Indbøggerer blöw jaw·e u'e á en Wandflo'e; de ka vær sann', hæller de ka vær Löw'n, mæn vi ve' ed et'.

De wa no hælsen slæt et' nødvænd'ig, te dæ sku

komm en Wandflo'e fu'er å jaw Fålk u'e. Di fæk manne Bö'r, å di fosto' et' å dørk dje Jow'r, som æ Bynd'er gjör no omdaw. Di kjænd et' te Konstgjødning å Andelsslagteri'er å Landbrugskånsulænter å sör'en fi'n Sa'ger. Så blöw dæ jo små'r Smalhans, å hwa sku di så gjör? Tho di ku jo pröw å legg dje Na'bo'er ø å ryw dje Jow'r fræ dæm; æ Himmerboer ku öw'rfald æ Sallingboer, hæller omvænd'. Mæn de wa di ilyw'l ledt li'e ve, fodè te di wa gywt ind' imæll hwæranner, så en ku træff å gjör Fotrær po bo'de Søskend å Swåw'er. Dæfo vild di hæl'ler skaff Relehi'e po en ajn Fosow'n. Så blöw æ Fålk di'elt i træj' Di'el, å trak Låd, å dæn' Di'el, som æ Låd traf, dæn' mott u'e å wandre. Dæ hjalp hwærken kjær Få'er hæller kjær Mu'er: hwesommensti' di et' vild go' mæ de gu'e, blöw di dröwn u'e mæ de u'n. U'e mot't di, lånt, ånt hæn'; dæru ku di gjör lisså møj' Krammelurris, som di vild hæ kund. Om di slow aller så manne Kelter hæller Grækere fodær're, de gjow et' nöj. Fo hwa wa dæ ve sör'en no Skintinger? Dæm ræjnt di nap'le fo Mennesker.

No, saa blöw da æ Fålk i Himmerland å anner jysk Æjn sammelt te Udwandring. Dæ wa Krigskå'l i dje hyw Hjælm mæ ga'vend Vildswinkjæft epo' å mæ Skjåld, hwo dæ wa målt ræ'ele Jæt'ter mæ æ Tong u'e å æ Hals. Dæ wa Kwonner å Bö'r po Stuwown mæ swær, klunte Hyw'l. Dæ wa gammel hwiho're Præstinder mæ en få'le stu'er, hæl'le Åfferki'el. Dæ wa ændelig æ Malmbelle å dje hyw'est Gud, æ Ty'r, — dæn stöst Hælledom' å de hi'ele.

Öw'erst po Ræbild Bak'k sto'r dæ no en Sti'en mæ en Belle å æ Ty'r, som ær hugge å Himmer-

lands Bellehugger Bundgård, á dærunð'er ær dæ skrówn: „Fra disse Egne udgik Kimbrernes Tog“. De ær nåk mi er, ænd en ka sto vè; mæn jestæjs mo di jo ha sammelt dæm, á de ka lisså gádt ha wot ve Ræbild som all· anner Stæj·er.

Fa·r di dro ástæj, áfre di te æ Ty·r á dæm anner Gu·der fu·er á fo Løk·k po æ Wandring, á så sát di dæm i Gång', imæ'n æ Lu·rer di skralle, á æ Stu·ewow·n di knerke á kna·ge.

Æ Tog gik fræ Jylland áþ lángs mæ dæn' Flo·e, di kaller Elben. Undervæjs wa dæ nåk á Na·bo·er, som fæk Løst te á væ· mæj. Sör·en blöw di atter·hánd' manne fli·er.

Dæn fóst Naptaw kam di te á ta ve en Land', dæ hie Bøhmen. De væl sæj· så møj' som Boj·hjem', fo dæ·r bu·e en keltisk Fålk, som di kaldt *Bojer*. Dæm kam æ Kimbrer i Klammeri' mæj, mæn di há·r si·el gu·e Swæ·rd á Spy·e á wa no kálhø·gen Ká·l, så di lo dæm et' jaw· i en Mu·shwol fodè, te æ Fjender sát·t i' mæ dje ræ·ele „kimbrisk Hyl'“, te en ku hø·r ed öw·er syw' Kjærksown. Så de ænd't mæ, te æ Kimbrer mott pakk dje Sa·ger á Simen·sak sam·mel á ræjs vi·er sönd·erepo'.

Si·n tu·re di om' lánt mo Syoust á sláw·es mæ æ Fålk, dæ·r hwar de no hier Serbien. Mæn de wa dæ ingen rejtig Hand·el ve, töt't di tesidst. Så vænd· di om' á kam· te dæm Bjærre i Østerrig, di kaller *Tauern*. Dæ·r bu·e æ *Taurisker*, som há·r Naw·n atter æ Bjærre. De wa en keltisk Fålk lis·som æ Bojer, mæn di wa et' så stu·er i æ Slaw. Di ku nåk gjör gu·e Swæ·rd á Rustninger á tjæ·n manne Pæng· ve' á sæ·l dæm, mæn di wa et' sö·ren gjæw· Krigská·l. Di há·r fát Sma·g po Rollehi·e á Magelighi·e, á dæ·fo wa di halvæjs blöwn æ *Rom·*

mere dje Træll. Dæ sto' en rommersk Konsul mæ en stu'er Hæ'r i æ Land'; Konsuler, de hi'e æ Præsidænter i dæn rommersk Repoblæk. Dæ wa tow' å dæm, å di hå'r kons å regi'er jæn' O'er. Tho sör'en wa no dæn rommersk Fofatning.

Dæn' Konsul, dæ sto' ve æ Taurisker, han hie *Carbo*. De wa en bown å vegtig Kå'l. Så små'r han no hå'r hõt om dæm hæ'r wandrend Fålkefæ'rd fræ æ Na'rland, så skikke han dæm Båj å stæwnt dæm fo hans Fælthærrestu'el. Å ilåw æ Sænd-mænd' kam, så öwerfust han dæm så hi'el ukristelig. Tho de wa da gådt, te de blöw öwersåt å en Tålk, hæl-sen hår han skræmt dæm rej'n hæn'.

Sör'en Barbarer, sör'en Skintinger, sör'en nöj röwsk Pati', så han. Å komm hæ'r å rammesti'er å fa'r fræm' mæ Råw å Brå'nd imæll æ Taurisker! Om di da et' vedst, te æ Taurisker wa æ Rommere dje Fårbundsfæller, å te Rom wa dæn stu'emægtigst Ri'g po æ hi'el Jow'r?

Æ Kimbrer, di sto' alstell, hi'el fja'le å foskræk'ke. Di kramme dje Lu-wer mæll dje Hind'er å vedst knap, hwa di sku swa'r. Hr. Konsul mott da undskyld' så møj' manne Gång, så di. De hår di rej'tignåk et' vedst. Fo de ku da aller fald' dæm ind' æ legg dæm u'e mæ så mægtig Fålk som æ Rommere. Hi'el tässi wa di da et'.

Æ Konsul lo dæm et' engång' fo Ti' å tå'l fær-dig. *Han* skjeldt dæm u'e å tru'e dæm po æ Bælle, te de wa rej'n foskrækkelig. Sör'en nöj ku en bild' Bynd'er ind', mæn et' ham. Di Kjæltringer å Skå's Knæj't hår gådt vedst, hwa di gjow. No hår di å foswind' lig mæ de wåns; hæl-sen sku han, æ Konsul, — som han ku band' —, testeli'er dæm å hakk dæm te Fenker!

„Jow', jow', Hr. Konsu'l, de ska ski'e!“ swa·r æ Sænd·mænd'. „Mæn Hr. Konsu'l mo ijæn så møj' manne Gång· undskyld·. Vi kin'ner jo hwærken Væj hæller Sti' i dæn hæ'r fræmme Land'. Kund·dæ et' blyw· Rå·e fo en Væjvi·ser?“

Æ Konsul hå·r no swa·lt hans Kurassih'e å wa blöwn lissom en bet'te Kon mier vænlig. Han så·, te de ku di da snak'k om'.

Så blöw di jæns om dè, å dæn næjst Då' sænd· æ Konsul dæm gådtnåk en Væjvi·ser. Mæn de wa da en löjle Kå'l te å vi·s Væj. Dæn' Væj, han før dæm ad, wa skam ingen føst Klasses Sjasse'. Åp å ni'er gik en. Snå'r ki·lt en åp ad stæjl Bak'ker, sa dæm, dæ kam· æba'g, kund· himmelkigg dæm, dæ krawle fu·erve dæm. Snå'r sakk en ni'er i dy'f Blø·, te dje tong· Stu·ewown mæ dje Kwonner å Bø'r blöw stekkend å kund· snå'r aller slep lø's ijæn. Trætt å swe di å fora·sed blöw' di; æ Su'el brænd·po dje halna·gen Kråp'p, å di kund· aller fo' en Bid Brø' te' å mætt dæm ve hæller en To'er Mjælk hæller Wand' te' å slok'k dje brændend Tøst.

Mæn tesidst fæk ed da ilyw'l Ænd·, å di kam·fræm' te en Kon Bøj' mød't imæll· æ Bjærre, som hie *Noreja*. Å hå·r di fa·r sulte å tøst, så wa di no lig ve å spræk'k å Edelswå·r, mæn al'lermjest ve' å drown i Drekkels, bo·de Øl å Vi'n å Snaps å all·Slaws gu·e Ponser. Å de lo di dæm et' by· tow' Gång·; de wa dat't sæ'r. Di o'ed som Pe Tæsker, å di drak som Swamp. Å ilåw de blöw Næt', så lo' hwær'r å dæm å snårke, dær hwa·r han wa blatt ikåld· mæ en tæmt Flask hæller Kru's ve hans Si·.

De wa lig de, æ Konsul hå·r gawn å vent epø. Fo imæn æ Kimbrer tra·we ad dæn lång·, lång Om·væj, his åp å hæ ni'er, så hå·r *han* jo stræft ad dæn

gjænnest Væj lig lot te Noreja, så han wa dær å kund ta imoe dæm, å de blöw no en war'm Wal-komst, de fæk, ka en trow'.

Han hå'r posti'ere hans Solda'ter rundtenom' i Hæmmelighi'e, å ilåw di no hõt æ Gådtfålk snårk te dæn stuer Guldmedalli, så wa di dær jo li-g mæ de samm. No sku di testeli'er æ Skintinger å hakk dæm te Fenker, som æ Konsul hå'r så'.

Mæn om Fola'dels! Dæ blöw ingen Fenker po dæn' Far. Fo nåk wa æ Kimbrer hö'nfuld' å hwingle å ra-we en Yw'blek i Blind'. Mæn de wa mærkelig, så hastig di kam te dæm si'el. Æ Harm öw'er dæn nederdrægtig öw erfald' gjow dæm lys-wogen å bind'gal som ålm Tyr, å så sått di i' mæ dje ræ'ele „kimbrisk Hyl“, te en ku hør dæm öw'er syw' Kjærksown. De hå'r æ Rommere aller far hõt, å di blöw så skrækslawn, som om di hå'r mødt dæn skenbå'rlig Sa'ten.

Næj', de wa et' æ Kimbrer, dæ blöw hugge te Fenker å Plokfesk dæn Gång'. De wa æ Konsul hans stålt rommersk Arme'. Sör'en gik ed të, som de hi'er i æ Mundhæld', te „Fals slår sin egen Herre på Hals“.

De hæ'r passi'ere ve Law Oer 113 fa'r Kristus; de wa li-g sæjs-hunner-å førre O'er, si'n Rom wa blöwn bögge.

No håldt æ Kimbrer en Krigsrå'e. Di ungest å mjest balsty'ri vild' jo go li-g lott imo Rom fu er å nõt't dje Tjan's, imæn æ Rommere enò bev'errist å „dæn kimbrisk Skræk“.

Mæn di Gammel vild' et' mæj po dæn Galej'. Te di hå'r öw'erwunden æ Rommere, så di, de wa wal smårest sör'en en Tefæld', som di et' kund ræjn mæ en ajn Gång'. De wa et' sör'en å før

Kri'g mo æ Rommere dje Fæstninger á Krigsmaskiner á ajn Dæwelskav, som di há·r i Italien. De wa no dje Fårsla, te di sku søg væjsterepo'. Nær' di bá·re fulle mæ dæn hæ·r Flo'e Donau, som di há·r passiere fli·er Gång·, så sku di ná·k tesidst Komm·fræm' te dæn' Land', di kaldt Gallien (de æ dæn samm·, vi no kaller Frankrig), á de wa en gu'e Land', bo·de te Agerbru'g á Hand'el, á æ Indbøgerer, de wa kons Kelter á dæn samm· Slaw som dæm hæ·r Taurisker, — dæm kund· di sná·r blyw·færdig mæj.

De blöw di da jæns om', á så: po' en ijæn mæ á marsi'er. Di há·r hælsen ná·k á slæ·w mæ dæm á Teng', di fand' i dæn rommersk Læj'r. Dæn jænn·fyldt hans Fek'ker; dæn ajn putte æ Sa·ger i en rommersk Tonister, á dæn tredí há·r skraft sam·mel en hi'el bette Las po en Stjöwt. De wa gådt á ha nöj á hand·el mæj, hwa·r di kam fræm', töt't di.

Fa·r di kam· te Gallien, sku di gjæmmel en Land', som hie *Helvetien*; de ær dæn', vi no kaller Swejts, mæn di skryw·er enò Helvetien po dje Fri·mærker. Æ Indbøgerer wa Kelter, mæn di wa et' så fre·delig som æ Taurisker. De wa no rask Krigs·kál, á fræ gammel Daw· lo di jaw'nhæn' i Kri'g mæ æ Rommere. Dæfo kund· di gådt ná·k biyw·jæns mæ æ Kimbrer á Teutoner om de samm·, á æ Indbøgerer á en hi'el Sössel hæller Landskav. — Tiguriner di kald't dæm, — brække á·p mæ Pek á Pak á ræjst mæj u'e po Wandring. Så no blöw' de som en foskrækkelig öw·erswöm'mels.

Ilåw di no kam te *Gallien*, så rænd di ijæn po æ Rommere, som affensi'ere dæ·r fræm' á teba·g á wa ve á legg æ Land' under Rom. Dæn sønderst Di'el á'en wa allere· blöwn en rommersk Provin's;

de ær dæn' Landskav, som enò hier Provence. I dæn' lo' àsse dæn stu'er græsk Bøj' Marseille, som Pytheas wa kommen fræ' i gammel Daw'.

Dæn rommersk Regi'ering wa hælsen enò et' biöwn foknøt å dæm Stry'g, te Konsul Carbo hå'r fåt. Dæn wa stu'er i æ Slaw å mjent, dæn sku snå'r årdn dæm hæ'r sølle Landstry'ger. Mæn de gik no en ajn Væj. Dæn jænn' rommersk Generå'l røkke i Fæl'ten atter dæn ajn, kurassi å kålhø gen; mæn lisså snå'r æ Solda'ter hōt æ Fjend er hwæll' mæ dje „kimbrisk Hy'l" å so' dje „teutonsk Bærsærker-gång'", så to Påkker ve dæn rommersk Tapperhi'e; di smi'er dje Spy'e å Swæ'rd å rænd' for all' de, di wa wa'r.

Imæll' di rommersk Generå'ler wa dæ jæn' som hie *Scaurus*. Han wa å hyw' A'del å å en bæjer Slaw ænd som dæm anner Fælthærrer. Han hå'r en mu'ere Hja't å ælske hans Fædreland'. De gik ham ilyw'l et' bæjer ænd som dæm anner; åw'en i æ Hand'el blöw han ænddå tawn te Fang'. Mæn æ Kimbrer hå'r sit, te han hå'r foswa re sæ som en gu'e Solda't, å de wa nöj, di hå'r Respæ'gt fu'e. Så di lo ham go frit omkreng' ur en Len'ki, å han wa ænddå mæj te dje Krigsrå'e. Jæn' Gång' wa dæ nu'er, som ijæn vild' ha, te di skuld' go li'g imo Rom, å så spu'r di Scaurus, hwa Væj en ku bæjst komm' ind i Italien. Mæn han vild' et' swår en U'er. Så wa dæ en ong' kimbrisk Höwding ve Naw'n *Bojerik*, som blöw ryw gal' å vild' tru ham te' å swår. Mæn Scaurus so' bår po ham mæ en i-skåld' Yw'kåst, å så så han tesidst hi'el forajtelig: „Do skuld' hæl'ler snak'k en Kon mi'er rolle, Bojerik! Wal ær I Kimbrer stu'er Kål, mæn dæn' Sti'en kan I ilyw'l et' hanti'er. Rom læ sæ et' öw'er-

vind". Ilàw han så· de, blöw Bojerik så flentrendes gal', te han ku et' læng'er styr sæ si'el; han trak hans Swæ'rd á stak Scaurus ihjæl mæ de samm. Mæn fa·r Scaurus ápga hans Ánd', ráw't han mæ en skrækkelig Røst: „Ve' dæ, Bojerik! De hæ'r ska do komm· te' á fotry·!“ Dæ wa manne, som töt't, te de wa Ská· mæ sör'en en gjew' Krigskå'l. Mæn han wa jo li'ggádt kons en Krigsfang, en Træl', så ham há·r Bojerik Låw te' á gjör ve, li·g hwa han vild·. Dæ fo tin't di et' møj' ve dè, á dæn' Sa'g blöw sná·r glæmt. Mæn Bojerik sku si·n komm· te' á háw· en ijæn.

De wa et' all· æ Kimbrer á Teutoner, dæ wa så krasbøstig, te di vild· rænd· Rom öwer Ænd·lig mæ de samm. Dæ wa jæn' Pati', som vild· pröw· á snak'k dæm teræt't. Di vild· handel dæm fræm' po gu'e jysk Mani'er. Om di et' nåk ku fo' en bet'te Stök Jow'r te' á bögg po'? Så skuld· di sej· alstell·, á di sku levi'er lisså manne Solda'ter te dæn rommersk Armé, som dæ blöw kræw·e. Dæn' Telbåj gjow· di manne Gång, mæn di fæk al'ti' en lång' Ni'es. Tesidst fand di po' á skikk Sænd mænd' li·g te Rom. I ka trow', di kam te' á áplöw· nöj! Æ Rommere stemle sam'mel á glu·er po æ Na·rlandsfålk lissom po vild· Dy'rer. Sör'en no Kjæmper, dæ há·r gi·en så manne Stry'g te „de uovervindelige romerske Soldater“! Á hwa fæk di så et' si'el á si'! Æ Böj' há·r Mu·r så tyk'k, te en sku trow', di wa bögge á Jæt'ter á et' á Mennesker. Dæ wa Bellestötter så hyw· som Hu's, á Hu's så hyw· som Bjærre hæller i de mindst som Himmerlands Bak'ker; en ku wal kald· dæm Skyskra'vere. Dæ wa Tæmpler mæ Malmta·g. Dæ wa Cerkusbøgninger, hwa·r æ Rommere há·r dje Fonyw'els ve á si'

flåt't Kusker kjø r i Kap å Krigsfanger kjæmp po Lyw' å Dø' imo hwæranner hæller imo all-slaws Utusker, en hå·r aller dræmt om' — Løwer, Ti·ger å Ællefant'er. De wa gråw· skjön' å si' po dæm hæ'r Kampspel; fo æ Sænd·mænd' blöw jo inviti'ere dæhæn' å æ Kommu·ne å so' ed all·sam'mel hi'el gra·tis. Di tin't mindst epo', te di sku kaski'sæ jæn·gáng' ænd· dje Lyw' i dæn samm· Cerkus te Fo·nyw'els for æ Rommere dje Pø'bel.

Æ Rommere grinne møj' å di dumm· Jyder. Jæn' Då' wa dæ en Teutoner, dæ gik öw·er dæn stu·er Tår're mæ hans Vært. Di kam fobi' en Belle·stöt't, dæ fårestelt en gammel, værkele Hjo·r. De wa en gråw· kåstbar Konstværk, som dæn rom·mersk Sta't hå·r fåt te Gi·wendes å en græsk Kong·hæller Hærtug. No fild ed æ Rommer ind', te han skuld· ha Sjåw' mæ hans Gjæst, å så spu r han: „Hwor møj' trow'er do, bette Væn, te sör'en en Stöt't ka væ· wa'r imæll· Bröj'er?" Æ Teutoner molt æ Statu' mæ en prøwend Blek. Han wa en gu'e Hand'elsmand' å wa fræ hans Hjemmen wå n te' å taxi'er bo·de Træll· å Kwæ'g. Mæn dæn hæ'r Stådder, töt't han, wa wål ring·. Å så så· han lisså hå·nlig, te sör'en en ringajte Kå·lmennesk vild· han, — som han ku band·, — hwærken æj· hæller ha, om han så fæk ham te Gi·wendes i löw·end Lyw·. Dæn' Swa'r løv jo æ Böj' rundt, å æ Rommere ro·ed dæm møj' öw'er en.

Ändt ænd som Foløstelser i Cerkus å Snak hæn' i Vind' å Væj'r·fæk æ Sænd·mænd' et' u'e å' ed. Å så mott di tesidst ræjs teba·g mæ en lång' Ni·es å mæld·, te dæn rommersk Jow'r wa et' tefal's fo Bar·ba'rer.

No wa æ Krigspati' ijæn áw·enepo'. Bojerik, han kjæfte áþ mæ Proklamasjo'ner, som om han wa en hi'el Mussolini. Dær kund· di si'el si'! *Hå r* han et' så' ed fâru'e, hwa dæ kam u'e á' á rænd·po'lsk Tiggergång' te Rom? Dær sto' di no som fat'te Pe·r Jærriksen, á æ Rommere bå·re grinne á di sölle dumm· Jyder! Æ Rommere dje Pandeskal·ler wa fo tyk'k, di ku et' ta imo Fonuft, ur·en di fæk en banke ind' mæ Fi·tommes Spægger. Mæn no skuld· ed dæleme ha en Ænd', så sann· som han hie Bojerik. *Han* sku nåk vi s dæm swot Skintinger te Rommere, hwa dæn nordisk Ra·se du·e te.

Imæn há·r æ Rommere fát traw'lt. Di sku ásse jæn'gång vi·s, hwa dje Ra·se du·e te. De wa hæl'ler et' en Kromm· fo tile, mo en sæj·. Ve Law di skröw' 105 fa·r Kristus, — næ, om Fola'dels: sæjshunner-á ott-á-førre, si·n Rom blöw bögge, — da há·r di fát sammelt tow' stu·emægtig Hæ·r i sön·der Gallien. Dæn jænn· wa kommandi'ere á Konsul *Manlius*, dæn ajn á en Hr. *Kæipio*, som há·r wot Konsul dæn sidst O'er. Mæn dæ wa hælsen et' gu'e Kammerá'tskav imæll· di tow' Generá'ler, næ næ, næ næj'! Dæn hæ·r Kæipio, de wa en stu'er Kjæl·tring á Röw·er. Han há·r nys ind·tawn dæn stu·er keltisk Böj' Toulouse i sön·der Gallien á röw·e en möj' hæl'le Tæmpelskat; dæn' skuld· han no sænd·te æ Skatkam'mer i Rom. Mæn, om Fola'dels, undervæjs blöw en öw erfalden á tawn á Landvæjs·röw·ere, á Fålk skyldt Kæipio fu·e, te han há·r si'el tinge æ Krapy'l te dæn' Stökk Arbed. No wa han ápsát po' á slå en stu'er Sla á vind·udø'delig Æ r ve á legg æ Kimbrer á Teutoner ø', á han undt et' Konsul Manlius dæn ringest Di'el i dæn' Æ·r. Dæ fo vild· han et' vent, te han á Manlius kund· fo sam-

melt dje Tråp'per te jæn' Hæ'r, mæn han vild· kjæmp aljænne. Så lo han hans Tråp'per stell' åp te Sla. De wa ve en Bøj' *Arausio*, som leg'er ve dæn Flo'e, di kaller Rhône; no hi·er en Orange.

Æ Kimbrer å Teutoner wa nåk stu·er å dje mannè Sæj r, mæn di blöw ilyw'l nöj ræj; ilåw di so' sör'en foskrækkelig stu·er Hæ·r trækk åp imoe dæm. Å da di no wa åp'irre, fodè te æ Rommere hå·r ringajte dje Telbåj om Frær, så vænd· di dæn i dje Nø' te æ hæ'lle Ty'r å dæm anner Guder å swæрге dy·r E·der po', te dæn' Gång' sku di et' ta jæn' Stökk Krigsbyt't, å et' skå·n jæn' jænle Rommer, som fild löw·end i dje Hind'er. De sku all·sam'mel blyw· åfred te æ Guder.

De wa dæn sjæt't Okto'ber, æ Klåk'k wa ölle om æ Fu·emeje. Da lo Kæipio hans Trompe'ter blæ:s: „Te Angre'v!“ Tattarata! Tattarata! smæld ed u'e i æ Vind', å æ Kimbrer å Teutoner dje Lu·rer swa·r mæ dje hyw· To ner å domp Brommen.

De blöw en hedsig Kamp, mæn et' swa·r lång'. Di „kimbrisk Hy'l“ å dæn „teutonsk Bærsærker·gång“ virke, som di plæje. Snå'r wa æ Rommere dje Mu·estånd' brødt, å di blöw mæje ni'er som Ku'er po mo' Awer.

Ilåw no Manlius so' dæn hæ'r sölle Re·iehi'e, töt't han, te han kund· et' foswa·r å iæ så manne rommersk Solda'ter und gjeld· fo æ Generå'l hans Sielklogskav. Så han kommandi'ere hans Hæ'r te Hjælp. Mæn de wa allere· fo silde. Dæn blöw röwn mæj å dæn vild· Flöwt. Han mott væ· glå', te han ræje hans na·gen Lyw'.

De wa en grusselig Ne·derlag fo æ Rommere. Manne Ti'tu'sender å Solda'ter wa dræft, å lisså manne tawn te Fang·.

Á no kam sná'r de væst, de wa dæn' Áfferfæst, som æ Barba'rer háldt attereþo'. Hwa di há·r låwe dje Gu der, de blöw ásse háld't te Punkt á Prek. All· dæm Wá'ben hæller Reskaver hæller Kástbarhi'er, di há·r tawn, blöw lå ø· hæller sænke i æ Flo'e. Æ Hæjst blöw drownt. Æ Mænd' blöw drownt, hæn' hæller slag'te. Dæn' Slag'ten wa isæ'r uhyggelig á si'. Dæ wa re'st en Stella's hæller Skaffá't mød't i æ Læj'r. Sá blöw æ Fanger þonte mæ Blomster á Bu'end lissom Áfferdy'rer, á dæ'rnæjst fõr æ Præstinder dæm i Áptog gjæmmel æ Læj'r te æ Skaffát. Dæ·ráp'p sto' æ öw'erstpræstind· ve en Áfferki'el, som kund· romm· 500 Pát'ter. Sá blöw æ Fanger flyed áþ te hind', jæn atter jæn', á hun skar æ Stru·v öw'er þo dæm á hældt æ Blöj i æ Ki'el. Si'n spo·e hun á æ Blöjdamp á æ Ind·wáld·. Hun spo·e natu'rligvi's Sæj'r fo hinder Fålk.

Há·r æ Rommere et' wot foskræk'ke fa·r, så blöw' di ed no. Dæn „kimbrisk Skræk“ gjow· dæm hi'el sanseslø·s. Dæ wa ingen mi'er, dæ vild· læ sæ væll· te Konsul; de wa fo stu'er en U'riaspást. Hwæ'r dræmt allere· om æ Næt, te han so' dæn kimbrisk Slagtknyw' öw'er hans Stru·v. Manne så·l Hu's á Hjem' á söjt Skifslæjlihi'e fræ Italien te Grækenland hæller Afrika. Sku de blyw· sören ve, så wa de hi·ele sná'r u·e.

I dæn' Nø' wa d æen jænle Mand', som di me·nig Rommere ráw't þo' mæ jæn' Mund'; de wa *Marius*. Han wa dæn jænnest, dæ no kund· fræls Rom. Marius, skal a sæj· was, wa en Mand' á ring· Stånd', som há·r tjænt sæ áþ ve æ Hær; no lo han á krige mæ æ Berber i Afrika. Han wa en rö' Demokra't á ha·de æ A'delsmænd', som so' ve æ

Regi'ering, — di wa ham som Sænnæp i hans Ni'es. Å di ha·de ham ijæn å en ærlig Hja't, så de wa Li·g fo Li·g.

No ræjst han da hjem' fræ Afrika å stelle sæ te Wal' som Konsul. De kund· æ A'delsmænd' et' fohinner, å han blöw åsse wal't mæ en öw·ervæld'-end Stæmm·tal. Ja, mi·er ænd de: fo ilåw de si·n vi·st sæ, te de sta·dig kne'v mæ' å find· Mænd' te dæn' U'riaspåst, så blöw Marius gjænwal't, dæn jænn O'er atter dæn ajn, skjönt æ Låw foböj', te en Mand' kund· væ· Konsul tow' hæller fli·er O'er i jæn' Kjør.

Så to Marius fat po' å rödd· åp. Dæ wa jo nåk å gjör. Æmbe·der blöw sål' å kjowt lissom po en Bør's; dæ wa Uds·wæ·welser imæll· di hyw· Æm·besmænd'; dæ wa Underslæv' i æ Kommune; dæ wa Snyderi' å slap Revisjo'n i æ Banker; dæ wa Uår'den å Uly'dighi'e å Dåwnskav imæll· di me·nig Solda'ter. De wa lissom i dæn gammel græsk Sæj·om Kong Augias hans Nøs, hwa·r æ Skidt å Mog lo' åp te mød't po æ Lyw' å hans Ky'jer; mæn Her·kules han rænst en jæn'-tow'-træj' ve' å le· en Flo'e ind' igjæmmel æ hi·ele Nøs.

Sör'en wa Marius li·g akkurå't. *Ham* wa dæ ingenting' å sæj· om'; han to aller imo Stekpæng·, å han spå·re aller sæ si'el te di væst Straba'ser. Mæn di anner, di skuld· åsse følle Tråp, hælsen skuld· han nåk law· en kjön' Far Fenker å dæm. Han te' å mög, så æ Skidt röj't om' ham. Di uær·lig Æmbesmænd' blöw smidt u'e mæ de wåns, li·g möj' om di pe'v hæller sang'. Hans æjen Slægt·nin·ger tru·e, di sku slep'p, fodè te di hå·r Fanden te Mor'bro. Mæn om Fola'dels, han ræjnt dæm aller en Kromm·. Hærut mæ de li·e Mog! Di uly'dig å

dáwn Solda'ter fæk sör'en Stráp'tu·r, te æ Swe'd hagle á dæm. Prøwe di po' á saboti'er dje Skansegraw en ve långsom Tæmpo, så smi'er han si'el æ Kjow'l á grawe fu·e, te di wa li·g ve' á stört. — Så lawe han ásse om' po æ Udskrywningsræg'ler. De wa Låw, te kons ægte rommersk Bårgere mott tjæn ve æ Linjetráp'per, mæn Marius han indfø·r á ta hwæm'somhælst, bo·de Frigi en á Træll. Han så, te ve æ Armé vild han hæl'ler ha en lydíg á tapper Træl' ænd som en uly·dig Ski·båws te en A'delsmand'. Á sör'en fæk han jæn'tow'-træj fylt' dæm Hwoller, dæ wa blöwn i æ Hæ·r ve de, te di fild' i æ Kri'g hæller ræmme.

De wa en stu'er Løk'k fo ham, te æ Fjender wa et' lisså klo·g som ham si'el. Wa di gawn imo Rom li·g atter dje Sæj'er ve Arausio, så há·r si'el Marius et' ku hjulpen en Kromm. Mæn no spildt di æ Ti' ve' á løv Stár'm po di fåst Mu·r om Marseille á anner Böj'er. Æ Kimbrer fand po' á gjör en Tu'r te Spanien, hwar di hin't dæm blöje Pander ve' á slås mæ dæm tapper Basker i æ Pyrenæerbjærre, — de wa dæ sná·r ingen Hand'el ve. Æ Teutoner tu·re gjæmmel Gallien mæ Råw á Brå'nd á kam hi'el na'r epo te Belgien; dæ·r kund di et' komm vi·er, for æ Belgier wa si'el døgtig Krigskå·l, som fosto' á foswa·r dje Grænsar.

Imælgolåw lo' Marius i Provence, dæ·r hwar Rhône·floden rænder i æ Haw, á han søsselsåt hans Solda'ter mæ' á graw Skanser á Kana'ler. Dæ wa såmm, dæ murre á så, te Fålk grinne á dæm á kaldt dæm „Marius hans Mold·æs'ler“. Di wa kommen hæ·r fu·er á kjæmp, á et' fu·er á graw. Mæn han fæk sná·r æ Mund' stáppe po dæm. Han tå·l ingen Mokken i æ Geled'der; fo han vedst, te hæ·r

ve Rhône vild· han komm· te' å ta imo æ Fjender,
å så vild· han åsse ha al'ting re .

Tesidst blöw Bojerik ki'e å' å snurr· om i Spa-
nien, som en Flu· i en Flask, så han såt ijæn hans
Ko's na'r epo' te Gallien. Dæråp'p næ'r ve Belgien
mød't han ijæn æ Teutoner, å dæ wa stu'er Gle-
ve æ Gjænsy'n.

No håldt di en almind'elig Krigsrå'e, ham å
så dæn teutonsk Høwding *Teutbod*, å dær blöw di
jæns om', te no skuld· ed ændlemo'l væ· Alle mæ'
å go imo Rom; di vild et' spild· mi'er Ti' mæ' å
fa-rt rundt i Øster hæller Væjster. Mæn di wa
klår öw'er, te de kund· et' nøt't å følles ad. Fo di
wa no blöwn manne, manne, hunner tu'send Men-
nesker å vild· tesam'mel i'd så møj', te ingen Land
kund· fø· dæm. Dæfo vild di no di el dje Flåk i
træj' Di el å kåst Låd om di forskjællig Væj, hwa'r
di vild· fald ind' i Italien. Sör'en blöw ed da ve-
tawn, å æ Låd blöw kåst. Æ Teutoner fæk æ
væjster Væj gjæmmel sønder Gallien; æ Kimbrer
fæk æ na'r Væj gjæmmel Tyrol, å æ Tiguriner fæk
æ øster Væj gjæmmel æ Taurisker dje Land'. Mæn
di kund· et' slæv dje Trås mæ dæm, fo di hã r
sammelt så urimmelig manne Sa'ger ve' å røw· å
plynder, te de wa rej'n utro'lig. Dæfo lo di æ Trås
blyw· teba'g dær na'r epo' i Gallien mæ en stærk
Vagt; de wa dæm Fålk, dæ si'en blöw kaldt *Tungrer*
å slow dæm ni'er i Belgien ve dæn' Bøj', dæ no hier
Tongern.

Så blöw dæ håldt en stu'er Gild· te Awski'e, å
Bojerik å Teutbod drak po en glå' Gjænsy'n i Ita-
lien. „Di Sko'l å mi Sko'l å all· skjönn· Pig'ers
Sko'l!"; di dræmt jo om', hwo manne skjönn rom-

mersk Pig·er di sku komm· te' å æj, nær di hå·r gjow Ko'l po dje Fjender.

Dæn næjst Då' så· di Fowal te hwæranner å dro hwæ'r dje Væj. Di sku nåk komm· te' å mø· hwæranner ijæn, mæn de wa deswa·r en ajn Gjæn·sy'n, ænd som di hå·r dræmt om'.

De wa ve Oer hunner-å-tow' fa·r Kristus, te di skjelles ad.

Æ Teutoner drog sønd'er epo' lång's Rhône-floden. Ilåw di kam· dæ·r, hwar æ Flo'e rænder i æ Haw, åpdaw·ed di dæm Skanser, som Marius hå·r kåst åp. Han hå·r bøgge en gråw· stærk Fæstning, å dæ·rind· lo' han mæ hans Solda'ter å ven't lisså rålle. Han hå·r strængelig foböj en hans Fålk å go ur·enfu·e æ Skanser hæller blåt å vi's dje Ansegter öwer æ Brøstvæ·r'n, li·g möj', hwa så æ Fjender kund· find· epo'.

No kam æ Teutoner ændlemo'l dra·gendes, å mæ dæm dæn' Stamm·, di kaldt *Ambroner*; di kam kaski'sæ fræ dæn' sønderjysk Ø', di kaller Amrum.

Teutbod rej' fu·erve dæm all·sam'mel. Han wa en kjæmphyw' Kål å nöj stu·ertå lænd, lissom Jacob von Thyboe i en Kome'die å Holberg; di tow' Nawn; Teutbod å Thyboe, ligner jo åsse hinajn.

Han håldt hans Hæjst an ve æ Skanser å råw't, te de dundre öwer æ Slæt't:

„Hallo, Hallo! Mon a træffer Marius, æ Rommere dje Öwerfælthærre? Hæ·r æ·r a, Teutbod, som æ wal't te Fø·rer for æ Teutoner å Ambroner. A by·er dæ Kamp i oven Mark, Mand' mo Mand'. Hæller åsse ka do slå's mæ mæ aljænne, å dæn', dæ sto'r sæ, ska væ·r Hærr i æ Land'. No ka do si'el væ·l'“.

Han ven't en Stå'nd. Dæ war å blöw' alstell.
En kund ha hõt en Låp'p ho'st.

Så råw't han ijæn, te de gjalde rundtenom':

„Hallo, hallo! Æ Marius et' dær? Kan en da et' fo Fobind'els mæ dæn' Num'mer? De æ skam en kjön' Num'mer, mo a sæj. Fålk hår nåk så' mæ, te æ Rommere wa ræj, mæn a true liggådt et', te di wa så ræj. No, a ka wal fosto' ed, atter all' dæm Stry'g, vi hår gi'en dæm. Di Fålk ær jo slæt et' Solda'ter; de ær jo kons di Kujo'ner, di kaller „Marius hans Mold'æs'ler“. Å han si'el ær dje öw'erkujo'n. No spör a dæ fo sidst Gång': væl do så's hæller æj'? Å hwes et', så kaller a dæ fo *hwæ'r Mand's Nidding!*“

Ilåw dæ sta'dig et' kam Swa'r, blöw han ki' å å ven't længer å trak sæ teba g. Mæn hans Fålk wa et' te' å fo væk. Di træn dæm hæn' te æ Skansgraw' å ga dæm te' å dæng æ Rommere tel. De lig-fræm' galmt mæ Skjælds'u'er: Kujo'ner, Krystere, Ræjhå'rer, Mjat'ter, Mad'deker, Ærtkjællinger, Ski·båwser, å manne, manne fli er.

Tesidst hår di ændlemo'l dæn' Fonyw'els, te di fæk æ Rommere å si'. Fo Marius fand po' å kommandi'er hans Solda'ter te' å kigg u'e öwer æ Brøstvær'n, dæn jænn' Kompani' atter dæn ajn. Di skuld vænn' dæm te' å si' æ Barba'rer for å blyw dæn „kimbrisk Skræk“ kwit.

No blöw dæ en rej'n Bråndstå'rm å Skjælds'u'er. Mæn æ Fonyw'els wa kons ring', for æ Rommere swa'r et' en Kuk.

Så blöw æ Barba'rer utålmo'dig å ga dæm te' å kåst mæ Spy'e po æ Skanser å pröw' po' å stårm dæm. Mæn de wa hi'el unøt'te.

Dæ gik en Då' hæller tow'. Så blöw Teutbod ki' å' å ven't epo', te Marius skuld' komm' po bæj'er Tanker. No skuld' ed ha en Ænd'. Han vild' gi dæn' Kryster te Marius en gu'e Då' å en glå' Awten å go imo Rom li'g fo hans Ni'es. Alså, æ Teutoner å Ambroner fæk År'dre te' å marsi'er.

Fa'r di drow å', træn di dæm enò en Gång' sam'mel ve æ Skanser å hwælle å råw't: „Fowal, Hammelöw! Hælsen Madam Dek! Ska vi hælsen je Kwonner i Rom? Væl I ha nöj Båj mæj te dæm, så sæj kons te! Vi ska nåk håw' ed wal! Å vi ska gja'n gi je Kwind'fålk en Kys hæller tow' fræ jer, kan I trow'! I ka bår sæj' tæ, hwo manne de ska væ'r!“

Æ Rommere ærgre dæm, mæn di mott jo ti stell'.

No wa æ Barba'rer åstæ'j; en so' kons en Stöw-sky' at'ter dæm. Mæn no wa Marius åsse færdig mæ' å kukkelu'r ve Rhône. Han lo hans Læj'r brækk åp å fulle atter Teutbod, lisså stell'. Marsi'ere Teutbod, så marsi'ere Marius åsse. Slow Teutbod Læj'r, så slow Marius åsse Læj'r. Han sörrer al'ti fu'er å bögg stærk Skanser om hans Læjer-plads, te æ Fjender skuld' et' öw'errumpel ham. Å sörr'en passe han po Teutbod, lissom en Jawthund' stö'r for en Awerhö'n.

Omsi'er wa di nu'e te en Stæj, dæ hie Aquæ Sextiæ, de væl sæj': „Sextius hans Ba'dhus“. De wa en Plads mæ warm Kjælder, hwa'r en Hr. Sextius fræ Rom hå'r bögge en Brönd'ku'r-Anstalt. No hier en Aix.

Dær fand' Marius en hyw' Bak'k te' å bögg Læj'r epo'. Mæn dæ wa ingen Wand' tæt ve. Ilåw æ Solda'ter hå'r åpdaw'e de, kam di te Marius' å

råw't å skre'g å hwælle, te han sku vi's dæm en Wand·stæj. Marius smi·lt, fo han mærke, te no wa hans Fålk blöwn så kurassi, som han ønske. Mæn han pegt blåt öw'er imo æ Fjender å så: „Dæ r-öw'er kan I hent lisså møj' Wand' som I væl, mæn I må ky·ef ed mæ Blöj!“ Di wa strags para't te å hent dje Wå'ben. Mæn han så· lisså rälle: „Ta' en mæ Ro', bette Bö'r! I ska nåk fo all· de Wand', I ka drek'k. Mæn føst mo I pæn bogg Skanser!“

Di mokke kons ledt, så to di fat po' å bogg. Mæn de wa r et' swa'r læng', så kund· æ Tråsknæj't et' længer håld· ed u'e fo Tøst, å de wa små'r endo wa·r å si', hwodån dje stakkels Ø'g å Mold·æs'ler tøste. Så to di ed öwertwat å rænd· ni'er te æ Flo'e mæ Spand· å Kiel, å blank Wå'ben. De wa gådt, de sidst, fo dæ wa Fjender ve æ Flo'e, et' swa'r manne, mæn ilyw'l nu'er Stök'ker. Di færrest å æ Fjender wa re· te Kamp; samm· wa u'e å ba· i den warm Wand', å anner lo' å gasse dæm mæ Vi'n å E·delswå·rer po æ Flodbred, hæller sle'v dæm en Skra·ver. Så æ Solda'ter, som kam rændend i fuld' Fa'rt, hå·r læt nåk ve å vælt dæm öw'er Ænd· å ta æ Lyw' fræ dæm. Mæn di, som flög't, alarmi'ere dje Landsmænd'. Di føst, di traf po', wa æ *Ambro·ner*. Di wa strags tere· fu'er å hjælp dje Kamme·rå'ter å marsi'ere ni'er te æ Flo'e i Ræk'ki å Ra, imæn di slow dje Skjåld· imo hwæranner, å hwær Gång' di knalde æ Skjåld· sam'mel, håppe di tevøj'rs å råw't dje æjen Naw'n: „Ambroner! Ambroner!“ De ær en Skik, som di skotsk Hyw·lænd'er hå·r dæn Då idå'. F. Ex. dæn' Stamm·, dæ hier Campbell, synger en Vi's mæ di hæ·r U'er: „The Campbells are coming, oho, oho!“ („Æ Campbell kom·mèr!“). No traf ed sæ så mærkelig, te i dæn rom-

mersk Læj'r wa dæ en Kompani' Ligurer (dje Land' legger i Na ritalien ve Genova), som åsse hie *Ambroner*. Ilåw di no hõt dæm anner råf „Ambro-ner“!, blöw di forunner å så: „Hwodån ka de vær? Di kaller was jo mæ wa æjen Naw'n!“ Å så ga di dæm åsse te' å råf: „Ambroner!“ Å mæ dæn' Råf ma se di po hwæranner.

No wa di rommersk Ambroner så hældig, te *dje* Si' å æ Flo'e wa en hyw' Brink. Dæn' kund' di læt foswa:r; æ Fjender, som pröwe å klawr åp ad æ Brink, blöw vælt ikåld' å kåst teba:g i æ Flo'e. Sör'en gik ed tel, te di rommersk Ambroner sæjre. Di fofulle dje Fjender li:g te æ Læj'r. Dær fæk di å si' en mærkelig Sy'n: fo ilåw æ Ambroner dje Kwonner so' dje Hosbonder fløgt, blöw di hi'el vild' å ed'derspændt, te di wa li:g ve å slå dje æjen Mænd' ihjæl, fo di wa et' wån te' å si' dæm fløgt, å mindst for æ Rommere. No sto' di si'el dær po æ Lejrwåld' mæ Swæ'rd å Spy'e å wa så ryw:gal, te de wa et' rådelig å bind' an mæ dæm. Dæ fo lo æ Solda'ter dæm nyw' mæ dæn' Sæj'r, di allere hå:r wunnen, å vænd' teba: te dæn rommersk Læj'r.

Di wa jo swæ'r stål't å dje Sæj'r å blöw vel-sigt å dje Kammerå'ter. Mæn Marius wa et' så stu'er po' ed, for æ Barba'rer råw't å hwælle å brölt som vild' Dy'rer. De wa som Løwbrö'l å hør, å æ Bjærre ga Gjænly' som Tården. Marius wa ræj', te di vild' ta Hæw'n li:g mæ de samm; å hwa skuld' han så gjö? For æ Skanser wa nap'le bögge færdig. Fu'e te di ilyw'l et' skuld' mærk hans Skræk, lo han æ Rommere swa:r mæ en lignend Spetakel, så no söjt dæn jænn' å öwerdøw dæn ajn. De wa sör'en, te æ Lyttere kund' snår fo

sprængt' dje Tromm·hinder; for dæ wa jo ingen Lytterrå'e te' å foswa·r dje Nærwer.

Imæn bøgge di vi·er po æ Skanser, all' hwa Ræmmer å Tøj ku håld·. Öw·er-Arbed å Næt'-Tarif, de wa dæ aller Tå'l om'; di skuld· jo ræj· dje na gen Lyw', så fæk de å·ndt væ·r.

Marius hå·r no lå' hans Slagpla'n. Han vild öw·erfald· Teutbod i hans Flank. Så sænd han Markellus u'e mæ 3000 Mand Fu·efålk å mæ en Howen Tråsknæj't å Hæjstpassere, dæ wa stramme an, så di ligt Drago'ner. Di skuld· leg dæm po Lu'r åp'p i æ Bjarre å bry· fræm', nær han ga Signa'l tel, te han hå·r såt Teutbod i Klæmhærk.

Si'el ven't Marius blåt po dæn' Yw·blek, te æ Skanser wa bøgge færdig. Så lo han hans Fålk fo' en æxtragu'e Dåw·er å stelle dæm åp te Sla. Mæn æ Hæjstfålk skuld· ri· ni'er po æ Slæt't å attaki'er æ Fjender.

Ilåw Teutbod no so' de, kam han i en Få'rt i hans Pan·ser å Plå· å lo hans Lu·rer blæ's Hæ·r·blæst. Han tal· hans Fålk te å så·, te no skuld· di ta Hæw'n fo dæn' skammelig Ne·derlag, di hå·r lidt dæn ajn Då'.

Han wa så hæwngjærre å foblend·e, te han vild· et' læ sæ nyw· mæ å ta imoe æ Rommere po dæn slæt't Mark, mæn han vild· stårm dæn hyw· Bak'k, hwa·r dæn rommersk Læj'r lo'.

De wa et' fri' fu·e, te de gy·st en bet'te Kromm· i æ Rommere, ilåw di so', hwa han hå·r i Sind·. Mæn Marius gik et' fræ' æ Snöw's. Han foma·nt hans Fålk, te di skuld· bå·r væ· rålle. Di skuld· vent, te æ Fjender wa så næ'r, te di kund· no' å ramm· dæm. Så skuld· di segt gådt å kåst dje Spy'e, å si·n trækk fræ æ Bæl'le å slå lø's å sam-

ti'dig søg á tǫng· æ' Fjender ni'er mæ dje Skjåld·.
Nær æ Barbar'er kam klawrend åp, hi'el forasæd
á ándpusten, vild· di vær læt't á vælt ikåld·.

De gik ásse li'g akkurá't, som han há'r sá'.

Æ Teutoner kam stǫrtend åp ad æ Bak'k, hæ's-
blæ'send, i dje skrappest Bærsærkergång', hujend
som gal· Hund·, mæ æ Fro'd strentend lånt hæn',
som nær en Hælmis skummer fræ æ Bjedsel. Mæn
di wa nap'le kommen halvæj's åp, fa'r æ Væj'r wa
gawn fræ dæm, á di pust á stǫnt som Blæ'sbæller.
Dær blǫw di mu·etawn mæ en Haw'l á valrætte
Spy'e, te manne á dæm kam te' á si u'e som Pind-
hund'. Dæn jænn trǫmlt öwer dæn ajn, á no kam
æ Rommere væltend ni'er öw'er dæm som en Snǫ-
skræj á klæmt dæm mæ dje tong· Skjåld', te æ Ræst
á Væj'r gik hi'el fræ dæm. De wa et' te' á sto imu'e.
Di blǫw vælt ni'er som Kartåfler, en hælder u'e á
en Sæk.

Ilåw di nu·e dæn jawner Jowrsmon, pröw·e di
ijæn á komm po dje Fæd'der. Teutbod sprang åp
po en hyw' Di'g á råw't mæ hans Tår·denröst:
„Kan I sto', I Hund! Ær I Kwind·mennesker, hæl-
ler ær I rejtig Kå·lfålk? Vi's no dæm Skintinger te
Rommere, hwa I du'er te! Dæn', dæ rænd·er, han
ær dæn væst Nidding, á dæn swot Hæl' ska æj-
hans Ádsel!“

Æ Lu·rblæ'ser sått i' mæ dje Skrald', så de
galmt öwer æ Slæt't. Teutoner á Ambroner sam-
melt sæ ijæn á hedsed hinajn fræ'm. En kund· end
twi'l epo', hwæm' dæ sku fo öw·erhånd'.

Da hǫt di mæ jæn' Gång' Tromp'e'ter smæld· i
dje Rǫg'g. De wa Markellus á hans Fålk, dæ fild
öw'er dæm i æ Flank. „Victoria pro nobis!“ råw't
æ Rommere, de væl sæj·: „Sæj'er fo was!“ I de

samm· gik åsse Marius hådt po'. Da blöw æ Teutoner å Ambroner slawn mæ Skræk å Ræssel. Di blöw splitt ad å hogge ni'er lissom Fo'er å Be der i en Fo·rståld', nær æ Ul'f ær sloppen ind'. Dæ blöw så manne dræft hæller fange, te dæm, dæ ræjner la·west, sætter æ Tal te hunnertu'send.

Ænddå wa æ Kamp et' fobi, for æ Kwind fålk foswa're æ Læj'r så ra'send som all· Hælvedes u·end Ånder. Tesidst mott di ilyw'l öw·ergi' dæm. Di ba· Marius, om han et' nåk vild indivi' dæm te' å tjænn ve æ Tempel fo Vesta i Rom; de wa dæn' Gudind', dæ sku pass æ Ild' po dæn hælle Arn. Mæn de vild han et' låw· dæm. Så dræft di dæm si'el, fo di vild et' löw· i Skjænd'sel å Trældom.

Dæn uhældig Hær·fø rer Teutbod hå·r hat Hæld' te' å slepp væk å kry·v i Skyw'l ve en gallisk Fålk, som hie Sequaner; di hå·r Naw'n atter en Flo'e Sequana, som no hier Seine. Mæn dæn' Hæld' wa're et' swa'r læng·. Fo æ Sequaner vild gja n sto' dæm wal mæ æ Rommere, så di gre'v Teutbod å lå ham i Lænker å sænd· ham te Marius.

De wa en ukristelig Hown Wå'ben å Kåstbarhi'er, Marius fand' i æ Teutoner å Ambroner dje Læj'r. Han hå·r fåt Låwning po de hi·ele, om han sæjre. Mæn han gjem't blåt dæm bæjst Støk'ker te hans Triumftog i Rom; æ hi·ele Ræst blöw strags åfre te di nå·dige Gu'der. Han skuld· li·g nætåp te å stekk Ild' i æ Brend'sta'vel; da kam dæ tow' Ryttere galoppi'erend i fuld' Fi·rspreng'. De wa tow' å hans bæjst Vænner. Di omfawnt Marius, å dæn jænn· trak en tyk Bræw fræm' å hans Fek'k. „No ka do gratuli'er dæ, Marius! Do ær wal't te Konsul fo fæmt Gång'. Hær ka do si'el si': de ær æ Ud·næw'nels fræ æ Sena't i Rom“.

Æ Sena't, de væl sæj· dæn rommersk Rigsdå', vild telby· ham en Triumftog i Rom, hwes han sæjre, á dæn' há·r han jo no Ræt te; mæn han vild et' ta imoe en enò. „A há·r ingen Ti' te' á a·g i Triumf, så læng· som di hall· Fjender et' æ lá ø·. De ka vi snak'k om si n.“

De wa no de. Mæn di falden Teutoner á Ambroner blöw leggend po æ Walplads te Fø· fo Raw·n á Ul·v. Di sæjer, te æ Jow'r ga si·n manne fli er Fåld' atter all dæn' Gjødsele mæ Kada'vere. Á æ Vingoersmænd' ve Marseille fæk fo Skik á hæjn dje Haw·er mæ æ Dødninger dje Knogler.

Imælgolaw wa æ Kimbrer drawn østerpo' sam·mel mæ æ Tiguriner. Di fulles ad te dæn' Sø' i sønder Bajern, dæ si·n blöw kaldt Lacus Tigurinus, de væl sæj·: „æ Tiguriner-Sø“; dæn hier no Tegernsee. Dæ·r skjelles di, á Bojerik á hans Kimbrer gik stek sønd'er po'. Æ Tiguriner blöw ve længer østerpo', á vi hø·rer et' mi er te dæm. Bojerik gik öwer Brenner Pas, á si·n fulie han dæn' Flo'e, di kaller Adige hæller Etsch. De wa ve Fåro'ersti' 101 far Kristus.

Dæ·r, hwar æ Flo'e rænder ind' i Italien, sto' Catulus, som wa wal't te Konsul fo dæn' O'er sam·mel mæ Marius. Hans Fålk lo' i en Fæstning, som skuld spærr· æ Væj ind' i æ Land'. Dæ gik en Brow' dæfræ' öwer æ Flo'e, á po dæn ajn Si· wa dæ en Brohu·e, hwa·r dæ lo' en minner Awde'ling Rommere som Mandskav. Dæ wa ingen Få·r fu·e, te æ Kimbrer kund stårm æ Fæstning, mæn di gik li·ggådt i Law mæ' á sænd· stu·er Plan'ker ni'er ad æ Flo'e som Stårbukk imo æ Bropeller. Æ Brow' kund sajt håld·, mæn dæn rested li·ggådt stærk,

nær di hæ r Væj·ere rænd Står'm imo æ Peller. Å no ve' a et', hwodån de gik te, mæn po jæn' Gång·blöw dæ Panik i æ Fæstning. Dæn „kimbrisk Skræk“ kam ijæn öwer æ Rommere, å di smur all·sam'mel Hajsjer.

Æ Konsul wa flentrendes gal'. Han sprang åp po æ Brøstvær'n å skjældt hans Fålk u'e fo Kwind·mennesker å Uslinger å Ski·båwser å a ve' et' hwa. Mæn de wa som å slå Wand' po en Go's. Så vedst han et' å ndt å gjör ænd å gri v en Standar't, spreng po hans Hæjst å ri· fuvæ æ Kanutter. De skuld ilyw'l si u'e, som de wa en Teba·gtog i gu'e År'den. Di standst et' dje Flöwt, fa·r di nu·e Rom. Te Hæld' for æ Konsul hå·r han Vidner po' te han wa uskyldig, så han blöw et' straffe.

De wa no et' all· æ Rommere, dæ wa sör'en no sölle Kål som dæm i dæn stuer Fæstning. Æ Mandskav i æ Brohue po dæn ajn Si· å æ Flo'e wa å en bæj·er Slaw å sått hådt imo hådt. Di vild et' öw·ergi' dæm for aller de. Mæn di wa jo kons en bet'te Klat imo æ Kimbrer dje Öw·ermajt, å at'ter di hå·r kjæmpe tapper en Stå'nd, wa de klå'r, te de wa po de sidst mæ dje Mu·estand'. Mæn da så Bojerik ståp. Han så· te hans Fålk, te di skuld håld· ind', fo sör'en ualmind'elig gjew· Krigskål fotjæ'nt å bjærr· dje Lyw'. Æ Rommere tu r et' rejtig li· po hans U'er; di tru·e, te dæ wa Ræw·stræ·ger dærund'er. Mæn så lo han dæn hælle Ty'r før fræm' å swæрге dy r E·der po', te de wa æ·rlig ment. Så lo han dæm marsi'er u'e mæ dje Wå'ben å mæ fuld' Mosik, å di skjelles mæ gjænsi'dig Hyw·ajtels. A tin'ker, Bojerik gjow· sör'en, fodè te han hå·r fotrødt, te han hå·r slawn dæn gjew· rommersk Åffici'er Scaurus ihjæl; de hæ·r skuld· væ· lissom

fu'er á bö po' ed. Mæn ingen undgo'r si Skjæben.

No wa æ Kimbrer Hærrer i dæn na'r Di'el á Italien. Di ku drek'k á æ Donk á föl dæm som stu'er Kål. Mæn Bojerik wa li'ggádt et' hi'el rálle. Han töt't, de wa da sæ'r, te æ Teutoner tøj: så læng mæ' á komm. Á hæl'ler ænd á go li'g imo Rom vild han sø'g væjsterepo' fu'e så sná'r som mu'lig á mø' Teutbod, nær *han* ændlemo'l kam. Han vedst jo et' en Kromm om', hwodån de imælgolaw wa gawn hans Bröjer.

De wa ijæn stræng for æ Rommere. No há'r di jo æ Fjender indenfu'e dje Skjæl, sná'r li'g ve dje Da'r. Á en rommersk Degter, Lucanus, læ jæn' á di na'ritaliensk Kjøvstæjer klaw öwer dje sölle Låd.

„Umilde Skæbne, at bygge så nær ved Galliens Grænsér. Vi står på Urias' Post. Om Fredsgudinden end breder Vingen så huld over Folk, -- vi er lagt som Bytte og Valplads for hver erobrende Drot. Langt bedre havde dog Lykken udvalgt os Daggryets Land eller Bjørnens iskolde Hule eller Nomadernes Telt, end at vogte Latiums Porte. Vi så først Senonernes Flod og Kimbrernes Vildsværm, så den libyske Mars, teutonsk Bersærkergangs Fnysen. Hver Gang Skæbnen gav Rom stor Fejde og frygtelig Orlog, — os ramte Stormen jo først“. Så sukkede hver i sit Indre.

De wa kons Marius, dæ kund fræls dæm, töt't di. Á imæn Bojerik smø'lt i Na'ritalien, ga Marius á Catulus dæm te' á verk fu'er á bö po dæn' Skå, dæ wa gjow' ve dæn fosmæ'delig Flöwt fræ æ Fæstning dæ'r na'r epo'. Di fæk æ Dissepli'n gjæn-åpræt'te. Á da æ Kimbrer et' fostørre dæm, kund di i Ro' á Ma'g slutt dje Hæ'r sam'mel á ta Stelling ve dæn' Flo'e, dæ hier Po.

Omsier blöw Bojerik wa'r, te æ Fjender wa i Law mæ' á komm at'ter ham. Á da han sawnt æ

Teutoner hådt, wa han et' længer så kry', som han hå·r wot, dængång' han slow Generål Scaurus ihjæi. Så han kam i Tan'ker om, te han vild ilyw'l si'el engång' prøw, om han et' kund snakk sæ teræt't mæ æ Rommere.

Så rej han mæ fi·er i Følle hæn te dæn rommersk Læj'r. A tin'ker, te di hå·r en hwi't Fla'g mæj fu er å vi's, te di kam fu·er å fø·r en frædelig Fohand'ling.

No blöw Marius kaldt u'e; Bojerik blöw håldend po hans Hæjst å spu·r:

„Ær do Marius, æ Rommere dje öw·erfælt·hærre?“

Jou', tho de wa han jo da. Mott han så te Gjengjæld' fo å ve; hwæm' han hå·r dæn' Æ·r å snak'k mæj?

„A ær Bojerik, Höwding fo æ Kimbrer fræ Himmerland“.

„De gle·r mæ å hæls po dæ. A hå·r hõt nåk om' dæ. Å hwa kan a så væ· te Tjænnest mæj, om a tör spö·r?“

„Jou', si'er do. No hå·r vi Kimbrer kjæmpe manne Omgång' mæ jer Rommere, å de ær gawn was bæj·er ænd som jer. Mæn skjönt I kaller was Barba'rer, så mo I et' trow', te vi ær sör'en urimelig Kraba'ter som æ Tryn·tørker hæiler Kanni·ba'ler. En ka gådt snakk sæ teræt't mæ was. Å kund· vi no et' slå dæn' Hand'el, te vi fæk öw·erlædt en Stök Land', som I et' si'el hå·r Bru'g fu·e, te' å dørk i Rållehi'e, imö·e te vi låw·er å levi'er æ Rommere all· dæm Rekrutter te dje Hæ'r, som di ku kræw, — vi å wa Bröj·er?“

„Et' så möj' som en Fu·es Bredd under vi jer mæ wa gu·e Villi“, så· Marius, å så knæjst han,

styw' som en Støt't. „Mæn hwæm mi'ener do for-ræsten mæ je Brøj'er?“

„Tho de ka do da nåk fosto'. Hwæm' skuld· a mi'en, undtaw'n æ Teutoner?“

Da wa Marius hans Fålk li·eg ve' å grinn· hōt. Mæn Marius si'el fotrak et' en Mi'n. Han så· lisså hå·nlig: „Do ka hælsen spår dæ å sörr· fu·e je Brøj'er. Di hår allere· fåt all de Jow'r, di hår nødig te dje e·vig Hwi'l“.

Bojerik skjønne nåk, te de wa Spåt. Han fo-sto', te æ Bøj' hie Snærpe, mæn et' hwa·r en snærpe hæn'. Så så· han, hi'el ærgerlig: „A ka wal fosto', Marius, te do væl ha was tebæjst. Mæn bi' do kons! De ska blyw· dæ en dy·e Spa's. Do mo et· glæmm·, te vi ær Fålk å dæn nordisk Ra·se, å vi ska nåk hæwn was, føst was si'el, å si·n wa Brøj'er, nær di kom'mer“.

Mæn da råw't Marius: „Hwafu·e skuld· I vent længer? Je kjær Brøj'er ær hær jo allere·, å de vild væ·r usømmelig, om I skuld ri· hærfræ' ur·en å fo·hælst po·dæm“.

Så ga han en Vink te jæn' å hans Knæj't, å en Yw·blek at'ter kam di trækkende mæ en Fang·bu'r på Hyw·l. I dæn' so' Teutbod å nu·er anner teu-tonsk Höwdinger mæ Læn'ker om dje Hind'er å Fæd'der.

De wa nåk en ajn Gjænsy'n, ænd di hår dræmt om, Bojerik å Teutbod, ilåw di håldt Gild·te Awski'e i Gallien å drak „di Sko·l, mi Sko·l, å all· skjønn· Pig·ers Sko·l!“

No ku Bojerik skjønn, hwa æ Klåk'k wa slawn.

„A ka wal si', te de ær te ingen Nøt't å bi· læn-ger“, så· han. „Å no ønsker a blåt, te do vild· fåst-sætt Ti' å Støj fo dæn sidst Stri'd“. De wa jo sör'en

Skik i æ Na·rland·, te di sått hwæranner Stæwn te Kamp, å så blöw æ Kampplads mærke mæ Hasselstæng'er. De kaldt di po gammel Mo'l „å hassel Walplads“.

Marius swa·r: „De æh hælsen et' Skik ve vi Rommere, te vi læ was fu·erskryw·, hwa·r å hwo·næ·r vi ska kjæmp. Mæn, skidt, læ go'! Dæn' Vil·lighi'e kan a gja·n u·en dæ“.

Så blöw di jæns om', te di skuld· mødes atter tow' Næt'ter; de vild· blyw· dæn trævt Agüst 101 fa·r Kristus, sæjs-hunner-å-tow'-å haltres O'er si·n Rom wa blöwn bögge.

Om æ Næt fa·r æ Kampdå' wa dæ en Tog så tæt, te en kund· ski·er en mæ Knyw·. Dæn' wa Marius et' si'en te' å nõt't; de wa dat't sæ·r. Han lo hans Hæ·r purr· u'e, fa·r æ Kåk gå·lt. Di mott lest dæm som Tyw·knæj't å stell· dæm åp. Han lo dæm ta Stelling østenfo æ Kimbrer, te di fæk æ Må·esu'el i æ Røg'g, imæn æ Fjender fæk en li·g i dje Öw'n. Åw·en i æ Hand'el blæ·st ed fræ· Syou'st, så æ Fjender vild· fo dje Öw'n fuld· å Så'end å Stöw, som æ Vind' vild· dryw· imo·e dæm. Catulus blöw såt i Mød'ten; Marius fordi·elt hans æjen 32,000 Mand' po dæm tow' Flöj·. Han vild· si'el fald· æ Fjender i dje Flank.

Bojerik å hans Fålk wa minner o·rwå·gen. Di snu·e enò po dje grönn· Ø·er, ilåw æ Su'el brø igjæm'mel æ Tog å fogyldt æ Rommere dje Hjælm å Spyspedser. Di rommersk Solda'ter sto dæ·r som en Mu'er, skjød't åp å æ Jow'r, å de skjænne fræ dje Lanser å Rustninger, te de kund· blænd· jæn' si öw'n. Æ Kimbrer dje Wagtpåster tomle ind' te

Bojerik á mældt, hwa di há·r sit. De ka ná·k hænd· sæ, te han kam u'e á æ Fje·r i en Få·rt á fæk klæj· sæ i Pan·ser á Plá·. „De mo a sæj·“, sá· han, enò hal' söwndrokken, „te Marius ær á·p·p, fa·r æ Fjen·der fo Skou' po“.

No lo han æ Lur·rer drö·n, á imæn di kam i' æ Klæj·er, wa dæ jæn', dæ sang' en Vi·s for á munter dæm á·p.

Si', Su·el ær á·pstawn.
 Di sønger mæ Lu·rer.
 De ær Ti' fo Træll·
 te á træ·j te dje Arbed.
 De ær Ti' fo di tapper
 te á mødes mæ Tráld·.
 A vækker jer á·p
 et' te Vi'n hæller Gammen,
 mæn hæller te Hildurs
 Le'g dæn ho·r!

Dæ hjemm· ve was
 i Himmerlands Dá·l,
 dæ·r sá·wer di sødt,
 dæ·r sønger no Lær·ker.
 Mæn vi, dje Sønner,
 ær drawn te Sönden
 for á hent dæn skjönnest
 Skat fræ dæns Gjæmm·
 á fø·r en hjem'
 te Himmerlands Dá·l.

Bring di rommersk Skat't
 te Ræbild Ban·ker!
 Legg ø· dje Böj'
 á dje hyw·est Bár·re!
 Dæn' Slæjt ær et' wa'r
 te á sej· mæ dje Majt.
 Vi ska vind· di rommersk
 Land· á Ri ger,
 á dæn' Værk, vi ø we,
 ska Værden et' glæmm·!

Bojerik á·fre te dæn hælle Ty·r á lå·we ham Guld á grönn· Ská·w, om han vild skjænk ham æ Sæj·er. Sá tal· han te hans Fålk á minde dæm om', hwa di há·r á hæwn, — all· dæm manne Tu·sender á dje Bröj·er, dæ lo' slawn i Gallien te Fø· fo Raw·n á Gribb. Á de wa ænddà et' de væst. Mæn di mott ve, hwa Skjæ·ben dæ ven't dæm, hwes di lo dæm ta te Fang·. Sá mott di træll· fo æ Rommere

hæller ænd· dje Lyw' som Fø· fo Lø·wer å anner Utusker te Fonyw'els fo æ Rommere dje Pø'bel. Dæ·fu·e mott ed gjeld·: Sæj'er hæller Dø'!

No wa di ændlemo'l færdig, å Bojerik vild· et vent, te æ Rommere gik te Angre'v. Han lo hans Hæjstfålk spreng fræm'. De wa en stålt, mæn ræ'ele Sy'n. Æ Rommere töt't, te di hyw· Kimbrer ligt mi·er Jæt'ter ænd som Mennesker. Dje wajend Fje rbusk gjow· dæm enò hyw·er, å æ Su'el spælt i di blank Hjælm mæ Hwoj·er å ga·vend Utusker epo'. No swinn· di kimbrisk Hæjstfålk te hyw·er Si, å en rommersk Regiment blöw låkke te' å stårm imo·e dæm. De wa klå'r, te dæn vild blyw· awskoren fræ· æ Hæ'r.

Bo·de Marius å Catulus blöw foskræk'ke, å di skøndt dæm å blyw· færdig mæ' å åffer te æ Gu·der å låw·e dæm i en Hastehi'e di allersom skjønnest Teng'. Marius fæk gue Wasler. Han råw't så stærk, te di kund· hør ham rundtenom': „Victoria! Tak te æ Gu·der! Æ Sæj'er ær mi'n!“

Bojerik fø·r hans æjen Awde'ling lig imo Ca·tulus. Mød't ind· i æ Kimbrer dje Flåk sto' dæn hælle Ty'r po en hyw' Stella's, så dæn raj't åp öwer æ Krigskå·l dje Hwoj·er. Dæn' skuld· åp'munter dæm te' å kjæmp te de udd'erst.

Æ Krigskå·l sått i' mæ dje „kimbrisk Hy'l“, så di öw·erdø·we di rommersk Trompe'ter.

De so skidt u'e fo dæn' rommersk Regiment, dæ wa blöwn awskoren. Æ Kaptej'n — han hie Petrejus —, kommandie're: „Fæld' je Lanser å hogg jer igjæmm·el!“ Da wa dæ jæn' å æ Skjesän·ter, dæ så: „Mæ Folå'w, Hr. Kaptej'n! Mæn hwa ka de nøt't? Vi ær levi'ere. Vi mo hæller öw·ergi' was“. Mæn han kam li·ggådt te dæn uræt't. Fo æ

Kaptej'n wa en Vetera'n å dæn gu'e, gammel rommersk Slaw. Han råw't: „Mokker do, di'n Hund'? A ska læ'r dæ å mokk!“ Å så hogg han ham ni'er lig po æ Stæj. Så gjænto' han hans Kommando. Å no ka de nåk hænd· sæ', te di lystre. Dæ fild' manne, mæn igjæm·mel kam· di.

Bojerik gik hådt po', som han plæje. Dæ lo' en hyw' Wåld' å Lik' fu'er ve ham. Mæn ilyw'l töt't han å skjönn·, te de gik et' rejtig gådt. Æ Su'el brend· æ Kimbrer i dje Ansegter, å Stöw å Mold' flöw ind' i dje Öw'n, Ø·rer å Mund'. Di wa hjemm·fræ' wå'n te å to·l bo·de Ræj'n å Kuld', mæn di ku et' döj· dæn' kwælend Warm i æ Sønderland·. Æ Rommere dæ·rimu'e wa fræ dje bet'te Ti' wå'n te æ Væjrlaw, å telmæj hå·r Marius træ·nt dæm mæ all· Slaws Ø·welser te' å væ·r uehåldend. Å så hå·r di bo·de Su'el å Vind' i' æ Rög'g.

Tesidst smi'er Bojerik bo·de Rustning å Skjåld' fu'er å før hans Swæ'rd mæ bæj·e Hind'er. Manne å hans Mænd' gjow· som han. No fø·lt di dæm møj' læt'ter. Bojerik skuld lig te' å hogg løs' po en hyw' Åffici'er; da fild hans Blek po æ Rommer hans Ansegt, å han töt't, han skuld· kjænd· ham. Æ Ho'r rest sæ po hans Hu'e, — de wa jo dæn' Scaurus, han hå·r dræft i Gallien! De wa kons en Yw·blek; så blöw di röwn fræ hinajn i æ Slawtom·mel. Mæn fræ dæn Yw·blek, töt't Bojerik, wa æ Lök'k ve·gen fræ ham.

No gik åsse Catulus hådt po' å samti'dig wa Marius mæ hans Awde'ling swinn· ur·enom æ Kimbrer å fild dæm i æ Rög'g. De gik som ve Aquæ Sextiæ. Mæ jæn' Gång' höt æ Barba'rer Trompe't·skrald' i dje Flank, å så wa de fobi' mæ al' Mu·e·stand'.

Dæ·r fild' Bojerik i dæn frammeſt Ræk'ki. Ilåw han fild', råw't han ſom i Vildels: „Scaurus, no kommer a!“ Bojerik hans Dø' blöw ſtrags hæwnt, mæn de wa te ingen Nøt't. Manne Kimbrer to sæ ſi'el å Daw. Tow' Höwdinger rænd· dje Swæ'rd gjæmmel hinajn. Den kimbrisk Ty'r blöw funden under en Bjær're å Lik'.

Æ Kamp wa ænddà et' fobi'. Æ Kwinder foſwa·r æ Wownbår're te de ſidst, liſſom di hå·r gjow' ve æ Teutoner. Di ſto' dæ·r po æ Wown mæ flagrend Ho'r å ſwinn· dje Swæ'rd å Kjökkenknyw·. Di wa ſom Hælvedes Änder å ſi' te. Di rommersk Solda'ter blöw teſidst liſſom smette å dje Vildskav, ſå næ'r di hå·r öwerwunden en Kwind'fålk, ſkalpi'ere di hind· åw en i æ Hand'el.

Ilåw æ Kwinder et' kund· længer, to di sæ ſi'el å Daw. Sømm· ſtak sæ ſi'el ihjæl; anner hæn'd sæ i æ Træ'er; anner hedse æ Stue åp te Galåp å kåſt sæ ſi'el å dje ſmo' Bö'r under di tong· Wownhyw·l. Æ Solda'ter fand' jæn', dæ hå·r hæn'd sæ ſi'el po en Wownſtjajt, dæ ſto li·g åp i æ Loft, å fræ hinne Fæd'der dinglt hinne ſmo' Bö'r, hæn'd i Strek'ker. De wa wal nåk en ræ'ele Sy'n.

Å ænddà wa æ Kamp et' fobi' enò. For æ Hund· foſwa·r æ Wown te de ſidst ſom vild· Ul·v.

Æ Røgte om Marius hans Sæj'er ſka væ·r løvn te Rom mæ en utro'lig Haſt. De wa liſſom ve æ Sla·wkri'g i 1848, ilåw di fotal', te æ Sla·wer wa brødt u'e fræ Rendsborg Tugthu's, å dæn' Røgte rænd· fræ Rendsborg te Vendsyſſel å Salling ſå raſk, ſom om' dæn wa telegrafi'er.

No fæk æ Rommere traw'lt mæ' å håld· Triumf. Dæ ſtrømme ſå manne Mennesker te æ Böj' ſom te

en Værdensu·estel'ling no omdaw·. Dær wa rejtig møj' å si' epo'.

Marius å Catulus kam a·gend po dje Triumf·wown, kran'st mæ Laurbær. Dæm råwt di Hurrå fu·e, så de dundre. Fu·eve dæm å at'ter dæm kam· di sæjrrig Solda'ter. Di fæk åsse en rask Hurrå. Mæn allermjest glu·er æ Rommere po æ Krigsbyt't å æ Fanger. Dæ wa Hjælm pry·de mæ ga·vend Kjæwt å vild· Dy'rer. Dæ wa Skjåld· mæ Belleder å ræ'ele Jæt'ter, som række Tong·. Dæ wa dæn stu·er Åfferki'el, som hå·r drokken så grusselig møj' rommersk Bløj ve Arausio. Dæ wa æ Malmbelle å dæn hælle Ty'r. Dæ wa hwiho·re Præjstinder, gaw·end po dje bå·r Fæd'der. Dæ wa plomp Stu·e·wown mæ Kwinder å Bö'r epo'. Dæ wa føst å sidst di fangen Krigskål, så hyw· som Jæt'ter, å imæll· dæm æ Teutoner dje Höwding Teutbod, mæ Læn'ker om Hind'er å Fæd'der. De wa en ajn Indtog i Rom, ænd som han hå·r dræmt om, ilåw han drak Awski'e mæ Bojerik i Gallien: „Di Sko·l, mi Sko·l, all· skjönn· Pig·ers Sko·l!“

Å all· dæm Kimbrer å Teutoner, dæ wa drawn u'e, blöw dæ ingenting' teöw'ers i Frihi'e åndten som dæn bet'te Klat Tungrer ve dæn belgisk Bøj', dæ hier Tongern.

De wa wal nåk en ring· Udgång' å dæn stu·er Krigstog. Mæn ilyw'l fæk di öw·erwunden Barba'rer en mægtig Naw'n. Æ Rommere glæmt aller di „kimbrisk Hy'l“ å dæn „teutonsk Bærsærkergång““. Å sæjshunner O'er atter dæn' Ti' sang' æ Goter ve Østersøen enò om Kong Berik, som hå·r fø'r hans Fålk fræ Skandia te æ Sønderland·. De wa jo nåk dæn kimbrisk Höwding Bojerik, di men't.

Hæhjemm· blyw·er æ Kimbrer minde ve æ Ræbild Tyrbelle, å no ær dæ åsse re'st en Belle å æ Ty'r i Ålborg i æ Kryds mæll· Væjsterbro' å Urbanigade. Di ær bæj·e tow' law·e å dæn himmerland'sk Bellehugger Bundgård.

9. *Smo' Hændelser i Jylland omkreg' Kristi Fødsel.*

Dæ wa en Kå'l, som hie *Mithridates*. Han wa Kong· öwer æ Skyter ve æ Swo't Haw fræ 120 te 63 fa'r Kristus. Han wa en stu·emægtig Krigskå'l å lo å kri·ge mæ æ Rommere næjsten uawbrudt si·n O·er 89. Ham fild ed engång' ind', te han kund· ha Gaw'n å æ Kimbrer, fodè te di wa bæj·e tow' Fjender å Rom. Så skikke han Sænd mænd' te Himmerland å lo fu·eslå', te di skuld· slå dje Pjal'ter sam'mel imo Rom. Mæn æ Kimbrer wa blöwn klog å Skå. Di swa·r næj' Tak, de skuld· di hælsen et' ha nöj å'. — De ær Justinus, dæ fotæ·ler dæn' Histår'ri, mæn de ka hælsen gædt væ, te de ær Löw'n.

Mæn et' så læng· atter dæn' Ti' blöw dæ ilyw'i Uro' imæll· æ Haruder, som wa æ Kimbrer dje Na·boer te Sønd'er. De ær dæm, vi no kaller Harboer hæller Hasøsselboer; mæn dæn'gång' bu·e di ve Kattegat.

I Tyskland wa dæ jæn', dæ hie *Ariovist*, som wa Höwding öwer æ Swaber. Omkreg' O'er 72 gik han öwer Rinen å fild ind' i Gallien. I håw·er nåk, de ær dæn' Land', vi no kaller Frankrig. Han slow løs' mæ bæj·e hans Nöw·er å røw æ Land' te sæ vidt å bredt. Å dæ wa manne anner Fålkslaw, dæ vild· væ mæj, fo de wa dæ gu·e Hand'el ve, fõt't di.

Sör'en wa dæ ve O'er 58 ásse 28,000 Haruder, dæ ræjst sænd'erpo' á tenge mæ Ariovist, te di skuld· væ· mæj te' á fo' en Bej' á dæn gu'e Ste'g.

Mæn da wa dæ en Mand' ve Naw'n *Kæisar*, som kam i' æ Væj mæ en Sle·. Han wa rommersk Generál' á lo á krig'e i Gallien. De ær ham, som all æ Kæjser há fát dje Titel fræ'.

Ilåw Kæisar so', hwodån Ariovist rammesti'ere omkren'g', så skikke han Båj á lo hælsen á sæj·, te han skuld· háld· hans Fenger fræ dæn hæ'r Far, fo dæn' vild· æ Rommere ha fo dæm si'el. Ariovist wa stu'er i æ Slaw á swa'r, te Kæisar skuld· bá'r pass hans æjen Sa·ger. Han ku ræjs á rø'g, ku han.

No, dæn jænn· U'er to' dæn ajn, á så kam di tesidst áþ á slá's. Ariovist fæk Pryg'l á biów jaw'e teba·g öwer Rinen, så de blów en skidt Hand'el fo ham. Á mæ Hr. Ariovist mott ásse æ Haruder hærut fræ Gallien. Si'n hø·rer vi et' mi·er om dæm fo de fóst.

No há·r æ Rommere jo fát Blöj po æ Tænd'; di gik öwer Rinen á ga dæm te' á kri·g mæ æ Germaner á æ Friser; Germaner kaldt di dæn'gång' æ Tyskere. Kæjser Augustus i Rom lå æ Land' und'er sæ, á dæn kæjserlig Prin's *Tiberius* wa Generál' á lo á krig'e i Germanien. Sámm twang han te Ly·dighi'e, á samm· dröw han u'e, á ve O'er 5 atter Kristus wa han rökke fræm' te dæn' Flo'e, di kaller Elben, så no lo' han dær á tru'e Jylland fræ æ Sönden.

Imæn há·r han skikke dæn rommersk Flå·e u'e, á dæn sæjlt rundt om Skagerrak á ind' i Katt·gat á Østersöen. De wa dæn fóst Gång', te Áp·daw ere fræ æ Sønderland· wa trænn· så lánt fræm' si'n Pytheas hans Daw·.

Æ *Admirål* mo ha wot en få·le klo'g å døgtig Kå'l. Han hår læt tæjn dæn føst Kårt öwer Danmark, som vi æjer. Dæn' hår dæn græsk Geograf Ptolemaios tawn mæj ind' i hans Værdens-Atlas. En ka ty·delig si' Skåne, Sjælland å Jylland, å æ Kimbrer å Haruder sto skröwn po dje Pladser, i dæn na·r Di'el å Jylland.

Mæn dæn hæ'r Admirål gjow· mi·er ænd som å åpdaw· Land' å tæjn Kårt. Han gik åsse po Krigstog. Han lo hans Flå·e sæjl ind i æ Li·mfyw'r hæller i Mariager Fyw'r, å dæ·r gik han i Land' å kri·ge mæ æ Kimbrer å Haruder; di skuld· jo ha Tak fo sidst, fodè te di hår gjow Skå· po æ Rommere dje Land·. No, hwodån ed gik hæller et' gik, så blöw æ Indbøggerer foskræk'ke å fild æ Admirål fo Fu·er å ba om æ Kæjser hans Vænskav. Æ Kimbrer skjænke åwen i æ Hand'el Kæjser Augustus dje mjest hælle Äfferki'el; de wa wal fu·er å foso·n ham, fodè te dje Landsmænd' hår hældt så skrækkelig möj' rommersk Blöj i dæn hæ'r stu·er Ki'el ve Arausio.

Æ Rommere hår wal no tint å legg Jylland under dje Rig. Mæn dæ blöw li·ggådt et' Bouser å dæn' Skind'. For i Germanien wa dæ en Höw·ding *Armin*, som law·e Äprö'r. Ve O'er 9 låkke han dæn rommersk Stathålder Varus i en Fæld· å masakri'ere ham å hans hi·ele Hæ'r. Så blöw Kæjser Augustus træt å' å kri·ges i Germanien å lo æ Land' væ· i Frær, å så wa åsse Jylland ur·en Få·r fræ dæn' Kant.

Kæjser Augustus lo si·n sæt't en Indskröwt om hans stu·er Gjærninger rundt om' i manne Böj·er i hans Rig. Han snakke et' om dæn' Dokkert, han hår fåt i Germanien, mæn han håw·ed jo gådtnåk

á fotæ'l, te æ Kimbrer á Haruder há:r mott be om hans Vænskav. De sto'r dæn Dá' idá' á løs po en Mindesmærk i dæn tyrkisk Ho vedstad Angora mød't ind i Lilleasien.

De ær de sidst, vi hø:rer te æ Kimbrer á Haruder dje Gjærninger. Si:n blyw:er di sná:r skröwn hi'el i æ Glæmm:bo'g. Dje Awkám', æ Himmerboer á Harboer, há:r ingen Histár'ri á dje æjen; di ær blát „Jyder fo Wahærr“ lissom all: vi anner.

SKIVE GAMLE KIRKE II

Af Niels P. Bjerregaard.

I Skivebogens 20. Bind blev der givet nogle faa historiske Oplysninger om Skive gamle Kirke gennem Tiderne, og for Kalkmaleriernes Vedkommende blev der gjort Rede paa en saadan Maade, at man med Artiklen som Grundlag kan stave sig gennem Betydningen af saavel Enkeltbillederne som hele Billedværket. Men en Del Prydelser og Inventar blev der gaaet flygtigt hen over. Da disse Ting naturligvis ogsaa har deres historiske Interesse, skal der i det følgende gøres Rede for dem.

I Aaret 1511 blev den første Klokke hængt op i det gamle Taarn paa Kirkebakken, og den blev støbt af *Peter Hanssen**) i *Flensborg*. Om den er støbt i Skive, eller den er „blevet gjort“ i Flensborg for derefter at være blevet transporteret den lange Vej hen over Midtjyllands Hedesletter, faar staa hen som noget, man ikke mere er i Stand til at udforske.

Klokken har en Højde af 110 cm og nøjagtigt samme Bredde. Hankene er paa Ydersiderne prydede med Tovsnoninger. Paa Halsen findes et dobbelt Skriftbaand, der er 9 cm bredt, og under dette findes et 18 cm bredt Tombaand. Disse Baand indhegnes af Rundstave, hvoraf den nederste har faaet

---

*) F. Uldall: Danmarks middelalderlige Kirkeklokker, S. 222.

Kirkens Indre efter Istandsættelsen.

Gl. Kirheklokke fra 1511.

tilknyttet 8 lodretstillede, gotiske Blade. Lige over Slagringen findes der 3 skarpkantede Lister, og mellem disse og de gotiske Blade er anbragt et Relief, som forestiller Treenigheden. (Faderen med Krone paa Hovedet i siddende Stilling holdende et Kors med den fastnaglede Søn, paa Korset sidder Duen).

Paa Skriftbaandene omkring Halsen er indstøbt følgende latinske Indskrift:

: anno * dni * m * xi * alpha * et * o * devs *
 et * homo * veni * rex * xpe * cum * pace * ihvs *
 nasarenvs * anna * vocer * in * parochia * skive *
 morabor * sic * vocata * hic * faca * et * fvndata
 * consvmaté * tempore * iohannis * petri * sacer-
 dotis * ecclesie * plas motor * rervm * lvmen * de

lvmine * vervm * anna * mariea * ihevsv * nos *
vobis * drotege * iesv * amen *

Indskriften er ret vanskelig at tyde; men *F. Uldall* har i det Værk, som der før er henvist til, foreslaaet følgende Oversættelse:

I Herrens Aar 1511, Begyndelse og Ende, Gud og Menneske, kom, Konge Christus, med Fred, Jesus af Nazareth! Anna kaldes jeg. I Skive Sogn vil jeg dvæle, saaledes kaldet, støbt og stiftet her. Fuldført paa Johannes Petris, Sognepræstens Tid. O du Tingenes Ophav, du sande Lys fra Lyset! Anna Maria, Jesus bevar os Jesus for eder, Amen. I Indskriften mangler i Aarstallet Tegnet for Hundrederne; men at det maa være 5, fremgaar af Peter Hansens Levetid.

Indskriften er af *Pastor Lohmann*, Sognepræst i Skive 1881—1894, ikke alene oversat, men versificeret*):

I det Herrens Aar 1(5)11.

Alfa og Omega sand

Gud og Mand,

Kriste, vor Konge,

kom med Fred —

Jesus Nazarener!

Anna af Navn,

har i Skive Sogn jeg Blivestavn,

saadunde tegnet, formet og støbt,

tilegnet og døbt

til Moderen

den Frist

Jens Pedersen

var Kirkens Præst.

Du, som mon alle Ting danne,

Lys af Lys, det sande.

Anna, Maria, Jesu:

os i eder —

bevare du, Jesu!

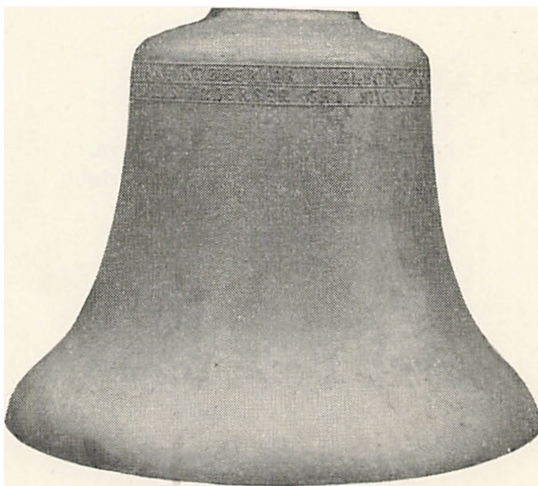
Amen.

*) Bogen om Skive, S. 274.

Kirkeklokke fra 1724.

Kirkeklokke fra 1936.

Da den nye Kirke blev bygget, blev Klokken overført til dennes Taarn 1898; men i Sommeren 1936 blev den atter ført tilbage og ophængt i den gamle Kirkes Taarn. Ophængningen blev moderniseret, saa man nu kan ringe med mindre Kraft-anvendelse, og Klokken saavel som Taarnet lider mindre under Ringningen.

I Aaret 1522, 11 Aar efter, at den store Klokke blev anbragt i Taarnet, blev Kirkens Hvælvinger udsmykket med de Kalkmalerier, som er omtalt i Skivebogens 20. Bind. Disse Kalkmalerier blev, saa vidt det kan skønnes, bekostet af daværende Lensmand i Skive, Rigsraad *Niels Høg*. Da denne Høgslægt, der nu er uddød i Danmark, senere har bidraget til at udsmykke Skive gamle Kirke, kan det maaske være paa sin Plads at meddele nogle faa Data om den.

Den Slægt, som *Niels Høg* tilhørte, kaldes undertiden de nye Høger. De stammer paa Mandsiden fra Slægten *Banner*, hvis Vaaben de ogsaa førte, og er efter Sagnet i Slægt med den svenske Adelsslægt *Banér*. Paa *Kristian den Andens* Tid blev *Gustav Vasa*, hvis Moder var en *Banér*, sat i Fangenskab hos sin Frænde *Erik Eriksen Banner* paa Kallø.

Efter et Sagn regner baade den svenske og den danske Slægt som deres Stamfader den *Timme Sjællandsfar*, der ifølge *Saxos* Beretning i et Slag mellem de Danske og Englænderne, da Danskernes Bannermærke var blevet nedhugget, tog en Bøgegren, som han hævede med sit Spyd, og derved atter samlede Danskerne til Kamp og til endelig Sejr.

Hr. *Niels Eriksen* (af Slægten *Banner*) til Skaregaard paa Mors var i 1406 gift med *Sophie Pedersdatter Høg*, der tilhørte de gamle Høger, som førte et Vildbassehoved i deres Vaaben.

En Søn af dette Ægteskab ved Navn *Peter* antog sit mødrene Slægtsnavn, men beholdt sit fædrene Vaaben. Han skrev sig til Eskjær og var gift med *Kirsten Henriksdatter Reberg*. Deres eneste — i alle Tilfælde kendte — Barn var førnævnte Rigsraad *Niels Høg*. Han var gift med *Korine Steensdatter Gøye* og sad som Lensmand paa Skivehus fra 1520—24. I Sommeren 1524 opholdt han sig i København en Tid og døde der d. 10. August af „Poppelsie“. Baade han og hans Hustru, der tidligere havde været gift med *Erik Andersen Banner*, er stedt til Hvile i Grinderslev Kirke.

Peder Høgs Broder Hr. *Eskild Nielsen*, der skriver sig til Vittrup, Lyngholm, Eskjær og Vang, synes ikke at have ført Navnet Høg, ligesom alle hans Børn førte Navnet Eskildsen; men alle de mandlige Ætlinger blandt Børnebørnene antog Høgnavnet efter deres Oldemoder.

Eskilds yngste Søn *Jacob Eskildsen*, der skriver sig til Leergrav, Eskjær og Vang, var gift med *Johanne Jørgensdatter Krumpen*, en Søster til Biskop *Stygge Krumpen* i Børglum og Rigsmarsk *Otte Krumpen*. Jacob havde en Tid fra sin Svoger, Borglumbispen, Kjølskegaard i Vendsyssel i Forlening. Hans Enke fik Brev paa nævnte Gaard efter sin Mand, og da hun døde ca. 1553 og blev begravet i Sulsted Kirke, fik hendes Søn *Just Høg* Brev paa Gaarden.

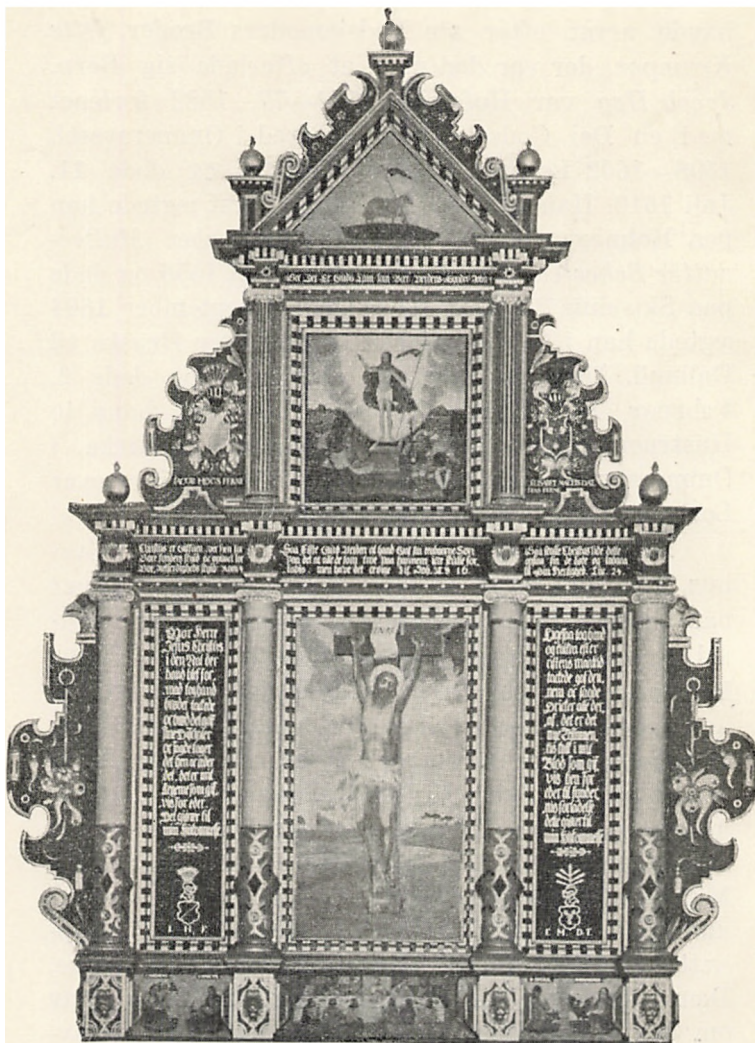
Just Høg skriver sig ellers til Vang og Leergrav. Han var først gift med *Mette Mogensdatter Gøye*, der døde 1547, og senere med *Sidsel Clausdatter Bille*. Alle tre ligger begravet i Sulsted Kirke.

En Søn af første Ægteskab, *Jacob Høg*, vår Ejer af Trudsholm i Ommersyssel, en Gaard, han

havde arvet efter sin Bedstemoders Broder, *Otte Krumpen*, der var død uden at efterlade sig Børn. *Jacob Høg* var Hofsinde 1574—77, 1582 forlenet med en Del Gods i Gjerlev Herred i Ommersyssel, 1598—1602 Lensmand paa Skivehus og døde 11. Juli 1610. Han var to Gange gift. Først ægtede han paa Holmegaard 28. Juli 1577 *Eelisabet Maltedatter Sehested*, der var født 19. April 1556 og døde paa Skivehus 22. Maj 1600. Den 9. September 1604 ægtede han i Odense *Maren Eilersdatter Bryske* til Dallund. Hun var født 11. Juli 1583 og døde 2. Februar 1610. Saavel *Jacob Høg* som hans to Hustruer ligger begravet i Kastbjerg Kirke i Ommersyssel, hvor der findes et Epithaphium over Lensmanden og hans første Hustru.

Da *Jacob Høg* i 1598 blev Lensmand paa Skivehus, kom han til at bo i den Egn, som hans Ahner paa fædrene Side havde levet i gennem flere Slægtled, og han fik Bopæl paa Skivehus, hvor ogsaa hans Bedstefaders Fætter *Niels Høg* havde resideret. At han mærkede sig, hvad denne hans Forgænger og Slægtning havde foretaget sig, er ret naturligt, og ved at mindes Skive Kirkes Kalkmalerier — de var maaske paa den Tid allerede overhvidtede — har han vel faaet den Idé at skaffe Kirken et synligt Minde om den høgske Slægt. I hvert Fald havde han kun resideret paa Skivehus i to Aar, da han lod opsette en Renaissance-Altartavle i Skive gl. Kirke. Denne Tavle pryder endnu Østvæggen i Koret, selv om den naturligvis har gennemgaaet flere Restaveringer, sidst kort efter Aar 1900 — for Midterbilledets Vedkommende i 1936.

Tavlen er anbragt paa en muret Fod, der springer frem fra Gavlvæggen, og hvorpaa ogsaa Alterbordet er anbragt.

Renaissance-Altartavle fra 1600.

Selve Tavlen bestaar af et større firkantet Understykke, delt og indrammet ved fire Søjler og tværdelt ved 2 Gesimser, en, hvilende paa Søjlefød-

derne, og en, der slutter sig til Kapitælernes Underkant, et mindre firkantet midterstykke og et trekantet Topstykke. Paa Understykkets Ydersider er paasat udskaarne Vinger, der fornedet støtter mod Søjlefødderne, foroven mod Kapitælernes Under-side; de er prydet med en Frugtklase, hængende i en Snor, og afsluttes opad med Ørnehoveder. Paa Midterstykkets Ydersider er paasat udskaarne Trekanter, hver bærende et Vaaben. I Trekanten mod Nord er det Bannernes Vaaben: Skraadelt Skjold af rødt og Sølv; over Hjelmen 13 røde Palisader, hvorfra der rager 7 røde Faner og 6 Sølvfaner op. Under Vaabenmærket staar: *Jacob Høgs Ferne*. I Trekanten mod Syd er det Sehestedernes Vaaben: En rød Rose, omsat med tre Sølvblade med udadvendte Stilke i blaat Felt; paa Hjelmen elleve sorte Strudsfjer. Under Vaabenmærket staar: *Eeliset*) Maltesdatters Ferne*. Paa Søjlernes Fødder findes udskaarne Løvehoveder, paa Firkanterne over Kapitælerne Englehoveder. Tavlen Billedværk er fordelt saaledes: I Midterfeltet fornedet: Nadverindstiftelsen. I de to Sidefelter: De fire Evangelister med deres Symboler. I det store Midterfelt: Kristus paa Korset; i Baggrunden ses Jerusalem. I den mindre Firkant: Opstandelsen. I Topstykket: Korslammet. Under Korslammet staar: Se det Guds Lam o. s. v. John. 1, 29. Under Opstandelsen er citeret Joh. 3, 16. I de smaa Sidefelter foroven i Understykket er citeret: Luc. 24, 26. og Rom. 4, 28. I Understykkets store Sidefelter læser man Nadverindstiftelsesordene, og derunder er mod Nord anbragt *Jacob Høgs Ferne* og mod Syd *Eeliset Maltesdatters Ferne*.

---

*) Danmarks Adels Aarbog 1885, S. 37 har Lisbet.

Altertavlen har naturligvis været restaureret og „verbessert“ i de næsten halvfjerde Hundrede Aar, den har staaet i Kirken. Omkring Midten af det 19. Aarhundrede var Midterbilledet saaledes ret medtaget, og Kirkeinspektionen akkorderede saa med Kunstmaler *Dalsgaard* *) om at lave et nyt Billede. Det blev „Hyrderne paa Marken Julenat“, og Tavlens andre Felter blev overdækket, saa der kunde anbringes nye Indskrifter; alt dette skete i Aaret 1855; men da Nationalmuseet kort efter Aarhundredeskiftet restaurerede Kalkmalerierne, blev Altertavlen ogsaa gjort i Stand og ført tilbage til sin oprindelige Stil; kun Midterbilledet blev ikke behandlet; men i 1936 fremdrog Konservator *Termansen* et ældre Billede fra det 18. Aarhundrede, som rimeligvis er en Opmaling af det ældste Billede. Dette er nu opmalet af Kunstmaler *Elmstedt* i Odense.

Altertavlen var den sidste Prydelse, der blev skænket til Skive Kirke af Adelen. Efter Aar 1600 gik det paa Hæld med Lensmandsvæsenet. Skivehus gik efter 1660 over i Privateje, og selv om nogle af de nye Ejere var af Adel, var de ikke af den Type, der skænkede noget bort, ja, der var ogsaa en enkelt Ejer, der prøvede paa at unddrage Kirken den Ydelse, han som Ejer af Skivehus var pligtig at erlægge.

Men traadte Adelen mere i Baggrunden, bragte de næste hundrede Aar dog Tavler i Kirken, der den Dag i Dag pryder dens Vægge og fortæller os om Mennesker, der har levet og virket i Skive. Den vaagnende Erkendelse blandt Byens Borgere af, at de egentlig var i Menneskeværd paa Højde med

---

*) Se Skivebogen, 21. Bind, S. 77 ff.

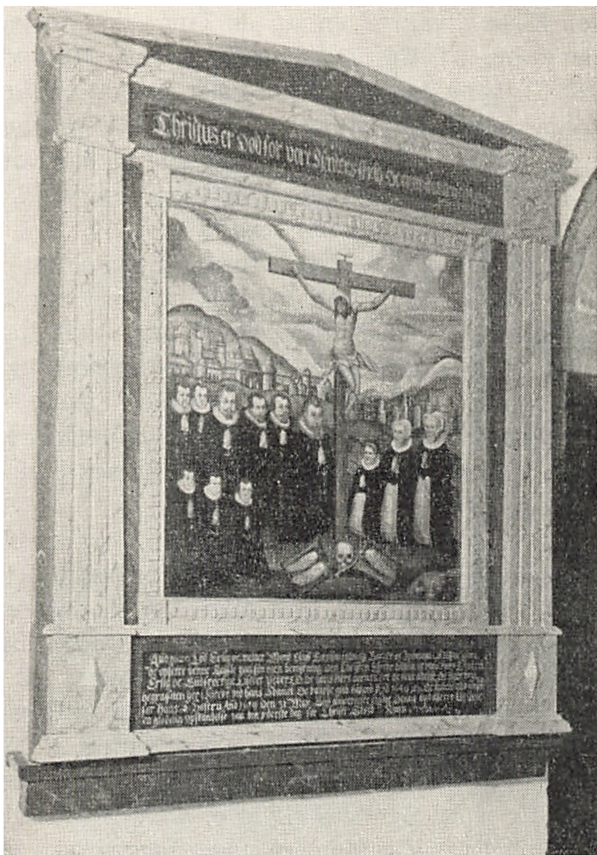
mangen en Mand, der var „Adelsmand og gik med gylden Kæde“, var vel en af de Ting, der førte til Ophængning af Epithapier i Kirkerne. Man vilde paa et Tidspunkt, da ingen Aviser bragte ens gode Gerninger frem for en større Kreds eller bevarede dem for Efterslægten, selv sørge for, at der var et Sted, hvor der kunde faas en, selv om den var kortfattet, autentisk Viden om ens Virke.

I Skive Kirke blev det første Epitaphium anbragt i Aaret 1620. Det hænger nu Vest for Indgangsdøren paa Nordsiden. Tiden har været haard ved det. Den oprindelige Renaissanceindfatning er blevet fjernet, og nu har det faaet en enkelt klassisk Indfatning; men Billedet er blevet restaureret, og Indskriften er malet op, saa det væsentlige dog er bevaret.

Det malede Billede forestiller Korsfæstelsen paa Golgatha; i Baggrunden ses Jerusalem. Omkring Korset, ved hvis Fod man ser et Dødningehoved (*memento mori*) samt tre dødfødte Børn, hvoraf de to synes at være Tvillinger, da de er henlagte i een Kiste, knæler Mand og Hustru med deres levendefødte Børn, 8 Sønner og 2 Døtre. Over Billedet findes en bibelsk Indskrift: Christus er Død for vore Synders skyld o. s. v. I Indskriften under Billedet giver Manden nogle biografiske Data om sig og sin Hustru i den halvt verdslige og halvt religiøse Stil, som da var paa Mode:

Anno 1620 Lod Erlig oc welact Mand *Oluff Tornson* i gammelg. Borger oc Radmand i Skiffue giøre oc oprette denne Taffle paa sin egen bekostning Den Christen Kirche: hanom oc hans kiere S. hustru Erlig oc Gudfrøctige *Lisebet Peders D:* oc hans kiere børn til ere oc beprudelse Oc liger begi begraffuen her i Kirche vid hans Skamel: Oc kal-

Epitaphium fra 1620.

lede gud hanom Anno 1640*) Oc kallede gud almect for hans S. Høstru Anno 1619 Den 31. May Gud almectigste giffue Denno med alle tro Christne en gledelig Opstandelse paa den yderste dag for Christi Skyld. Amen.

Oluf Tornson tilhørte en af de mere fremtrædende Familjer i Skive paa den Tid. Hans Fader

*) Aarstallet senere tilføjet.

Thorn Olufsen nævnes 1558 som en af dem, der var med til at styre i Skive. En Søn af *Oluf Tornson* var ligesom Faderen Raadmand i Skive — han hed *Erik Olufsen* — og en Datter var gift med Præsten *Laurits Knudsen*, som vi senere skal høre om.

Ogsaa *Erik Olufsen* lod opsætte en Mindetavle i Kirken. Dette Epitaphium er nu onbragt i det oprindelige Skibs Midterhvælving paa den søndre Væg og er udført i Barokstil. Der er to Billeder, et større forneden, hvorpaa *Erich Olufson* og Hustru med tre Børn, en Søn og to Døtre, er fremstillet knælende. Foran ligger 2 dødfødte Børn i Kister. I Overfeltet er malet en Fremstilling af Kristi Himmelfart. Der er stærkt udskaarne Vinger paa Hovedfeltets Sider, og forneden er tilføjet en udskaa-ret Trekant med Indskrift og et Dødningehoved med Dødningeben (memento mori). Rammen om det store Felt har aabenbart engang været Søjler; men disse Prydelser er bukket under for Tidens Tand og erstattet med to Engle, der er anbragt paa et Par firkantede Sokler. Paa Hjørnerne af Gesimsen, som bærer det øverste Billede, findes to udskaarne Grupper: Evangelisterne Matthæus og Markus med deres Symboler. Som en Slags Bæreled for øverste Gesims er anbragt to Karyatider, og paa øverste Gesims findes de to Evangelister Lukas og Johannes. Topstykket afsluttes i et Løvehoved.

Det obligate Skriftsted findes under øverste Billede og er: Jeg er Opstandelsen o. s. v.

De mere familiære Oplysninger gives i Indskriften under det store Billede og i Trekanten forneden og er som følger:

ANNO 1654 LOD ERLIG OC WELACT
MAND *ERICH OLLUFSEN* RAADMAND UDI
SKIFFVE GIØRE OC OPSETE DENNE TAFFLE

Epitaphium fra 1854.

PAA SIN EGGEN BEKOSTNING DEN CHRISTEN KIERCHE HANNEM HANS K: HØSTRU ERLIG OC GUDFRØCTIG *ELSE ATHONIS D:* OG DERIS BØRN TIL ERE OC BEPRUDELSE OC HAFUER GUD VEL SIKNET DERIS EGTESKAB MED 5 BØRN 2 SØNNER OG 3 DØTTRE OC LEVEDE DE TILSAMMEN UDI ... AAR OC KALLEDE GUD HANNEM AAR 16... OG KALLEDE GUD ALLERMECTIGSTE HENDE AAR 16... GUD ALLERMECTIGSTE GIFFUE DENNEM MED ALLE TRO CHRISTNE EN GLEDELIG OC ÆREFULD OPSTANDELSE

PAA DEN YDERSTE DOMMEDAG FOR CHRISTI SKYLD; AMEN.

Tomrummene til Angivelse af Aaremaalet, Ægteskabet har været, og til Angivelse af Aarstallene for Ægtefællernes Død viser, at de begge har været i Live 1654; men da alle Arkivalier fra den Tid — hvad Skive angaar — er forsvundet eller — sagt med andre Ord — fortæret af Luerne under en af de mange Ildebrande, der overgik Skive i første Halvdel af det 18. Aarhundrede, — Sognepræstens Bolig brændte i hvert Fald 3 Gange —, har det været umuligt at finde flere Data om Slægten. Gammelgaard synes at have været Slægtens Tilholdssted. *Thorn Olufsen* var Medlem af den Kreds, der styrede Skive. Det samme var Tilfældet med Sønnen *Oluf Thorsen*, hvis Søn *Erich Olufsen* traadte i Faderens Fodspor, og hvis Datter Anna blev Frue i Skive Præstegaard.

Det næste Epitaphium, der er anbragt i det oprindelige Skibs Østhvelving paa Syd væggen, er et Minde over Præsten *Laurentius Canuti (Laurids Knudsen)*. Han tilhører den lærde Stand og det Tidsrum, hvori:

„Enhver, som i Lærdom gik rigtig til Bunds, Latin paa Papiret kun malte.“

Den latinske Indskrift er begrænset til Siderne af to svejfede Søjler, prydet med udskaarne yppigt bugnende Frugtklaser. Paa Vingerne uden for Søjlerne ser man til højre Retfærdigheden og til venstre Sandheden, paa Søjlesoklerne ses Løvehoveder og paa det øverste Topstykke en Engel. Imellem Topstykket og Firkanten med Indskriften er anbragt et Billede (Jesus med Sejrsfanen, omgivet af Skyer) paa en Gesims. Til Siden for Billedet ses

Epitaphium fra 1653.

Paulus med Sværdet og Peter med Nøglen. Paa hver af de to Frenspring over Søjlerne firkantede Overligger sidder en Engel. Den ene bærer et Skjold med et Anker, den anden et med en Palmegren. Indskriften er:

CHRISTUS EST MIHI VITA.

REVERENDUS DOMINUS LAURENTIUS
CARNUTI, QUONDAM ECCLESIAE SCHEVEN-
SIS PASTOR INFRA DEPOSITUS. CUM CON-
JUGE ANNA OLAI TURNI FILIA: IN CONJU-
GIO ANNOS 25 PIE VIXIT LIBEROS 16. FELIOS
8. TOTIDEMQUE FILIAS PROCRE AVIT. ILLA

ANNO ÆTATIS SUÆ 42. DIE 21 AUCUSTI 1650;
ILLE VERO POSTORALI OFFICIO 28 ANNOS
FIDELISSIME PERACTO ÆTATIS SUÆ ANNO
55, DIE 28 JUNII 1652, PLACIDE IN DOMINO
OBDOR MIVIT. COLLOQUIUM DN. *LAURENTII*
ET FRATRIS DN *OLAI* IN VROE

LAUR: VITA MIHI CHRISTUS MORS SOM-
NUS IN HACCE QUIESCAM URNA DUM MAS-
SÆ SUSCITET OSSA DEUS.

OL: VIXISTI SATIS ET VIVIS VIVESQZ PEREN-
NE VITA TIBI CHRISTUS NAM FUT EST ET
ERIT.

MONUMENTUM HOCCE AB IPSO PAREN-
TE ADHUC VIVO JAM VERO BEATISSIMO IN
MEMORIAM SUI SUORUMQUE POSITUM LI-
BERI SUPERSTITES EXORNANDUM CURA-
RUNT.

ANNO SALVATORIS 1653.

Den latinske Tekst kan — uden at gøre Krav
paa for stor Nøjagtighed — gengives saaledes:

At leve er mig Kristus.

Herunder hviler den velærværdige Hr. *Laurids Knudsen*, forhen Præst ved Skive Kirke. Han levede i gudfrygtigt Ægteskab med sin Hustru *Anna, Oluf Torns Datter*, i 25 Aar; de havde 16 Børn, 8 Sønner og lige saa mange Døtre. Hun hensov blideligt i Herren i sin Alders 42. Aar, den 21. August 1650, men han i sin Alders 55. Aar, den 28. Juni 1652, efter at have røgtet sit Præsteembede i 28 Aar.

Samtale imellem Hr. *Laurids* og hans Broder
Hr. *Oluf* i Vroe.

Laur: At leve er mig Kristus, at dø er at sove i
Kisten, til Gud opvækker de hensmuldrende Ben.

Ol: Du har levet vel, du lever og vil leve evinde-
lig; thi at leve har været, er og vil være dig Kristus.

Dette Mindesmærke har de efterlevende Børn ladet opsætte over deres for kort Tid siden levende, men nu salige Fader til Beprydelse og Minde om ham og dem selv.

Aar 1653 efter Frelserens Fødsel.

Om de to gæve Præstemænd, der nævnes paa Epitaphiet, vides kun lidt. Wiberg, der er vor store Kilde til Viden om Præsterne, kender intet til *Laurids Knudsen* ud over Navnet, og at han er død 1652. Han tildeler ham ogsaa Navnet Breth; men dette synes efter Indskriften paa Epitaphiet at dømme at være fejlagtigt.

Om Broderen *Oluf Knudsen*, der i 1634 blev Præst i Vrou og Resen, giver Wiberg flere Oplysninger. Hans Hustru hed *Olivia Nielsdatter*, og i Ægteskabet var der 5 Børn, 3 Sønner og 2 Døtre. Sønnerne synes at have taget Navnet Wroue som Slægtsnavn. En af dem, *Laurits Olsen Wroue*, blev 16. November 1680 kaldet til Compastor*) ved Sortebrødre Kirke i Viborg. Han døde allerede i April Maaned 1689. En anden Søn, *Knud Olufsen Wroue*, blev 1. August 1684 kaldet til Sognepræst for Tisted-Binderup-Durup Menigheder, og han døde i dette Embede den 21. April 1694. Om den tredje Søn ved Wiberg intet at berette.

Den ene af Døtrene, der hed *Magdalene*, blev gift med Sognepræst *Jørgen Poulsen Grum* i Ikast, den anden, der hed *Karen*, blev gift med Sognepræst *Anders Christensen Graae* i Daugbjerg-Mønsted-Smollerup.

Pastor *Oluf Knudsen* levede til 1681. Han oprettede til Viborg Skole et Legat med en Grundkapital paa 50 Rdl. At dette Legat blev til, skyldes

---

*) Hjælpepræst.

en ilde Medfart, som en af Sognemændene havde ladet Præsten vederfares. Om denne Hændelse fortæller Wiberg:

„Hans Sognemand *Chr. Jensen* i Sjørup havde nemlig den 10. Juli 1645 tribuleret, *) skanderet **), slaget og bierret sin Præst og Sjælesørger uden al skyld og brøde i alle Maader, efter syn, sigtelse, Klager, vidners og Tingvidners formeldelser, hvilken skammelig Gerning *Chr. Jensen* selv inden Tinge offentlig haver bestaaet og været bekjendt. Fogden vilde ikke dømme rigtigt i Sagen, hvorfor den blev indstevnet hos Landsdommeren, som dømte *Chr. Jensen* til i „Menighedens Forsamling publice***) at deprecere****) sin skammelige Gerning og Forseelse og staae aabenbarlig Skrifte og 40 Sldr. at udgive.“ *Oluf Knudsen*, der var Provst i Fjends Herred, føjede saa 10 Rdl. til, og saaledes blev nævnte Legat funderet.

Det sidste Epitafium i Skive gamle Kirke blev opsat i 1702. Det er et Gravmæle over Sognepræst i Skive, Provst *Laurits Olsen Breth* og Hustru. Det er udført i graa og rødlig Sandsten og i Barokstil. Over de to øverste Indskriftsfelter, der er flankeret af Obelisker, findes et Krucifiks, og Afslutningerne nedefter er forgyldte Duer. I Trekanten, omsat med de tre Indskriftsfelter, findes 2 Timeglas, anbragt paa et Dødningehoved. Indskrifterne er saalydende: „Grafskrift opsat til et æreminde over ærværdige Her *Laurids Breth* fød i taastrup i sielland i stevns

---

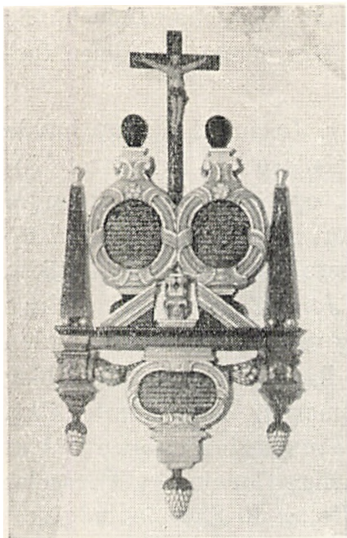
*) Af det franske tribouiller, pine, vel af et latinsk tribuculare.

***) Nedertysk schandeeren, tale ilde om.

****) Aabenlyst.

*****) Gøre Afbigt for.

Epitaphium fra 1702.

herredt Ao 1638 d. 10. Septembr. som havde været H. K. maj. skibspræst fra Ao 1677 indtil Aar 1680, da hand blef sognepræst og proust i skive som varede i 22 aar og døde i samme Embede Ao 1702 d. 22. sept. i sin Alders 64 og Embedis 25 aar.

Grafskrift opsat til et æreminde over den dydædle Matrone *Else Peder D. Øregaard* fød i øregaard i fiskbeck sogn Ao 1637 Den 2. July levede i Egteskab

med sin Mand i tyve aar aulede een Datter og døde i samme Egteskab Ao 1700 Den 7. December i sin alders 64 Aar. Indskriften i nederste Felt er 2 Pet. 1, 13. 14. 15.

Der har ogsaa tidligere inde i Kirken været anbragt et Krucifiks. Det blev senere ophængt i Sakrestiet; men er nu blevet anbragt i Ligstuen paa Væggen ind mod Kirken. Om dets Historie vides ellers intet ud over, at der lever en Beretning blandt de gamle om, at det er skænket af Provst *Laurits Breth*. Overleveringens Ægthed ufortalt er Krucifikset — ifølge hele sin Udforming — sikkert blevet til omkring Aar 1700, og dette taler for Overleveringen; thi *Laurits Breth* døde som ovenfor nævnt i Aaret 1702.

Datteren, der omtales i Indskriften, og som var født den 15. Juni 1682, hed *Cecilie Birgitte Laurits-*

datter *Breth* og ægtede den 1. August 1702 daværende Kapellan i Skive *Christen Lassen Tychonius*. Tychonius blev sin Svigerfaders Efterfølger som Sognepræst i Skive 1702, i 1710 blev han udnævnt til Provst og forflyttedes i 1727 til Viborg som Sognepræst ved Domkirken. Her døde hans Hustru og blev begravet der den 20.

Kirkens nye Døbefont.

Marts 1731. I Ægteskabet med Tychonius var hun blevet Moder til 4 Sønner og 1 Datter.

Kirkens gamle Døbefont (romansk) blev i Aaret 1898 overflyttet til den nye Kirke, hvor den stadig staa; den gamle snedkrede Renaissance-Prædikestol og vasa sacra samt Alterlysestagerne blev ligeledes taget i Brug for den nye Kirke og findes stadig der, naar undtages Lysestagerne, der i Efteraaret 1935 atter blev sat tilbage paa Alterbordet i den gamle Kirke, hvor de rent historisk hørte til.

En mindre Klokke, stammende fra 1724, blev ogsaa overført til den nye Kirke i 1898. Den gjorde Tjeneste til Sommeren 1936, da den blev nedtaget for ikke mere at tages i Brug.

Klokken bærer følgende Indskrift:

Gloria in excelsis Deo *Friderich Holtzmann*
Hafnia me fecit 1724.

Første Del af Indskriften er Lukas 2., 14.; sidste Del er Støberens Navn og Bopæl og Aarstallet for Støbningen.

Friderich Holtzmann*), Støberen, var Stykkestøber ved Københavns Giethus, og hans egentlige Hverv var altsaa at støbe Vaaben.

Han var Mestersvend hos den fra Lybek indkaldte *Albert Benninck**), der døde i Maj 1695. Efter Mesterens Død fik *Holtzmann* en kongelig Ordre til at støbe til Prøve 2 12 Pd.s og 2 18 Pd.s Kanoner. Støbningen maa være faldet ud til Kongens Tilfredshed, for i November 1695 faar han overleveret Giethuset og dets Inventarium, og i November Aaret efter faar han Bestalling som Gietmester og beklæder denne Stilling til sin Død, den 11. November 1727.

I de sidste 10 Aar af hans Levetid var der kun lidt at bestille med at støbe Kanoner; thi „Riget fattedes Penge“. *Holtzmann* har da aabenbart søgt at „forbedre Embedets Indtægter“ ved at støbe Kirkeklokker og deriblandt altsaa een til Skive gamle Kirke.

Bygget paa Bakken i Udkanten af Byen og kun omgivet af faa Træer og ingen Huse skulde man tro, at der var tilstrækkeligt med Lys i Skive Kirke; men Vinduerne var saa smaa, at der selv midt paa Dagen om Vinteren var halvmørkt derinde, og der var da ogsaa i Tidens Løb blevet anbragt tre Lysekroner i det gamle Kirkerum. Af disse var de to i 1699, den „Frist“ da Provst *Laurits Breth* var Sognepræst i Skive, blevet skænket af en Skiveborger ved Navn *Niels Pedersen Lejrskov*. Han havde været Forpagter paa Strandet og var derefter flyttet til Skive, hvor han optraadte som

*) C. Nyrop angiver i „Kirkehistoriske Samlinger“ III Række, 4. Bind, nogle Klokker, støbt af F. H.; men Klokkeren i Skive nævnes ikke.

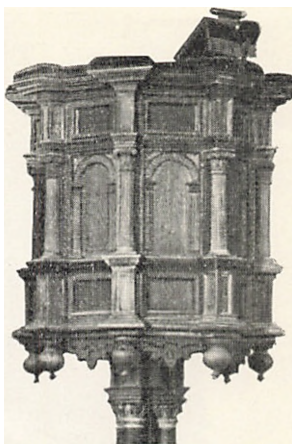
*) Historisk Tidsskrift V Række, 4. Bind, S. 391—392.

handlende og ved sin Død ejede ikke mindre end 12 af Skive-Braarups 30 Tdr. Hartkorn. Disse to Kroner blev ogsaa overflyttet til den nye Kirke, hvor de stadig findes anbragt i Koret og paa det østre Pulpitur.

Den tredje Krone, der var noget medtaget, var blevet tilbage, og da i 1935 der blev taget fat paa at restaurere den gamle Kirke for atter at tage den i Brug, blev den istandsat af *Kunstsmed Ej-*

bye i Odense, og da den fandtes smuk i sin Form, blev den taget som Model til nye Lysekroner, der er blevet ophængt i Skibets Hvælvinger, og Lampetter, der er anbragt paa Korets og Vaabenshusets Sidevægge, og samtidig blev der af samme Mester opsat et haandsmedet Altergitter.

I Løbet af Aaret 1936 blev Arbejdet med Kirken fortsat, saa der kunde holdes Gudstjeneste i den. Der blev anbragt vasa sacra paa Alterbordet. De blev udført hos Sølvsmed *Georg Jensen* efter Tegning af Billedhugger og Medaljør *Arno Malinowski*, Vanløse, og de blev af Frk. *Kathrine Matthiesen* skænket Kirken som Gave. Korgulvet bag Altersranken blev belagt med et Tæppe, hvortil Motiverne er taget fra Rankerne i Kalkmalerierne og fra Gulvets Munkestensbelægning. Det er en Kreds af Kvinder med Fru Direktør *Emil Andersen* som Ophav og Leder, der har iværksat og færdiggjort det store, smukke Arbejde.

Den gamle Prædikestol.

Kirkens nye vasa sacra.

I Kirkens Kor er endvidere anbragt en ny Døbefont, hugget i fransk Travertin. Den er prydet med de fire Evangelistsymboler og udført af Billedhugger *Arno Malinowski*.

Ved Overgangen mellem Kor og Skib er rejst en ny Prædikestol. Den er muret af Munkesten og afdækket med mørkt Eg. Ned fra Læsepulten hænger et vævet Klæde, hvori Kirkens Monogram er indvævet. Tegningen er udført af Arkitekt *Toft Hansen*, Skive.

I Skibet er anbragt løse Stole, en Efterligning af de gamle Pindestole, med flettede Sæder.

Orgelet, der ved Restaureringen blev anbragt paa en Forhøjning i Taarnhvelvingen, er blevet sænket lidt, saa det ikke rager saa højt op i Rummet. Det er samtidig blevet ændret, idet en Fugara-

Stemme er fjernet og erstattet ved en Mixtur. Denne Ændring har givet Orgelet større Kraft til at fylde Rummet, ligesom ogsaa Stemmesammenstillingen virker bedre. Den gamle Facade, der virkede noget massivt — ogsaa ved sin ensformige røde Farve — er blevet erstattet ved en ny og lettere, der ved Sammenspil af flere Far-

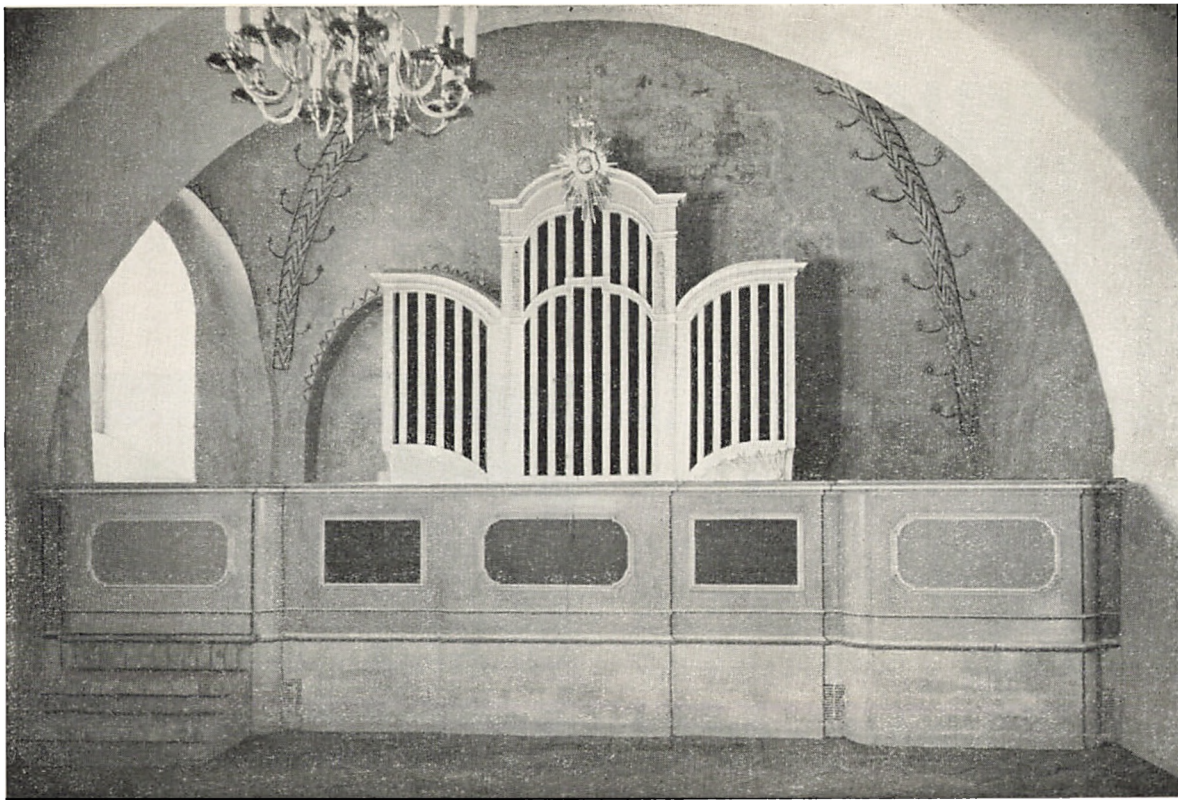

Prædikestol efter Tegning af Arkitekt Toft Hansen.

ver har givet Skibets Vestende en mere smilende Karakter og har faaet Kirkerummet til at syne større. Saavel Facade som Forhøjning er lavet efter Tegning af kongelig Bygningsinspektør Arkitekt Einar Packness i Aalborg.

I Kirkens Taarn er ophængt en ny Klokke, ligesom der ogsaa er anbragt to nye Klokker i den nye Kirkes Taarn. Disse Klokker er støbt af „*De Smithske*“ i Aalborg, og de er stemt sammen med den gamle Klokke fra 1511, saa alle fire Klokker kan klinge sammen, naar de — paa Kirkens Festdage — lader deres Malmrøster lyde ud over Byen paa Bakken, der skraaner ned mod Karup Aa og Skive Fjord.

Denne Genopstaaen af Skive gamle Kirke, saa den atter kan tages i Brug til Gudstjenester og kirkelige Handlinger, har kun kunnet finde Sted ved

Det nye Orgel efter Tegning af hgl. Bygningsinspektør Padness.

Hjælp af Gaver fra formuende Mænd og Kvinder inden for Menigheden.

Den, der ved en Gave bragte Arbejdet paa Gled, var Sparekassedirektør *Jens Christensen*, som forærede to Lysekroner. Distriktsforstander *Kr. Munk* og Husejer *Anders Nielsen* har ved Bidrag været med til at fremme Arbejdet; men alle disse Bidrag vilde ikke have kunnet fremskynde Arbejdet, saa det nu kunde være færdigt, og derfor bør Konsul *Andreas Andersen* særlig nævnes, idet han har foræret Kirken en Døbefont, Stole, Prædikestol, Orgel og Klokker.

Grunden, til at denne Skildring er ført saa langt frem som til selve Nutiden, er for det første den, at Istandsættelsen nu paa en Maade vil blive et Tidsskel i Kirkens Historie, og for det andet den, at de Huller i Kirkens Historie, som vi nu ærgrer os over, maa mane os til at overlade Efterslægten vor Tids Historie uden saadanne Pletter, og den gør altid klarest Rede for et Foretagende, der har fulgt det fra først til sidst, og som saadan en Medfølger og Medvider ønsker Forfatteren til denne Artikel at slutte med de klassiske Ord: dixi et salvavi animam.

HR. TYGE KRABBE TIL BUSTRUP OG VEGHOLM

RIGSRAAD, RIDDER, DANMARKS RIGES MARSK.

1474—1541.

Af *M. Branøt.*

1. Del. Kong Hans' Tid.

Engang i Tidernes Morgen gik Aserne Odin og Hæner med Loke i Følge langs med den Aa, som hedder Andvares Aa, fordi en Dværg ved Navn Andvare altid gik i dens Strøm i en Geddes Skikkelse og der hentede sin Føde. Paa Aaens Bred sad en Odder og aad af en Laks, som den netop havde fanget; den aad blundende, fordi den ikke led at se, at det svandt af Fisken. Loke tog da en Sten og slog Odderen ihjel. Aserne holdt det for en heldig Fangst og flaaede Bælgen af Odderen. Samme Aften kom de til en mægtig og rig Mands Gaard, og de viste Bonden, som hed Hreidmar, deres Fangst. Da kom det op, at Odderen ingen anden var end Bondens Søn, der var en stor Fisker og hver Dag gik i Aaen i en Odders Skikkelse og trak Fisk op med Munden. Hans Fader og Brødre greb nu Aserne og forlangte af dem som Bod og Løsepenge, at de skulde fylde Odderbælgen med Guld og tilmed dække den udvendig med røden Guld, saa intet Haar var at se. Loke maatte da af Sted og skaffe Guldet til Veje. Han kom til Ran og fik hendes Net, gik med det til Andvares Aa og kastede det for Gedden, som løb i Nettet.

Da kvad Loke: „Hvem er den Fisk i Floden der? Pas dog paa, hvor du svømmer! Løs dit Hoved fra Hels Greb! Find mig Flodens Flamme!“

Andvare viste Loke alt det Guld, han ejede. Men da han havde givet det fra sig, saa Loke, at han endnu bar en liden Ring; ogsaa den tog Loke. Saa gik Dværgen ind i Stenen og sagde: „Gulds-katten her, som Gust ejed, bliver tvende Brødres Bane, sætter ondt Blod mellem otte Fyrster — mit Gods skal ingen nyde godt af mer.“ Nu overgav Aserne Hreidmar Løsesummen. De stoppede Odderbælgen fuld og rejste den op paa Fødderne, og saa skulde de dyngte Guldet op omkring den, til den var dækket udvendig. Da det var gjort, gik Hreidmar hen til den og saa et Knurhaar stikke frem; ogsaa det bød han dem at tildække. Odin drog da Ringen Andvares Naut af sin Haand og dækkede Haaret til med den. Da kvad Loke:

„Guld er dig nu givet, Gengæld du haver herlig for mit Hoved; din Søn er ingen Sælhed beskaaret, det vorder eder begge til Bane.“

Og saaledes som Loke kvad, gik det. Hreidmars Søn Fafner stak et Sværd igennem sin Fader, engang da han sov. Fafner blev saa onskabsfuld, at han drog bort fra andre Folk, undte ingen at nyde godt af Skatten uden sig selv og blev i sin Gerrighed til den værste Orm, der laa og rugede over Guldet. Siden blev den herlige Helt Sigurd hans Bane og tog Guldet. Men Ringen blev igen Sigurds Død, og saaledes gik den fra Haand til Haand, indtil Dværgens Forbandelse var opfyldt.¹⁾

I „Ringuldet“ har Richard Wagner gjort Striden om Andvares Ring til Traaden i Guders og Menneskers store Skæbnespil. I mangen en Slægts og mangt et enkelt Menneskes Livsgang er der en

lignende Traad. Slægten Krabbes Andvaranaut hedder Fiskbækgodset, og selv om det ikke blev otte Fyrsters Bane, blev det dog en af de Tuer, hvorover en dansk Konges Læs væltede i en Skæbnetime for Landet.

1. *Fiskbækgodset.*

En smuk Plads i den afdøde Malerinde Fru Agnes Slott-Møllers nationale Livsværk indtager uden Tvivl Billedet: Dronning Margrete og den jydsk Adel.²⁾ Emnet er fra den Landerejse, Dronningen i Aaret 1406 foretog sammen med sin kære Søsterdattersøn, den udvalgte Konge Erik af Pommern, for at gennemføre den Inddragning af bortkommet Jordegods under Kronen, som Landstingene i Anledning af Eriks Valg havde givet hende Hjemmel for, idet de vedtog hendes store Januarforordning af 1396.³⁾ Dronningen sidder, saaledes fortolker Kunstnerinden selv sit Værk⁴⁾, i en høj, gotisk Stol ved et langt, smalt Bord, for Enden af hvilket hendes Skriver har Plads. Han oplæser det Dokument, som beviser Kronens Ret til det omstridte Gods. Ved Dronningens højre Side staar den udvalgte Konge, fremmedartet af Udseende med sit studsede sorte Haar, han, som i sit Testamente søgte at bringe sin Arv, Danmarks Rige, ja Norden under sin tyske Slægt, „de, som Griffen fører“. Paa den anden Side af Bordet, lige over for Dronningen staar den Adelsfamilie, som er mødt frem for at hævde sin formentlige Adkomst til Godset. Forrest Slægtens ældste, en gammel Herre helt indhyllet i sin sorte Kappe med den Ulveskinds Krave og paa det frysende Hovede en lysegul Hætte. Ved hans Side staar „Manden selv“, Godsets nuværende Besidder, fast og voldsk i sit hele Udtryk fra Isse til Fod, klædt i en rød Dragt

Dronning Margrete og den jydsk Adel.

med indsyet Slægtsvaaben. Hans unge Søn synes ikke at sky Vold og Slagsmaal, derom vidner det blodunderløbne Øje. Bag dem staar endnu 2 Medejere af den uretmæssigt tilegnede Jord, den gamle Herres Dattermænd. Udfaldet af Rettergangen kan man tænke sig.

Ganske som her skildret gik det vel ikke for sig. Det drejede sig om at faa tilbagedømt alt saadant Gods, som var bortkommet fra Kronen i de urolige Aar, „siden Kong Valdemar, vor Fader, udfør fra Danmark og til Tyskland,“ altsaa siden 1368. Til dette Formaal medførte Dronningen alle behørige Dokumenter fra Arkivet i Vordingborg eller fra „Folen“, det højeste af Taarnene paa Kalundborg Slot, der nu var Rigets „Dressel“ eller Hovedarkiv. Men Sagerne blev efter Forordningen behandlet af stedlige Kommissioner. Slægten Krabbe i Salling havde paa dette Tidspunkt vundet saa vidt frem, at

dens Overhovede Niels Mikkelsen Krabbe til Nisum Gaard i Aasted Sogn var udmeldt til Rettertingene.⁵⁾ Han var dengang kun Væbner; maaske var det for sin Deltagelse i Kommissorierne, han paa denne Tid blev belønnet med Ridderslaget.⁶⁾ Imidlertid kom han snart selv over paa den forkerte Side af Skranken, og vi maa nu tænke os ham omtrent som Herremanden paa Agnes Slott-Møllers Maleri, kun er Vaabenet, der er indsyet i Kappen, nu en Sølvbjælke i rødt Felt.

Den 19. Maj 1406 stod Niels Mikkelsen Krabbe paa denne Maade for Dronningens Retterting og underskrev sammen med sin Slægtning Peder Høg til Tanderup i Thy en Afstaaelse af det Gods, som de sammen med Præsten Hr. Thomes havde i Nørre og Sønder Tranders en god halv Mil Sydøst for Aalborg. Hvor stor en Del der faldt paa Niels Krabbe, ses ikke; men det drejede sig om ikke mindre end 34 Gaarde med en samlet Afgift af 62 Pund 50 By-skæpper Korn og 157 Skilling Grot. Afstaa Godset maatte de to Herremænd, men de gjorde det med en undertrykt Knurren. „Vi have vel hørt og forstaaet, at dette Gods haver i lang Tid været i Kronens Værge, og vi vel hørt have, at det skulde fordum vore Forældre (Forfædre) til have hørt, somme sige, at vi skulde der have nogen Ret udi, og somme sige, at Kronen og Kongedømmet have der Ret til“, faar de indskudt.⁷⁾ Der maa have været noget i denne Indsigelse, der ikke kunde kommes udenom; thi den 6. September udbetaltes i Ribe 100 lødige Mark til Peder Høgs Datter Sofie, og selv om der ikke findes nogen Kvittering fra ham, er det ikke umuligt, at ogsaa Niels Krabbe har faaet en Affindelsessum. Professor Kr. Erslev regner Trandersgodset blandt de Tilfælde, hvor Dronning Margrete ikke erhver-

vede nyt Gods, men kun sikrede sig bedre Adkomstbreve paa Ejendomme, som hendes Fader virkelig havde faaet i Hænde, og et Eksempel paa, at Dronningen ikke var uvillig til at betale endog betydelige Summer for saadanne Breve.

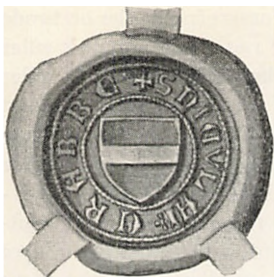
Hvor Lejlighed bød sig, benyttede den kloge Dronning sig gerne deraf til ogsaa at forøge Kronens Besiddelser med ny Landvinding. Hertil var mange Veje brugelige; en af de nemmeste og sikreste var, naar en Jordejer kunde overbevises om en eller anden Brøde; saa fik han nu Anledning til at sone den ved at overlade Margrete sit Gods eller en passende Del af det. Januarforordningen havde under Straf af Bøder indskærpet de gamle Landloves Bud om Kirkefred, Kvindefred, Husfred, Gaardfred, Plovfred og Tingfred. Ulykkeligvis faldt Niels Mikkelssøn Krabbe i 2 af disse Grave, idet han havde gjort sig skyldig i Brud paa baade Kirke- og Tingfreden. Straffen fulgte hurtigt efter; og fordeltes Slaget forrige Gang paa flere af Slægten, ramte det ham nu alene med hele sin Vægt. Sankt Pauls Dag den 22. Marts 1408 maatte han udstede det Aktstykke, der skulde komme til — sammen med andre lignende — at spille en Rolle i Danmarks Historie mere end 100 Aar senere.⁹⁾

„Jek Niels Mikelssøn aff Næsom, riddere, som man kaller Krabbe, kænner thet meth thette mit opne breff vm thette æfterscrefne gots, meth swo meghin ræticheet som jæk eller min father æller mine forældre nogher tiidh til foren haffde j thisse æfterscrefne gardhe oc gots, æller nogher thes tilliggilsse, Swosom ær j Fiskebæk i Nørrelwnggehæreth (Nørlyng Herred) i Omersysel i Nørreiulland liggende. Først en gardh i hvilken nu boor Oluff Jenssøn oc giuver fire ørtugher korn til landgilde vm aret, oc han haver eet øogh swo got som two skiling grot til holdsgots (overtaget sammen med Fæstet), Item en annen gardh j hvilken nu boor Mattes Jenssøn, oc giver en øræ korn til landgilde vm aret, Item en gardh j

hvilken nu boor Pæther Brwn, oc giver en øræ korn til landgilde vm aret, Item eet landbosæde, j hvilket Niels Brwn boor, oc giver fire grote til landgilde vm aret, Ithem eet landbosæde, j hvilket Staffan nu boor oc giufer fire grote til landgilde vm aret, Item eet landbosæde j hvilket nu boor Pæther Nielsson oc giver fire grote til landgilde vm aret, Item eet ødhe landbosæde som skylder two ørtugher korn til landgilde vm aret nar thet ær bygdt, j hvilket Anders Andersson bothe nw snymist (sidst) til foren; Item eet annet ødhe landbosæde, som pleyer at skyldte fire grote vm aret nar thet ær bygdt, j hvilket Pæther Matteson snymist til foren bothe; jtem j forscrefnen Nørrelywngghæreth j Ormsthorp (Wormstrup By i Fiskbæk Sogn) en gard j hvilken nu boor Pæther Ederkoppe oc giver fire ørtugher korn til landgilde vm aret, oc han haver eet øogh swo got som two skiling grot til holdsgoths, Item j forscrefnen Nørrelywngghæreth j Brethsrøis (tæt ved Ormstrup, ses af Brevet fra 1336 paa S. 93), en gardh j hvilken nu boor Anders Andersson oc giver fire ørtugher korn til landgilde vm aret, oc han haver eet øogh swo got som two skiling grot til holdsgots, Item j forscrefnen Nørrelywngghæreth j Løghsthorp (Løgstrup) en gardh j hvilken nu boor Jacop Tyghesson, som man kaller dondeman, oc giver fire ørtugher korn til landgilde vm aret, Item j Lyusegardshæreth (Lysgaard Herred) j Leefringe (Levring) thre gardhe som skyldte thre øræ korn vm aret til landgilde oc ther til eet Landbosæde, hvilke forscrefnen thre gardhe oc landbosæde j Leefringe oc ware til foren j kronens oc konyngedømmes wære j Danmark, meth alt thette andre forscrefnen gardhe oc goths, aff thi at krunen oc konyngedømmet oc konyngens fogethe j Danmark have førre haft alt thette forscrefnen gardhe oc goths j wære, oc krunen oc konyngedømmet j Danmark haver haft oc haver ther ræt til, før ænjæk thette forscrefnen lyste oc wiste min søn til modherne (til Mødrenearv) Swo oc til bæthring amot konyngedømmet ther fore at jæk oc min modherbrodher Niels Koos, oc flere mine tilfølgere, som jæk ther til bedit hafte, brude mange thingfreethe vppa oc with Fiællandshæreth (Fjends Herreds) hæreth thing, Swo oc til bæthring amot konyngedømmet fore somme aff mine, som oc brude kirkefreeth with Kubbethorpe (Kobberup) kirke j fornæfnen fiællandshæreth, vpa anner daghen næst til foren før æn thisse forscrefnen thingfreethe brudes:

Tha kænnes jæk at fore thisse forscrefne saghe oc brode skyld, at vm oc swo meghin ræt æller ræticheet som jæk æller min father æller mine forældre noker tidh haue haft æller haue til alt thætte forscrefne gardhe oc goths æller noghet ther aff, tha lader jæk then ræt oc ræthicheet nu vp til min nadhighe frues drotning Margretes oc konyngedømens hænder j Danmark, oc skøder jæk oc affhænder meth gothwilghe meth thætte mit opne breff min nadhighe frue drotning Margrete oc høyghboren første min nadhighe herre konyng Erik alt thettæ forscrefne gardhe oc goths meth aghræ, ænge, schowe, fægange, fiskewatn, møller, møllestadhe, oc all thisse forscrefne gardhes og gothsses tilliggelsse oc tilhørelsse, waat oc thywrt, ødhe oc bygd, ænkte vndentaghet, e hwat thet hælst heder æller ær, fran mik oc mine arfuinge oc til fornefnde min herre og frue konyng Erik oc drotning Margrete, oc til there arffuinge oc æfterkomere, oc til krunen oc konyngedømet j Danmark meth all breff oc ræticheet til ewerdelik æye, Oc hwat breff som noghen tidh finnes e hwat hælder thet ær konyngs dombreff æller thingswitne, oc syndereleghe thet breff, som jæk gaff min søn sithen vppa thette forscrefne, som fore ær sakt, æller annen breff som lude æller røre vppa alt thette forscrefne garthe oc goths æller noket ther aff, e hwat breff thet hælster oc e huro the hælst lude, thisse forscrefne breff skule genisten (snarest) antwordes fornefnde min nadhighe herre oc frue konyng Erik oc drotning Margrete, oc alle the breff mælær jæk døthe oc machtløse meth thette mit opne breff, Swo at the scule komme fornefnde min nadhighe herre oc frue konyng Erik oc drotning Margrete oc there arfuinge oc æfterkomere oc krunen oc konyngedømet j Danmark til gagn oc gothe oc til frome j alle made vm thætte forscrefne gardhe oc goths, oc engen stadh til hinder æller schade j noghræ made, e huro the hælst lude æller nogher tidh finnes kunne. Framdeles tilbinder jæk mik oc mine arfuinge meth thette mit opne breff at frii oc hemble fornefnde min nadhighe herre oc frue konyng Erik oc drotning Margrete oc there arfuinge oc æfterkomere oc krunen oc konyngedømet j Danmark alt thette forscrefne garthe oc goths fore hwar mans tiltalen, som thet meth ræte kan vppa tale, oc kænnes jæk mik eller mine arfuinge ængen ræticheet æller tiltalen at haue, æller her æfter haue scule noghen tidh, til alt thette forscrefne gardhe oc goths æller noket ther aff j noker made. Oc hauer fornefnde

Krabbes Segl.

min nadhighe frue drotnyng Margrete swo nathelighe oc wæl meth mick giort, vm then forscrefne min oc fornefnde min modherbrodheres oc mine tilfølgheres forschrefne brode, ther wt j at hwn hauer thette forscrefne swo aff mik anamet oc vndfonget j alle made som forscreit star, swo at jæk hæne ther fore oc fore alle stycke gerne t h a k k e r.

Alle thisse forscrefne stykke oc article, oc hwort there with sich, lofuer jæk fornefnde Niels Krabbe, ryddere, meth mine arfuinge fornefnde min nadhighe herre oc frue konyng Erik oc drotnyng Margrete oc there arfuinge oc æfterkomere oc krunen oc konyngedømet j Danmark stadhughe, faste oc wbrødeleghe at holde j alle made æfter thy som fore screuet star wten alle argheliste æller hiælperæthe (Udflugter) oc wten alle geensæchn (Indsigelse) æller længere tøfring (Forhaling). Oc til mere bewaring, wissen oc stadfæstelse vm alle thisse forscrefne stykke, tha hauer jæk mit Incigle meth wilghe oc witscap ladet hengis fore thætte breff. Oc haue vælborne mæn Swosom er Her Jens Due, Her Magnus Munk oc Her Stygh Munk, brødhre, Her Johan Scarpænbærgh, Her Erik Nielssøn, Her Jens Nielssøn aff Auendzbergh, Her Pæther Høgh, Her Jacop Trwellsøn, Her Niels Strangessøn, Her Lasse Hwas oc Her Pæther Magnussøn, Rid-dere, Niels Koos fornæfnde min modherbrodher, Jesse Koos aff Koos gardh oc Jesse Hwall, affwapn, ladet theres incigle til widnesbyrdh hænges fore thette breff. Datum Wiburgh Anno domini Millesimo quadringentesimo octauo Profesto con-
uersionis beati Pauli Apostoli.“

Udenpaa: „Niclas Mikelssøns Krabbes breff vm Fiskebæk oc annet mere gots i Nørrejutland, ther drotnyng Margrete fik aff honom fore thingfridh oc kirkefridh, ther han hafthe brud-dit met sine til følghere, oc hafthe krunen ther til foren ræt till.“

Foruden det, der i Udskriften er betegnet som „andet mere Gods“, formodentlig de 3 Gaarde og Landbosædet i Levring, bestod det egentlige Fiskbæk-gods altsaa af 11 Ejendomme, 6 Gaarde og 5

Landbosæder. Et Par af de sidste var øde, mulig efter den sorte Død; var de forladt, havde Dronning Margrete 1396 faaet det gjort til Lov, at „hvilke Bønder fra Kronen ere farne siden den første Tid (1368)“, skulde vende tilbage og endda betale en Bøde, saa hun vilde ikke tabe noget derved saaledes som Herremanden.

Men mon det nu ikke skulde have nogen Anvendelse paa denne Godserhvervelse, hvad Ingemann i sit malende Middelaldersprog siger i „Prins Otto af Danmark“, at Hjerterne var revet ud af Danmarks Skjold, og at lumske, grusomme Leoparder var sat i de ædelmodige Løvers Sted? Thi at alt Fiskbæk-godset fra fordums Tid skulde have tilhørt Kronen, som det tilstaas i Brevet og gentages i Udskriften, kan ikke have Rimelighed. Saa langt tilbage som 25. Maj 1336 havde Niels Mikkelsens Bedstefader sammen med Esger Madsen og endnu en Mand paa Viborg Landsting tilskødet Jakob Palk den østre af de 3 Gaarde, som udgjorde den nu nedlagte Landsby Ormstrup i Fiskbæk Sogn, tillige med en Skov, der stødte op til Grunden og laa imellem Bredris Bæk og Vejen sydpaa (maa være Sognevejen mellem Fiskbæk og Romlund).¹⁰⁾ Palmesøndag den 28. Marts 1355, altsaa netop det Aar, da Valdemar Atterdag foretog sin store Jyllandsrejse, hvor han vel ikke blot bragte Ejendomsforholdene Grundbesidderne imellem i Orden, men ogsaa tog for Kronen, hvad tages kunde, tilskødede Jakob Palk i Aalborg forannævnte Niels Mikkelsens Søn Mikkil Nielsen „en vis“ Gaard i Ormstrup, uden Tvivl den samme, som han for 19 Aar siden havde overtaget, og som fra nu af maa være i Krabbernes lovlige Eje; Brevet er kongelig Rettertingskundgørelse.¹¹⁾ Endelig fik samme Mikkil Nielsen Pintsedag den 9. Juni 1359 for 20 Mark

Sølv af Hr. Jens Palnesen til Sønder Elkær foruden 2 Gaarde i Torum i Salling tilskødet tvende Gaarde i Fiskbæk; Jens Palnesen havde faaet dem som Medgift med sin anden Hustru Maren, hvis Fader Esger Madsen havde beboet den ene af Torumgaardene og havde været med til at bortskøde den østre Ormstrupgaard 1336.¹²) Dermed synes hele Ormstrup By at være blevet Fæste under Nissum Gaard i Salling, og i hvert Fald for Ormstrupgaardens Vedkommende maa Mikkel Nielsens Søn, den yngre Niels Mikkelsen, have været i god Tro, naar han lyste og viste sin Søn det til Arv efter hans Moder, Jens Mortensen Munks Datter Bege Mortensdatter, som det hedder i Afstaaelsesbrevet 1408.

Men hele dette Ejendomsspørgsmaal bortfaldt, thi Niels Mikkelsen hørte nu engang til de Krabber, som i Slægtbøgerne kaldes „de ustyrlige“. Endog gentagne Gange gik han med sin Morbroder Niels Kaas hen og brød Freden paa Fjends Herreds Ting, efter at hans Svende 2 Dage forinden med hans Vidende og Vilje havde begaaet Brud af Kirkefreden ved Kobberup Kirke. Han var Andvare, der løb i Nettet, og hoverende kunde Dronningen gentage Lokes Spottekvad: „Hvem er den Fisk i Floden der? Pas dog paa, hvor du svømmer. Løs dit Hoved fra Hels Greb! Find mig Flodens Flamme.“ Den saa strengt overvaagede Kirke- og Tingfred var det ædle Vildt, som var ramt af Stenen og nu skulde dækkes til sidste Knurhaar. Og saa kunde han ikke engang som Dværgen gaa ind i Stenen læggende Forbandelse paa Rovet; tværtimod maatte han med egen Haand skrive under paa og besegle, at han gav Godset fra sig „med god Vilje“, og tilmed „gerne takke“ sin naadige Frue, at hun vilde annamme og undfange det som skyldig Bod. Leoparden langede sin Klo ud og rev en Stump

Nissum Voldsted.

af Danmarks Jord til sig. Denne Gang behøvedes ingen Affindelsessum.

For Niels Krabbe har det sikkert været et føleligt Tab. Slægten var i Opgang og saa sig nu ved to paa hinanden følgende Godsberøvelser kastet tilbage. Den maatte arbejde sig frem forfra. Allerede med Niels Mikkelsens Søn Morten kommer det første Opgangstegn. Han var Ridder 1468, og fra 18. Juni 1471 til 22. Maj 1473 sad han inde med den betydningsfulde og indbringende Stilling som Landsdommer i Nørrejylland.¹³⁾ Med sin Hustru Karen Mogensdatter (Glob) fik han Vesløsegaard i Han Herred, og hans Søster Maren giftede sig ind paa Bustrup.¹⁴⁾ Morten Krabbe og en anden Søster Karen købte den af hende 1457, og fra nu af er Bustrup Krabbernes Gaard. Der boede Morten Krabbes næstældste Søn Mogens med sin Frue Lisbethe Thygesdatter af Lungernes Æt. Og paa Bustrup fødtes

1474 som Ægteparrets anden Søn den Thyge Krabbe, som skulde faa Magt til at vække de i Fiskbækgodsets Andvaranaut slumrende Ulykkeskræfter. Foreløbig laa dog Niels Krabbes Afstaaelsbrev igennem 4 Kongers Tid paa sin Plads i Folen, „bundet i Knippe med fire Breve paa samme Gods.“¹⁵⁾

2. Tyge Krabbes Optegnelser.

Peder Larsen Dyrskiøt hed en Bondesøn, som blev født i Vendsyssel 1630 og levede til 1707. I sin Ungdom var han Skriver, bl. a. en Tid hos Hans Nansen, senere købte han sig en Gaard i Jerslev Sogn. Fra sin Fader, der faldt mod Svenskerne ved Nørre Sundby 1644, havde han arvet en stærk Sans for Historie, og han har afskrevet mange Haandskrifter vedrørende den gamle danske Adel. Hans Flid og Sporsans skylder vi, at vi endnu har saa meget bevaret fra Thyge Krabbes Haand.

- A. Hr. Tyge Krabbes bref, der han blev opholdt og ikke fik befordrelse i sin sag, som hand begierede, da harmedes hand der ved og skrev saa til canceleren, som jeg (Peder Dyrskiøt) haver udskrevet efter hans egen haand, saavidt tilstede fandtes etc.¹⁶⁾

Kiere h. candtzeller [værdige fader h. Hartvig], giffuer jeg eder gansche kierligen till kiende, hvad tienniste jeg haffuer bevist min herre [og] konge och mit fæderne rige, siden først jeg vaar 12 aar gammel och sagde kong Hans [min] tienniste [til], och det vaar det aar, mand schreff 1486, och vaar det nogen føye stund, (før end) hans naade løb affsted til Gulland; |kand der dog være mange i rigens raad, det| haffuer forglemt, men jeg haffuer det icke forglemt; thi mig |ligger det mest| magt paa. Ithem disse (effterschreffne) artickler schriffuer jeg icke for minn skyld, menn for mine och andre gode mendz børns schyld, motte tencke derpaa och |diselligest flittelige| tienne deris herre [og] konge och [deres] fæderne rige, som [jeg haver giort, og som] det sig bøhr.

Om sommeren i det aar 1487 [da] løb kong Hans till Opslo; da fulde jeg hans naade och tog waare paa |Perwinge|. Sidenn den reysse (vaar giort), fick jeg kong Hanses hunde at røgte vdi 6 eller 7 aar och haffde [end] mangan fandens daug med dennem vdi moeser och kierde.

Ithemb (det aar), mand schreff 1490, da drog kong Hans til lante Mickelborg och rennde med hertug Mogens i Wissmern om enn guldspann; da waar jeg hans [naades] dreng och fulde hannem [alle steds effter] och |førde| hans skiold och glaffuinde.

Ithemb |det aar| mand schreff 1494, da waar |berammit enn herredag at staa| i Kalmarn imellem kong Hans, (gammell) h. Steen Sture och |Sverigis rigis| raad [om riget], och da løb kong Hans affsted med Danmarckis och Norgis raad; [da var jeg hans naades dreng og medfølgende], och [vi] komb i enn haffnn vden for Rendebye, [som] kaldis |Egesund|, och der komb ild vdi hans [naades] hoffuitskib, |som kaldis Gribhund|, och bleff der mange riddermendtz mend och fattige karle |brent ihiell|, och der bleff denn bugede doctor med, [og jeg fik og nogen skade der].

Ithem |i det aar| mand schreff 1495, |om sommeren i det aar gjorde konning Hans reede med Danmarckis och Norgis mact och drog i Sverrig i fiende wiis och drog| offuer lannd till Kalmern med 111 m heste och nogen landtzknegte och huer tiende bunde |aff| ald Danmarck, och nogen landtzknegte och kiøstedmend løbe till skibs, och fich hans naade strax Kalmarn med dagttingen, (och) diisligest |Borchholmb paa| Øeland. Da fulde jeg [og] hans naade; |da| waare wi ellefuer, (som waare) lige kled |och reigste| med hans naade; |der waar jeg enn aff|, och paa denne reigsse waar |hand| 30000 sterck, |och gaff hand bønderne| hiemloff och lod hestene |gange| tilbage igien, och haffde jeg dog selff enn ferdig karll paa reigssen med hest og harnisk. Saa skicket hans naade alle riddermendtzmend, landtzknechte och kiøstedmend op till Stockholmb och lod belegge det och |bleff selff| paa Kalmarn nogen tiid, och den nat før st. Michels afftenn brød |vort folck leiren| op och |drog| till Rodebro ...

Nu er det andet borte af same bref, det her er ikkun de 2 første sider; hvad der var fremdeelis, ønsker jeg (Dyrskiøt) mig den lycke at kunde faae, thi det er heel rar (sjældent) at have.

B. Om her Tyge Krabbes og frue Anne Rosenkrantz's gifftermaalt, som dem var i første formient, for de vaar i 3die og 4de leed bevogret eller beslegtet, og af pavens legat dispenseret ved saadan brev til bispen i Viborg:¹⁷⁾

Hæderlig fader udj Christo af guds naade biskop i Viborg eller hans Vicarius i geistlige sager, ynsker Ludouicus af guds barmhertighed sancti Marcelli olde cardinal, sallighed, velfert och een retsindig kierlighed i herren: Effter den hellige apostoliske sædis providentz och forsiun kand mand undertiden temperere och formilde rettens strenghed, och hvad den hellige skrift, institut och lou paabyder, af guds naade indulgere och forlade, som mand kand kiende nyttig och lyk-salig i gud efter tiden och personens kvalitet och vilkoer. — Sandelig saa er Thyge Krabbe een leegmand i Viborg stigt och Anna Niels Erichsens datter een qvinde af Riber stigt deris bøn og begiering os offereret och forekommen, hvilket der saa indeholder, at di af sand och skiellig aarsag begiere at copoleris och tilhobe føyes indbyrdis i det hellige egteskab; mens for at di vaar hver andre indbyrdis udj fierde graad paa svogerskabs vegne anrørendis, da kunde di icke deris begiering i denne post faae fuldkomet, dend apostoliske autoritet herudinden beholden och uforkrencket; hvorfor di hafver ydmygeligen suppliceret, och vi denem her ofver udlagde (!) och thrøstede ved formelthe sæde, om dend tilbørlige meddellelsis naade gunsteligen at forsiune och besørge; vi derfor af vor herre paves, for hvilken os bør først och besynderlige at hafve omhue, och som i dene part hafver veret deris supplicatz tilbøveligen, af hans besynderlige mandat herofver och mundelige befaling til os, befaller vi dette eders viis dom och forstand, den fierde grad om det er saa med denem, som di for kiende (forkynde), at saadan svogerskab kunde icke vere denem til forhindring, mens di maa frit komme tilhaabe udj egteskab, och der udj tilbørligen och sømmeligen som egtefolk lefve, med slig skeel, at formælte qvinde icke her forinden blifver hanem af nogen fra tagen¹⁸⁾, och det barn, di afler, dømer vi lofligen och egte. Datum Roma hos S. Petrum under vort officii jndsegell in Idibus Mayi udi her pafve Julij dend anden pavidoms første aar, det er 1503.

C. Et andet brev, samme tid, om det samme.¹⁹⁾

Hæderlige fader udi Christo af guds naade biskop i Viborg eller hands Vicario i geistlige sager ynsker Ludovicus af guds barmhertighed sancti Marcelli olde cardinal, salighed og velfert i herren, os er offereret og tilhænde kommen Thyge Krabbe en leegmand af Viborg stift og Anna Niels Eriksens datter af Ribe stift, een qvinde, deres supplication, at de for nogen tid have forhvervet brev fra dend apostoliske sede paa befaling til os, hvilke indeholder, at det kand ikke forhinder dem, at de ere hin anden anrørendes udi svogerskab i fjerde grad, men de frygte at slige breve kunde vorde dem fra wendte eller umyndig giort, i det den eene kunde være i tredie, dend anden i fjerde grad, om hvilket i første Brev intet om tales, saa have de i den sag ydmygeligen supplicert og begiært vi dem gunstigen ville forsiune; vi derfor maa give agt paa og betænke et salig ihukommelse Pave Clemens 6tus hans befalings breve udi slig casu og hændelse, ikke dem at forhindre i 3die Grad og hvor langt de er derfra, og det at have fuldkommen styrke og stadfestning af dend apostoliske autoritet, og af vor Herre Paves autoritet, hvis omhue os bør besynderligen at have, befaler vi eders wiisdom og forstand effter hvor meget: effter saadan dend apostoliske forklaring, formelte befalings breve bør nocksom myndig og mægtig at være, ligesom det var i dem omrørt, hvor langt de var hin anden fra udi 3die grad. Datum Romae hos S: Petrum under vor officii indsegl, idibus may, udi Her Pave Julius dend andens første Regierings aar. Er anno 1503.

D. Noget, som her Thyge Krabbe havde selv skreven i en gammel prentet bog om helgens dyrkelse om sig og sine børn.²⁰⁾

Er ieg fød 1474 otte Dage for N: (: Dagen kunde ikke læses).

1509. Fredag effter St. Francisci dag, siden lys var tendt, var min datter Anna Krabbe fød.

1510. St. Clemonds aften, da lys var tendt, er Erik Krabbe fød.

1512. Fredag for Kiørmisse er Magdalene Krabbe fød.

1513. Søndag efter Kiørmisse er Magnus Krabbe fød.

1514. Tisedag d. 12. Aprilis for midnat, er Elsebe Krabbe fød.

(: I Margine af een anden tegnet: hun fik her Peder Skramb 1535 og salig hendøde den 8. Martii 1578).

1516. St. Karine dag om morgen er Knud Krabbe fød.

1517. Søndag for St. Michels dag er Oliva Krabbe fød.

1519. Fredag effter St. Knuds dag er Giertrud Krabbe fød.
 1521. Vor Frue dag nativitatis formiddag er Wibeke Krabbe fød.
 1522. Onsdag efter vor frue conceptionis om aften er Niels Krabbe fød.
 1524. Imellem fleske løvvedag og søndag om aften er Morten Krabbe fød.

Nu er det andet opskrift bortreven og henne.
 For udj samme bog staa skreven dette
 effterne:

- 1452 da brendte Carl i Skone.
 1471. Nogen faae aar før ieg var fød, da stod det store slag for Brantenbiereg imellem kong Christian og her Stien Sture, og var kong Friderick fød St. Birgits dag nest tilforn.
 1510. Tisdag efter Bartolomej da stod det slag ved Fanteholle mellem mig og her Aage Hanssen, og jeg fick død paa hannem.
 1524. Fredag effter søndag Quasimodogeniti da stoed slaget for Lund mellem her Søren Norbye og mig, torsdag nest efter stod slaget for Bunketofft lunde.
 1535. Da stod det slag ved Helsingborg den 20. dag Jull en onsdag, hvor vi afslog Marcus Meyer, Michel Blich og Jørgen Mynter.

E. Eet kongel: barsel bref til Hr. Thyge Krabbe 1518.²¹⁾

Christian med guds naade Danmarks og Norges Konning utvalt Konning til Sverrig, Hertug i Slesvig Holsten etc. Vor synderlig gunst tilforn, kiære Hr. Thyge, vider at den Almægtige gud haver nu undt og fornøiet os og vor kiære Huusfrue, Frue Elisabeth Dronningen etc. een ung søn, og agter vi med guds hielp, at giøre samme vor huusfrues kirke gang og lade christne denne voeres unge søn her i Kiøbenhafn den Søndag Quasimodogeniti nestkommendes, thi beder vi eder kierligen, at i paa samme tid ville umage eder hid til os, og hielpe samme vor unge søn til christendom, og giøre eder glad med os og flere vore venner, som os haabes her da findes skulde. Dermed giøre i os synderligen til villie og forskyldte det gierne med eder, befalendes eder gud. Skrevet paa vort Slot Kiøbenhafn St. Mathei apostoli dag anno 1518 under vort signet. Christian.

(Uden paa). Os elskelig Hr. Thyge Krabbe Rider vor mand Raad og amptmand (ombudsmand) paa Helsingborg.

Jeg haver dette udskreven efter originalen, som Erik Krabbe haver og viiste og laante mig at maatte udskrive, hvor hand da var hos hans svoger Jens bildt og dat ter frue Lisebeth Krabbe. In Junii 1652. | Peder Dyrskiøt fornte sal: Erik Krabbe var Christian Krabbes søn, hvilken var Hr. Thyge Krabbes søn supra.

F. Skulde Tyge Krabbes Optegnelser, for saa vidt de er naaet til os, være fuldstændige, maatte hans Fortegnelse over Sjølemesser stiftede ved Viborg Domkirke medtages. Den indeholder først en Navnefortegnelse over de Konger og Adelsmænd, der har givet Gods til Viborg Domkirke, og derefter en Liste over de Relikvier, der fandtes i Domkirken. Ifølge en Paategning stammer Afskriften fra Dyrskiøt, der sluttelig tilføjer: „Det er for hundrede Aar siden udskreven af en gammel Kapitelsbog ved Anno 1490. Jeg kan ikke tro det alt for Sande, men dog viser det i god Forvaring og Gjemme denne Tid anno 1524 (da saa Hr. Tyge Krabbe det, skriver han selv med egen Haand, som Erick Krabbe haver).“ ²²⁾

Fortegnelsen vidner om sin Forfatters varme baade religiøse og historiske Sans, som hans Børn Erik og Elsebe tog i Arv efter ham, og hvori han er et Forbud paa Adelen, ikke mindst de adelige Damer, paa Frederik den Andens Tid.

3. *Tyge Krabbes Ungdom.*

Da Tyge Krabbe var 7 Aar gammel, holdtes der et stort Skifte paa Bustrup. ²³⁾ Her saa Drengen Slægten samlet, sine Farbrødre, den lærde Kjeld, der havde eksamineret Baccalaurer og Magistre ved det nyoprettede Universitet i København og nu var Kantor i Viborg; Niels, hvis Frue var en Høg fra Tanderup, og som nu rykkede ind paa Vejerslev-

gaard paa Mors; Peder, som i hvert Fald senere havde Skovsgaard lige over for Taarupgaard, lagt øde af Rigskansler Niels Kaas, for at han kunde bygge Taarupgaard den røde; Mikkel, der kom ned fra Vesløsgaard Nord for Limfjorden; Lukas ogsaa kaldet Glob paa Fædrenegaard Nissum, som han 35 Aar senere skulde ombygge til den endnu staaende Østergaard; og vandrende imellem dem alle som en Patriark Bedstefaderen Ridder Morten Krabbe, den forhenværende Landsdommer, der endnu havde 2 Aar at leve i. Skiftet holdtes med Bedstemoderen Karen Mogensdatters Broder Mogens Mogensen Due, og med ham mødte hans Brodersønner Biskop Niels af Viborg og Oluf Pedersen til Villumgaard (Kærgaardsholm); ogsaa Albert Skeel til Hegnet hængte sit Segl under. — Det var Kongeskiftets Aar 1481. Den Haandfæstning, Kong Hans maatte vedtage, gav Adelen hidtil uhørte Rettigheder. Her blev Dronning Margretes Ret fra Januarforordningen 1396 til at forlange befæstede Adelsgaarde nedbrudt taget tilbage, saa Bustrup kunde nu blive en rigtig Herregaard med Vold og Grav. Her bruges første Gang Betegnelsen fri og ufri Mand. Intet Under derfor, om en Adelsmandssøn dengang fra Barndommen har faaet store Fremtidsmaal indpodet.

Men der var en haard Skole at gennemgaa forinden. I 12 Aarsalderen sendtes Drengen hjemmefra for at blive Kong Hanses Smaasvend, og 15 Aar maatte han tjene i Kongens Gaard, før Forfremmelsen naaede til ham. Han kunde ikke helt med Urette i sit Brev til Kansleren henvise sine og andre gode Mænds Børn til sig selv som Forbillede paa, hvorledes unge Herremandssønner bør begynde fra neden og flittigt tjene deres Konge og fædrene Rige. En barsk Opdragelse fik han paa denne Vis, i en tidlig

Alder revet langt bort fra Hjemmet. Dog faldt der ogsaa spændende og brogede Oplevelser ind iblandt. Allerede det første Aar gik Færden til Oslo i Norge, og naar han her „tager Vare paa Perwinge“, er det vel Kongens Hest, der er Smaasvenden betroet (Heise). Han har striglet og børstet den saa troligt, at han derefter forfremmedes til at faa Hundekoblet under sig. I 6—7 Aar maatte han djævles med dem i Moser og Kær; men han kunde trøste sig med, at den, der tog sig af Kongens Hunde, tog Kongen ved Hjertet og nok skulde blive til noget i Verden. Det var heller ikke altid et Hundeliv. Spændende har det været for den 16-Aars Dreng i Wismar at være Vidne til, hvorledes Kong Hans ved Dystløbet løftede den mecklenborgske Hertug Magnus af Sadelen og hjemførte det udsatte Guldspænde. Med Stolthed skriver han: da var jeg hans Naades Dreng, fulgte ham alle Steds efter og bar hans Skjold og Glavind. Men tilbage maatte han til det halsende Kobbøl.

Omsider slog Befrielsens Time; men rigtignok maatte der ske Hoved- og Statsaktioner, før han blev Hundene kvit. I Sverrig havde der været Ro siden Brunkebjergslaget, „det Slag for Brantenbjerg“, som Tyge Krabbe kalder det; men at faa Svensken til at forny Margretes Kalmarunion viste sig at være et træls Forehavende. Nu skulde det imidlertid være Alvor, og til den Ende et Møde holdes imellem „de allerypperligste“ af de 3 Rigers Raad i Kalmar St. Hansdag 1495 — Tyge Krabbe husker fejl af Aars-tallet. Hvem der udeblev, var som sædvanlig Sten Sture. Den 21-aarige Ungersvend har næppe fulgt saa nøje med i, hvad der gik for sig i Kalmar; men der var ogsaa nok at opleve paa Flaaden, hvor han var. Den ankom ved St. Hansdag og kastede Anker i Egesund ved Rønneby paa Blekings Kyst noget Syd

for Kalmar; Kongen skulde nemlig efter Overenskomsten kun være i Nærheden for at kunne tilkaldes, naar det skred oppe i Kalmar! Paa Flaaden var en italiensk Doctor juris, som i sin Varetægt havde alle de Dokumenter og Breve, Kongen skulde have med sig, naar der blev kaldt paa ham, for med dem at bevise sin Ret til Sverrigs Trone. Det skulde gaa anderledes. Den nævnte Doctor var efter Krønikerens Skildring en lille pukkelrygget Mand, Tyge Krabbe kalder ham efter Selvsyn „den bugede Doctor“; men han var skrap. Foruden sine Indsigter i Lovkyndigheden var han en berømt Astrolog eller Stjernetyder og skal fra første Begyndelse have erklæret Tegnene for hele dette Forehavende for ugunstige. Virkelig udsatte Kong Hans Rejsen nogle Dage, indtil Stjernerne indtog en mere lovende Stilling indbyrdes. Det var ikke uden Grund og formodentlig ikke længe nok; Doktorens Spaadom gik alligevel i Opfyldelse, sikkert paa en for ham selv uventet Maade. Kongens Skib, Gribhund kaldet, kom i Brand, paa kort Tid naaede Ilden Krudtmagasinet, og Skibet sprang i Luften med samt Doktoren og alle Dokumenterne. Huitfeldt beretter, at det Natten efter blev en Storm, som splittede Flaaden for alle Vinde, og da den samledes igen, var der ikke et Skib, som ikke havde fanget Skade, „hvilket vaar it Forvidne til efterfølgendis Krig og Wlycke“. Ganske rigtigt var der næste Vinter saa meget Sne, at hele Landsbyer var overføgne, saa man ikke kunde kende Hus. Og hvad værre var: „Denne Sommer begyndte udi Kong Carls Leyre for Neapolis / han haffde belagt / en ny Siugdum / kaldes Frantzoser / eller Pocker / som man aldrig tilforn haffde visst aff udi Christenheden / hvormed Gud haffver vilt straffe voris Ondskab / Wtuct oc Synder / som vi dagligen formeere /

oc icke affstaa“. Den nærmere Følge var, at Sten Sture ved Dokumenternes Tab fik Lejlighed til nye Kneb og Udflugter. Den nærmeste, at Tyge Krabbe beholdt et Minde om Oplevelsen i Egesund, hvis ellers Dyrskiøts Afskrift er rigtig: „Og jeg fik og nogen Skade der.“

Mest glipper det for Tyge Krabbe med Aars-tallet for den næste store Oplevelse, Krigstogtet til Sverrig, som han sætter til 1495 i Stedet for 1497. Den 7. Marts havde det svenske Raad opsagt Sten Sture Huldskab og Troskab. Men den gamle Herre var ikke til Sinds at bøje sig uden Modstand. Kort før Sankt Hansdag brød han ud fra Stockholm, og nu gik det ud over de opsætsige Prælaters og Herremænds Gaarde; de maatte lade dem i Stikken og med Fruer og Jomfruer søge Tilflugt paa Ærkebispens faste Borg Ståke, der laa paa en Ø i Mälarn, ved et snævert Sund paa Søvejen mellem Stockholm og Upsala. Sten Sture lagde sig med hele sin Magt om Borgen, og nu gjaldt det i rette Tid at komme de belejrede til Undsætning. Hver tiende Bonde udbødes af al Danmark, Adelen rykkede ud med sit Rytteri, Købstæderne stillede Folk og Skibe, og Junker Schlenitz viste sig første Gang i Danmark med sin sachsiske Garde. Haandfæstningen tillod Kongen at have 12 Hofsinder med sig efter eget Valg, naar han rejste fra det ene af de nordiske Riger til det andet; det lader til, at Kongen har rettet sig derefter selv i Krigstid, thi Tyge Krabbe var en af 11 „lige klædte“ Svende, som fulgte Kongen. Fra hans Optegnelser ved Historikerne, at den Hær, der i Juli 1497 førtes gennem Skaane ind i Sverrig, var paa 30,000 Mand; men det kan nok være, de har Ret, som mener, at det er et rundt Tal, der gerne bruges for at betegne en meget stor Hær. Toget gik først mod Kalmar, hvis

Høvidsmand var Sten Stures Modstander og straks overgav Fæstningen. Lige saa let vandtes Borgholm paa Øland lige overfor paa den anden Side Kalmar-sund, saa Kong Hans nu med Gulland havde 3 faste Punkter i Sverrigs Østflanke. Paa Stäke sad imidlertid de svenske Herrer og Fruer i yderste Nød og Fare og spejdede efter Hjælp; „dersom Bønner og Ønsker kunde fremskynde de danske Troppers Komme, vilde de ikke længe have ladet vente paa sig,“ skriver Allen. De lod Bud afgaa til Kalmar efter Undsætning hurtigst muligt, og 3. Dagen efter Ankomsten lod Kongen en Del af Hæren afgaa med de Skibe, som imidlertid var indtruffet. Atter skylder vi Tyge Krabbe den Underretning, at Kongen blev i Kalmar og ikke tog Del i de Begivenheder, som nu fulgte Slag i Slag; med et Suk bemærker Tyge Krabbe, at Kongen gav Bønderne Hjemlov og lod Hestene gaa tilbage igen, „og havde jeg dog selv een færdig Karl paa Rejsen med Hest og Harnisk.“ Ved Stäke ombyttedes Kaarene brat, Sten Sture blev nu den belejrede og maatte hugge sig igennem til Stockholm, medens de fangne Falke og Duer kunde flyve ud af deres Bur. Den Del af Hæren, som ikke var hjemsendt, trak over Land, indtil hele Styrken samledes om Stockholm. Lejren opsloges paa Brunkebjerg, og nær kunde det være gaaet som for 26 Aar siden, da Kong Kristian den Førstes lille Hær paa 3000 Mand blev oprevet, Kongen selv fik en Kugle gennem Munden, og Sverrigs Krone faldt af hans Hoved. Thi Sten Sture havde rejst sine trofaste Dal-karle, som allerede i et Antal af 30,000 (igen!) laa ved Rødebro et Par Mil Norden for Stockholm. Aftalen var, at de skulde angribe Belejringshæren Mikkelsdag og Rigsforstanderen samtidig bryde ud fra Staden med hele sin Magt. Men Danskerne op-

snappede Sendebudene, uden at Sten Sture fik det at vide. Før Daggry Dagen før Mikkelsdag afgik største Delen af Hæren i Afdelinger nordpaa og overraskede Dalkarlene ved Rødebro. Kampen begyndte Klokken 2 Morgen den 28. September. Først maatte den danske Hær staa for Dalkarlens sikre Pileskud, der faldt over dem som Snefog, uden at de kunde svare. Men pint og tirret af utallige Saar kastede de kongelige sig i Vandet og vadede med Junker Schlenitz' Garde foran over Aaen. Stort blev nu Mandefaldet blandt Dalkarlene, og det var ikke de færreste, der druknede under Forsøget paa at svømme over en nærliggende Sø! (Allen). Næste Dag vendte den danske Hær tilbage til Lejren paa Brunkebjerg førende de erobrede Faner med sig. Om det nu virkelig gik saaledes til, maa vi lade staa hen. Den svenske Rimkrønike paastaar, at det var en Krigslist, idet Aftalen var, at Sten Sture skulde rykke ud, saa snart han saa Dalkarlens Felttegn. Men en dansk Folkevise, der maa være digtet ganske faa Dage efter de to Slag, tier helt derom, og den kritiske Historiker C. Paludan-Müller hævder, at Dalkarlene ingenlunde ved Rødebro led et saadant Nederlag, at hele Afdelinger sprængtes, hvilket maatte være Tilfældet, hvis deres Faner skulde være taget. Nok er det, da Sten Sture mærkede Røret i Brunkebjerglejren, troede han, alt var gaaet, som det skulde, og brød straks ud med sine 3000 svenske og tyske Huskarle. Stor blev Bestyrtelsen i de svenske Rækker, da Fejltagelsen gik op for dem. Nogle naaede ind i Byen ad en anden Kant, end de var gaaet ud, andre trængtes uimodstaaeligt tilbage over den snævre Bro, hvorfra mangfoldige stødtes ud i Vandet for at finde Døden der, og Sten Sture reddede sig kun ved med Hest og Harnisk at svømme over og gennem en Lønport lade

sig optage i Slottet. Saaledes aftvættedes Nederlagets Skam fra 1471. Den 10. Oktober kunde Kong Hans holde sit Indtog i Stockholm med den besejrede Rigsforstander ridende ved sin Side, Søndag den 26. November fulgte Kroningen, Unionen mellem de tre nordiske Riger var genoprettet — for en liden Tid.

Hvor meget af alt dette Tyge Krabbe har været Vidne til og taget Del i, er uvist; snarest var han vel med Kongen, der ankom nogle Timer efter, at alt var afgjort, og af en københavnsk Raadmand ved Navn Anders Nielsen fik den lykkelige Underretning om Sejren. Netop paa dette Punkt afbrydes hans Optegnelser. En misundelig Norne har ikke undt os mere, men afrevet de sidste Blade. Vi maa ellers sige med Dyrskjøt, at Fortsættelsen havde været „heel rar at have“. — Uden Tvivl var han med paa Kongens Triumftog gennem Stockholms Port. Og helt umuligt er det ikke, at han var med i Ditmarsken 3 Aar senere; thi vi ved, at den ringe Del af den danske Adel, som var udbudt, var med Kongen i Hæren, og iblandt dem var Hofsinderne. Maaske holdt han ved Kongens Side og var Vidne til, hvorledes hans tilkommende Svigerfaders Svoger, Hans von Ahlefeldt, først slap det Dannebrog, der faldt fra Himlen ned, da han segnede under det.

4. *Høvidsmand paa Københavns Slot og Ridder.*

I Aaret 1497 kaldes Tyge Krabbe endnu Smaasvend, men nu var Forfremmelsen ikke langt borte. Lige over for Københavns Slot laa en ny Bygning, hvorfra den slagne Vej førte til de kirkelige Præbender og de store Statsstillinger; det var den røde Bygning med Kancelliet, som Kong Hans havde ladet flytte fra Kalundborg til Hovedstaden. Men en ung

Hofsinde kunde gaa paa Slottet og vente paa, at et godt Len engang vilde tilfalde ham. Rimeligvis senest 1501²⁴⁾ har Tyge Krabbe i en Alder af 27 Aar haft den vigtige Stilling som Høvidsmand paa Københavns Slot. I hvert Fald var han det den 26. September 1503 og var da tillige Ridder.²⁵⁾ Mere end noget andet har maaske her den Slægtskabsforbindelse hjulpet ham, hvori han paa denne Tid indtraadte.

Hans trolovede Anna Nielsdatter tilhørte Rosenkrantzernes Slægt²⁶⁾, hvoraf i adskillige Led nogle af Danmarks bedste Mænd var udgaaet. Hendes Fader Niels Eriksen var ikke endnu, som hans Fader og Farfader havde været det før ham, Danmarks Riges Hofmester, men han var blandt dem, som Kong Hans efter Slaget ved Rødebro havde slaaet til Ridder, og dengang havde hans Fader Erik Nielsen nylig overdraget ham Rosenkrantzernes Hovedbesiddelse Bjørnholm ved Grenaa. Huitfeldt lader ham med flere andre gode danske Mænd sætte Livet til i Ditmarsken; det forhindrer ikke, at han 1501 er Hofmester for den udvalgte Konge paa et Tidspunkt, da den 20-aarige Junker Kristian begynder at tage virksom Del i Regeringshandlingerne. Ved Anna Nielsdatter bliver Tyge Krabbe besvogret med Mænd som Oluf Rosenkrantz til Vallø, senere Lensmand paa Koldinghus, Henrik, Lensmand paa Gulland, Kristoffer til Skjern (Middelsom Herred) og Bjørnholm samt Lensmanden paa Kalø Erik Eriksen Banner, der var gift med Annas Søster Mette. Rosenkrantzerne var og vedblev ligesom Krabberne at være tro Katolikker, hvorimod Erik Banner gik til den anden Side. De to Familier var beslægtede længere tilbage, derfor maatte der søges om pavelig Dispensation.²⁷⁾ Da den kom, lød den paa Svogerskab i 4. Grad. Men Tyge Krabbe blev betænkelig, maaske kunde det regnes

ud til at være 3. Grads Slægtskab, og som den forsigtige Mand indhentede han en ny Dispensation. Begge er dateret 15. Maj 1504.²⁸⁾ Ægteskabet er formodentlig udsat nogle Aar, siden det ældste Barn, Datteren Anne, fødtes paa Helsingborg den 5. Oktober 1510.

Stillingen som Lensmand paa Københavns Slot medførte Forpligtelser i de urolige Tider, det var. I Sverrig var Sten Sture død og Svante Nilsson i Januar 1504 valgt til hans Efterfølger som Rigsforstander. Han sendte befuldmægtigede til København for at slutte Vaabenstilstand og aftale et endeligt Fredsmøde af alle 3 Rigers Raad i Kalmar 14 Dage før Sankt Hans næste Aar. Ved den berammede Tid ankrede den danske Flaade op uden for Kalmar med en betydelig Landmagt om Bord, og paa den fastsatte Dag ankom Kong Hans selv. Som sædvanlig mødte der ingen Svenskere. Man lod saa $\frac{2}{3}$ af den fastsatte Mødetid hengaa, og derefter nedsatte de forsamlede danske og norske Raader sig som Domstol i Sagen, saaledes som Skik og Lov var. Den „paa vort danske Modersmaal veltalende“ Niels Høg til Eskær fremtraadte som Klager, og den sidste Mødedag, den 1. Juli, kendtes Kongen berettiget til fuld Besiddelse af Sverrigs Rige, noget, han ganske vist ikke kunde have synderlig Nytte af. — Tyge Krabbe var endnu ikke Rigsraad og kunde saaledes ikke være medvirkende paa denne den sidste af de 27 Forsamlinger og Herredage, der holdtes i Kalmar Unions-tiden igennem. Derimod laa han i Løjren uden for Byen som Befalingsmand over 140 Svende, af hvilke de 12 var stillet af hans Svigerfader. Han har haft Fornøjelsen at høre Herolden 3 Dage i Rad paa Kalmars Torve og Stræder forkynde Stævning over Sturerne og deres Tilhæng og efter Mødet at besætte

Staden. Strengt har det været at se paa, at Kong Hans lod Borgmester og Raadmænd henrette, fordi de uden Nødvendighed skulde have overgivet Byen til hans Rebeller, den By, som havde betalt Æren at være Stedet for Margretes Unionsstiftelse med 12 Belejringer.

Da Svante Nilsson i Februar og Marts næste Aar ligefrem drev Gæk med den hele Unionspolitik ved at lade sine Sendebud indfinde sig i Malmø uden nogen Fuldmagt, maatte det komme til Krig. Tyge Krabbe udskreves til at møde selv tiende. Forinden maatte en Ordning træffes med Lybæk, og i den Anledning stillede Tyge Krabbe i Kiel med 16 Svende i Juni Maaned 1506. Her tog Følget af Hjertens Lyst Oprejsning for den Spot og Spe, Lybækkerne ved hver given Lejlighed havde ladet gaa ud over Kong Hans og hans Broder Hertug Frederik for det forsmædelige Nederlag i Ditmarsken. Kongens „Sørøvere“ stillede sig op foran de lybske Købmænd paa Gaden og ved Kirkedørene og viste dem drillende de Hermelinsdragter, de havde taget paa de kaprede Skibe under den i de sidste Aar for Lybæk saa uheldige Søkrig. Tyge Krabbe havde ikke været Søkapitajn, men han kan have staaet og godtet sig over disse Løjer.

At han i Slutningen af Aaret 1507, da Kong Hans rustede kraftigere, fik Ordre til at møde Kongen personlig paa Helsingborg og senere paa Aaret sattes selvtolvtte blandt Udskrivningen i Skaane for at drage Kalmar til Undsætning, kunde tyde paa, at han allerede paa dette Tidspunkt har overtaget det store Helsingborg Len.²⁹⁾

Paa denne Tid blev ogsaa Tyge Krabbes Stilling inden for Familien en anden. Den 5. Oktober 1505 levede Faderen ikke mere. Der var en ældre Broder

Morten, men han var Dr. juris og Ærkedegn i Aarhus. I Aaret 1506 forbeholdt han sig Ret til ikke at lade sig præstevi i 7 Aar og til at bo, hvor han vilde, og da han tog Ophold i Rom³⁰), er Tyge vel nu Slægtens Overhovede. Søstrene opnaaede hæderlige Ægteskaber. Margrete var allerede Enke efter Henrik Friis til Odden Nordøst for Hjørring og nævnes selv til Bøgested paa samme Kant. Helvig fulgte efter Edel, den sidste Saltensee fra Staarupgaard, som Palle Splids anden Hustru og kom saaledes til Mindstrup ikke langt fra Tørring; det var ikke saa stort, men en Idyl ved Grejsdalens Forlængelse. Dorthen var gift med Mogens Munk paa det mere barske Udstrup ved Sydhjørnet af Nissum Fjord. Karen fik Jens Krafse til Basnæs, Lensmand paa Riberhus. Anne endelig blev Nonne paa Ørslevkloster. De fleste Familieforbindelser var i øvrigt paa Moderens Side. Tyge Krabbe var opkaldt efter sin Morfader, som Tilfældet plejede at være med næstældste Søn. Det var Tyge Ovesen paa Basnæs ved Kysten Syd for Skelskør, hvor nu Søsteren Karen sad som Jens Krafses Frue. Gennem Bedstefaderen var Tyge Krabbe forbundet med den udbredte Lungefamilie. Det var de 3 Vincentsønner i Tirsbæk paa Nordsiden af Vejle Fjord, der tog Lungernes Navn, men beholdt Dyrernes Vaaben, de 2 Bøffelhorn, som til sidst saa at sige alle danske adelige skal have kunnet indføje et eller andet Sted i Skjolderækken. Af Brødrene saa Tyge Krabbe især med dyb Beundring op til Vincent Vincentsen, den dygtige Jurist og herskesyge Prælat, senere Norges Statholder; „det var den Mand i vor Slægt, hvis Lige vi ikke eller næppeligen i vor Slægt igen fange kan, hvo hannem ret kendte,“ skrev han om Vincents, da Folkesværmen i Reformationsaaret havde ombragt ham;³¹) der har været et aandeligt

Valgslægtskab imellem de to Mænd. Gennem Mosteren var han endelig Fætter til Braherne i Skaane, som han snart skulde komme paa nærmere Hold.

Paa Bustrup sad Moderen Lisbeth Tygesdatter nu Enke. Efter Mandens Død har hun plejet sin Gudelighed. Havde sidste Halvdel af 15. Aarhundrede været det Tidsrum, da Sjælemessegaver strømmede ind til Klostre og Kirker, da Kirketaarne og Vaabenhuse rejste sig trindt over Landet, kom efter Jubelaaret 1500 Afladshandelens Tid, „da Vinduet for første Gang blev aabnet for Lutheriet,“ som Poul Helgesen skriver. Afladsbrevene gav mange forskellige Begunstigelser som Lempelse i Fastereglerne, Lettelse af Pilgrimsrejser, Delagtighed i de gode Gerningers Skat ogsaa for afdøde Forældre, Uberørt-hed af Interdikt m. m. m., men Hovedpunktet var Syndernes Forladelse; dog krævedes det, at Køberen skulde skrifte sine Synder for en gejstlig, som kunde paalægge en passende Bod. For at dette ikke skulde volde for stort Besvær, kunde man tilkøbe sig Ret til med Forbigaaelse af sin Sognepræst at vælge til Skriftefader, hvilken Præst man vilde, og foretrak man en Tiggermunk, kunde ogsaa det tilstedes; Tiggermunkene var kendt for at gaa til den yderste Grænse af Lemfældighed. I Aaret 1505 udlovede en Pavebulle, at den, som inden 2 Aar betalte en Fjerdedel af, hvad en Rejse til Rom efter Jubelaflad kostede, skulde have fuld Syndsforladelse og Ret til at vælge egen Skriftefader; Pengene skulde bruges til Tyrkerkrigen. Den kongelige Familie fik i dette Aar sine Breve fra Jubelaaret fornyet. Ogsaa Familien Krabbe lagde sit katolske Sindelag for Dagen, idet Moderen for sig, sine Børn og Svigerbørn erhvervede sig et saadant Afladsbrev med Ret til

frit at vælge Skriftefader.³²⁾ Paa Dansk lyder det omtrent saaledes:

„Til deres Sjæles Saligheds Gavn ansøger velbyrdige Frue Elisabet, Mogens Krabbes Enke, og deres Børn og Svingerbørn af begge Køn, nemlig ærlige og velbyrdige Jomfru Anne Nielsdatter, forannævnte Ansøgerindes Søn Ridder Tyge Krabbes trolovede, og Niels, Peder, Mikkell, Lucas Krabbe, velbyrdige Brødre, og deres Hustruer, Børn af begge Køn og Jens Laurensøn Ærkedegn ved Roskilde Kirke og Søren Torbensøn og Jens Severinssøn Kanniker ved Viborg og Ribe Domkirker og Kjeld Digsmed af Viborg, Børglum, Ribe og Roskilde Stifter, om, at det ved særlig Gunst maa tilstaas dem at vælge en skikket Præst eller Ordensbroder til Skriftefader, som, saa længe de lever, kan give dem Aflad for Bandsættelser og andre kirkelige Domme, Forbud og Bøder, som af en Ret eller et Menneske ved nogen Lejlighed eller Anledning for Tiden er dem paalagt og forkyndt, nemlig Mened, Drab være sig tilstigtet eller hændeligt saavel som voldelig Haandspaalæggelse paa nogen, hel eller delvis Forsømmelse af paalagt Faste, Bod og Tider og Overtrædelse af Løfter samt hvilke som helst andre Synder, Overtrædelser, Forseelser og Afgivelser, hvor store og uhyre de end er, dog for de i Bullen Cene domini det apostoliske Sæde forbeholdte Tilfælde kun een Gang i Livet foruden paa Dødslejet, men i de andre, fornævnte apostoliske Sæde ikke forbeholdte Tilfælde saa ofte, som fornødent gøres, samt at paalægge frelsende Bod for Overtrædelser, at ombytte hvilke som helst af dem givne Løfter, Pilgrimsrejser, Besøg ved Apostlene Peters og Paulus' Grave i Rom og St. Jakobs i Compostella, ene Løfter om Afholdenhed og Indvielse undtagne, med andre Fromhedsgerninger og at løse Eder og ogsaa een Gang i Livet og paa Dødslejet frit at give samme Ansøgerinder og Ansøgere fuld Forladelse og Tilgivelse for alle deres Synder, som de har anget og bekendt; og at det tillades samme Ansøgere og Ansøgerinder at have et Rejsealter med skyldig Dyrkelse og Ærefrygt, paa hvilket de paa uindviiede Steder, der er passende og ærefulde dertil ogsaa før lys Dag, dog omkring ved Daggry, ogsaa hvis det skulde hælde, at de opholder sig paa Steder, der ved sædvanlig Myndighed er belagt med Interdikt, naar de da ikke har givet Aarsag til saadant Interdikt, ved deres egen eller en anden skikket Præst i egen og Husfællers og Forældres og

Slægtninges Nærværelse maa lade holde Messe, og at de maa lade de under saadant Interdikt afdødes Legemer kirkeligt begrave, dog uden Begravelseshøjtidelighed, og at de frit maa modtage Nadveren og andre kirkelige Sakramenter af en af dem valgt skikket Præst, hvor de vil, Sognepræstens Rettighed dog forbeholdt; desuden at samme Ansøgere og Ansøgerinder maa vælge een eller to Kirker eller Altre og besøge dem i Fastetiden og paa andre Aarsdage, paa hvilke der holdes Optog i Rom, og ved der fem Gange at fremsige Herrens Bøn og lige saa mange Gange Englehilsenen opnaa al den Aflad og Syndsforladelse, som de vilde opnaa, hvis de besøgte endog syv af Roms Hovedkirker for hver Vandring og gjorde andet til at opnaa forannævnte. Desuden at samme Ansøgere og Ansøgerinder paa de samme Fastedage og andre Aarsdage, paa hvilke Nydelsen af Æg, Ost, Smør og andre Mælkespiser ved Lov eller Skik eller paa anden Maade er forbudt, uden Samvittighedsnød kan nyde Æg, Ost, Smør og andre Mælkespiser, dog efter hvers Læges Raad, og frit bruge det, endelig at vi værdiges at tillade fornævnte velbyrdige Ansøgerinder sammen med tre eller fire andre ærlige Kvinder, som hver af dem vælger, ogsaa fire Gange om Aaret med Tilladelse, maa gaa ind i hvilke som helst Nonne- og Søstrekloster af enhver Orden, ogsaa Sta. Clara, og besøge Nonnerne, tiltale og samtale med dem og paa sømmelig Vis indtage legemlig Vederkvælgelse af Mad og Drikke, naar de kun ikke overnatter der... Og at nærværende Tilladelse ikke indbefattes under nogen Tilbagekaldelse eller Ophævelse, foretagen af hans Hellighed eller det apostoliske Sæde, men varer, saa længe alle Ansøgere lever. Og at der skal skænkes Genparter af nærværende, der er underskrevet med Sekretærens Haand og forsynet med en Prælats eller kirkelig Værdighedspersons Segl, fuld Tiltro. Og at een Underskrift er tilstrækkelig paa nærværende Ansøgning uden Udfærdigelse af flere Breve ... Besluttet i Pavens Nærværelse. Galleottus, St. Petri Kardinal ad vincula.“

Brevet er udstedt i Bispegaarden i Holstebro af Biskop Iver Munk i Ribe efter Begæring af Notaren Jens Sørensen den 5. Oktober 1505. Familiens kvindelige Medlemmer kunde nu med tre eller fire Damer i Følge besøge Anne Krabbe, der var Nonne i Ørslev Kloster. En halv Snes Aar senere er ogsaa to Døtre

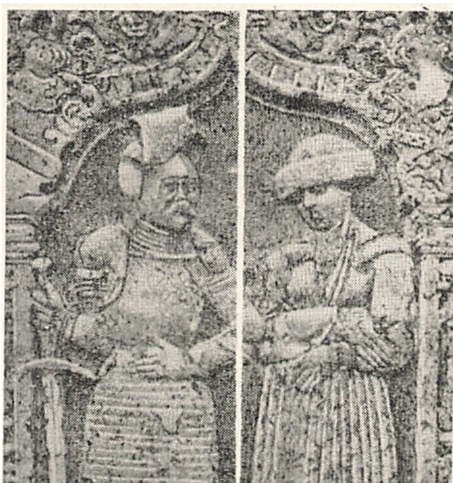

fra Mindstrup Nonner i dette Kloster. Ligeledes kunde de gæste de Damer af Rosenkrantzernes Slægt, der ikke havde opnaaet Giftermaal, men havde maattet tage Sløret og var søgt ind især i Mariager Kloster.

5. *Gift Mand, Lensmand paa Helsingborg og Rigsraad.*
— *Slaget ved Fantehulen.*

Da Tyge Krabbe var udnævnt til Lensmand paa Helsingborg og fik dets 9 Herreder mod en aarlig Afgift af 1000 Mark, kunde hans Bryllup staa. Til dette Sted var Ægteparrets Liv nu knyttet i 30 Aar bortset fra de 2 Aar i Kristian den Andens sidste Tid, da Tyge Krabbe nødtvungent maatte trække sig tilbage til Bustrup. Helsingborgs Historieskriver siger: „Intet af de danske Lensherrers Navne er nærmere forenet med Slottets Historie end Tyge Krabbes.“³³⁾ Her fødtes ogsaa de allerfleste af den lange Børnerække.

Den 17. August 1509 kom der endelig en fast Fred i Stand i Norden, og det saa ud til, at Tyge Krabbe kunde faa en rolig Tid som Embedsmand paa Danmarks største Len. Imidlertid bestod der i disse Tider det ejendommelige Forhold, at Lensmændene var beføjede til at slutte Stilstande for deres Landskabs Vedkommende paa ubestemt Tid og atter at opsig dem med kort Frist. Det havde derfor noget at sige, hvem der blev hans Nabo paa svensk Side, og det var netop et uroligt Hovede, Sverrigs Folkehelt Aage Hanssen. Han var kendt for sin personlige Uforfærdethed, Raskhed i Krigsførelsen og tillige for sin ridderlige Ædelmodighed. Da Junker Kristian første Gang i 1502 var sendt til Norge for at dæmpe Opstanden deroppe, havde han erobret Elfsborg og

Hr. Tyge Krabbe og Fru Anna Nielsdatter paa Ligstenen
i Strøvelstorp.

lagt sig ind i Fæstningen, medens største Delen af Hæren laa i Lejr neden for Klippen. Det var i Juli Maaned. Dækket af Nattetaagen kom Aage Hanssen med sit Rytteri ubemærket ind paa den danske Lejr, hvor alt laa begravet i den dybeste Søvn; tilmed var Nattevagten trukket ind og Dagvagten af stor Skødesløshed endnu ikke sat. Idet Aage Hanssen er færdig til at bryde ind over Lejren, standser han pludselig og giver Hornblæseren, der red ved Siden af ham, Ordre til at blæse Allarm. Hornblæseren nølede og gjorde Indvendinger, men Aage Hanssen løftede Sværdet imod ham med Ordene: „Det sømmer sig ikke at overfalde en Kongesøn sovende.“ Han troede nemlig, at Prins Kristian var i Lejren. Denne Ridderlighed kostede ham Sejren. Men da han ved en senere Lejlighed begærede Lejde til en Sammenkomst, sendte Kristian den Anden ham det med den Tilføjelse, at Aage Hanssen eller hans Bud overalt, hvor han

havde at befale, skulde være saa sikker, som var han i Upsala Domkirke. — Mærkeligt nok var de to Naboer i Slægt med hinanden, idet Anna Nielsdatters Moder var Datter af Oluf Axelsen Thott til Vallø, og Aage Hanssen skal have været en Sønesøn af den ældste af de 9 berømte Axelsønner, Aage, saaledes at han og Tyge Krabbes Hustru var Næstsøskendebørn. ³⁴⁾ Det skulde imidlertid snart vise sig, at her gjaldt intet Familieskab.

Hvem Lensmændenes Frihed til at boltre sig gik ud over, var Almuen langs de tre nordiske Rigers Grænse. Prigsivet som den var, siger Allen, voksede der op i den en Samfølelse, der var nærmere ved at kunne kaldes Skandinavisme end det meste af, hvad der ellers kendes fra disse saakaldte Unionstider. I sin Nød fandt Grænsebefolkningen paa den Udvej at slutte de mærkelige Bondefrede, der strækker sig fra Tiden noget før 1500 til op imod 1700. Man enedes om at advare og hjælpe hverandre i Tilfælde af Fejde, at bevare det fredelige Samkvem og ved fælles Kræfter at støtte Opretholdelsen af Orden og Ro. En af de mærkeligste af disse Bondefrede blev sluttet den 9. August 1510 mellem Bønderne fra 9 svenske Herreder i Smaaland og 6 danske i Bleking og Skaane, samlede vel rustede og over 1000 i Tal paa Hjortsberga Landsting Vest for Vexjö. Det skulde ikke være Oprør, aftalte man, hvert Landskab skulde vedblive at skatte til sin Landsherre, men ingen skulde følge sin Herre længere end til Landemærket.

Netop samme Dag, som Bondefreden blev sluttet paa Hjortsberga Landsting, opsagde Aage Hanssen og hans Medstatholder Ture Jensen paa Rigsforstander Svante Nilssons Befaling Stilstanden mellem Vestergötland paa den ene og Skaane-Halland paa den anden Side, og ikke længe efter satte

han sig i Bevægelse med et Adelsopbud af 700 svært rustede Ryttere og maaske noget Mandskab fra Købstæder; ³⁵⁾ Bønder kunde han altsaa ikke faa med og forsøgte maaske heller ikke paa det. Men Tyge Krabbe var vel tjent med Spejdere og fik i en Hast samlet 400 Mand af den skaanske Adels Opbud foruden nogle Borgere fra Væ. Med denne Styrke rykkede han mod Nord, hvor Aage Hanssen havde lejret sig paa en Slette ved Ørkeljunga tæt ved Hallands Grænse. Imellem Lejrene dannede en Udløber fra Hallandsaas en dyb Slugt gennemrislet af en Bæk med sumpede Bredder og Skrænterne bevokset med Skov. Stedet kaldtes i Folkemunde Fantehulen, vel fordi Fanter eller Omstrefjere holdt til der. Af en Bonde ved Navn Thord, der før havde tjent de Svenske som Spejder³⁶⁾, fik Tyge Krabbe Nys om, at hans gode Frænde agtede at gaa igennem dette farlige Pas, og straks besluttede han at tage imod Fjenden der. Den 27. August om Morgenen, da Aage Hanssen nærmede sig Udgangen af Fantehulen, saa han, at Skrænterne var besat af Tyge Krabbes Folk. Aage Hanssen var syg og lidende,³⁷⁾ men han var ikke den Mand, som vilde give sig paa Tilbagetog; han sprang paa sin Hest for at lede Kampen. Hans Folk prøvede paa at trænge de Danske ned fra Skrænterne, men de lod sig ikke rokke. Den svenske venstre Fløj blev bragt i Uorden, og Aage Hanssen vilde ride derhen for at faa den i Stilling igen. Da blev han angrebet af en dansk Svend Lauritz Frost Birgersøn, styrtede af Hesten ramt af et Lansestik i Laaret og fandt straks efter Døden. Under den Forvirring, som opstod ved Førerens Fald, brød de Danske ned fra Skrænterne, Svenskerne blev drevet ud paa Enggrunden, mange af dem blev fældet, og Ture Jensen reddede sig med Resten ved Flugt.

For Aage Hanssen var Døden rimeligvis en Befrielse. Hans Lig blev lagt paa en Kulsviervogn, som netop kom forbi, og ført til Helsingborg. Tyge Krabbes Hustru sørgede for, at hendes Frænde blev stedet til Jorde med al Æresbevisning. Kisten hentesattes i Byens Graabrødrekirke. Efterretningen om det vundne Slag vakte stor Glæde, da den naaede København faa Dage efter Tidenden om, at Henrik Krummedige ved Nakskov havde gjort Ende paa Lybækkernes Plyndringer. Tyge Krabbe bar selv Hovedbanneret foran Kongen i højtideligt Optog til Frue Kirke, hvor det blev ophængt under Hvælvingen sammen med flere andre erobrede Rytterfaner, og en Tavle blev ophængt til Minde om Sejren; da hans Datter Elsebe 23 Aar senere blev ført til Alteret sammen med Sølten Peder Skram, har hun kunnet skue op til Faderens Trofæ.³⁸⁾

Mærkeligt for vor Tid er det, at der kunde tillægges denne Træfning saa stor Betydning.³⁹⁾ Kongen betragtede Sejren som saa vigtig, at han gav sine Forbundsfæller særlig Underretning derom. Ærkebiskop Jakob Ulfsson i Upsala raadede i den Anledning Svante Nilsson til at slutte Fred med Kongen, fordi Lybækkerne efter dette maatte befrygtes at ville trække sig tilbage: „Naar de Lybske faar at vide, hvordan det er gaaet Aage Hanssen og de andre Vestgöter i Skaane (hvorover Gud sig forbarme) er det troligt, at de bliver endnu mere tilbøjelige til Fred. Den almægtige Gud give os bedre Tidende fra de gode svenske Mænd og Folk, som uddrog paa samme Tid som hine. Det er ingenlunde raadeligt, at flere saaledes udsendes. Det er ikke uden Aarsag sat i vor Lovbog, at svenske Mænd skal ikke være pligtige at fare længere end til Landemærket. Gud forlade dem, som har raadet mod dette Bud. Gud give os

blot Magt til at beskærme os her i vort eget Land.“ Overalt i Sverrig gjorde Efterretningen om Aage Hanssens Fald et nedslaaende Indtryk, men især var Smerten stor i Vestgötland, som nu saa sig berøvet ikke blot sin kaarne Helt, men sin Beskytter. Vestgöternes onde Anelser skulde snart gaa i Opfyldelse.

Den udvalgte Konge Kristian den Anden, som længe ikke havde ladet høre fra sig, udbød trods Vrangvilje og sejt Modstand Leding i Norge, hvis Statholder han var, lod Tropper hente fra Danmark og medtog ogsaa en Del Lejeknægte, „ukristelige Skotter“, som Ture Jensen kaldte dem. I de første Dage efter Nytaar 1511 faldt han ind i Vestgötland, man ventede ham allerede til Stockholm. Det blev kun til en March gennem det svenske Grænseland, som ingen Modstand bød ham. Men han befæstede sit Ry som en dygtig Feltherre, og han vandt for lang Tid Vestgöternes Hengivenhed, fordi der mod Sædvane ikke blev skændt og brændt paa dette Felttog. Her skiftede Kong Kristian for første og sidste Gang Ord med den unge Sten Sture, der var blevet Aage Hanssens Efterfølger som Statholder; de to skulde komme til at føre den dødelige Kamp om Sverrigs Rige. Tyge Krabbe og han maa have kendt hinanden nøje fra Ungdomsaarene paa Københavns Slot; her krydsedes deres Veje første Gang som Mænd hver paa sin selvstændige Plads; man kan ikke ret væрге sig mod den Tanke, at Kong Kristian vilde plukke Palmer paa Tyge Krabbes Bedrift.

Svante Nilssons Anseelse led et alvorligt Knæk ved disse Begivenheder, fordi han ikke vovede sig uden for Stockholm. Nederlaget ved Fantehulen var iblandt de Anklager, hvormed det svenske Rigsraad næste Aar ledsagede Opfordringen til ham om at nedlægge Rigsforstanderskabet. Kun hans pludselige

Død 2. Nytaarsdag 1512 friede ham fra at blive forjaget. Han var rejst op til en Sammenkomst med sine tro Dalkarle; just som han forhandlede med dem, blev han ligbleg og segnede om; han blev baaret udenfor i den friske Luft, men Livet var udslukt. Man saa en Gudsdom i, at han ikke naaede i sin Dødsstund at faa det viede brændende Lys stukket i Haanden.

Anderledes gik det Sejrherreren. Ikke blot Lauritz Frost, som havde stukket den syge Aage Hanssen ned, men ogsaa Spejderen Tord blev ophøjet i Adelsstanden; Lauritz Frost skal være blevet indhentet af Døden i et andet Slag kort efter. ⁴⁰⁾ Tyge Krabbe selv belønnedes 36 Aar gammel med Optagelse i Rigsraadet. ⁴¹⁾

6. Hr. Tyge Krabbe i Krøniken og Folkevisen.

Den Bevægelse, Begivenheden i Fantehulen den 27. August 1510 satte i Sindene, indskrænkede sig ikke til Samtiden, men forplantede sig til Krønike og Folkevisen, saa den er blevet som et Spejl i det smaa for et Aarhundredes Udvikling i Litteraturen. ⁴²⁾

Den danske Rimkrønike gik vistnok oprindelig kun til Kristian den Førstes Romerrejse 1474. ⁴³⁾ Der blev hertil gjort nogle Tilføjelser, og saaledes blev den trykt af Gotfred a Ghemen 1495, med sine 5096 Verslinjer efter den almindelige Antagelse den første Bog paa det danske Sprog, der udgik fra en dansk Presse. 1533 tildigtedes Kong Hanses Historie i 930 Vers og med samme for Danmark ejendommelige Form, at Kongen selv fortæller sit Livs Historie. Man har tidligere antaget, at Forfatteren var Tyge Krabbes Søn, den lovkyndige Erik Krabbe, der ogsaa ellers har gjort sig fortjent af Litteraturen ved at

oversætte Jydske Lov til Tysk og foranledige Baseler-udgaven af Sakse 1534. Herfor kan fremføres, dels at 1533 var Herredagsaaret, da Faderen stod paa Højden af sin Magt og Indflydelse, dels at hele 22 Vers, L. 639—660, er ofret paa Sejren i Fantehulen, som Erik havde særlig Grund til at fejre; han var jo ifølge Faderens Optegnelser født paa Helsingborg Slot den 23. November 1510, kun 3 Maaneder efter Slaget. ⁴⁴⁾ Imidlertid gør A. Heise gældende, at netop disse Vers paa det stærkeste taler imod, at Tyge Krabbes ældste Søn skulde være Forfatteren, fordi de modsat Folkeviserne savner ethvert levende Enkeltræk. Unægtelig lyder de mindst lige saa klang- og farveløse som det øvrige af Kong Hanses Krønike. Kongen forestilles at fortælle:

Med stor macht sende the tiil Skone land her Oge Hanssøn,
theris hœffwetsmand.

Her Tøgi krabbe gaff seg thennem mod med then skonske
Adel god;

Erlige the thennem tiil møde komme hoss landemerket, well
alle fromme.

Her Oge Hanssøn hand ther tha bleff med monge Svenske,
hand hafde med seg.

Thet førsthe the komme i Skonē land, grebe the oc monge tiil
miin hand.

Theris hoffwetbaner the ther oc wand oc førde meg thet tiil
Kiøbmenhaffn.

Then (Skonske) Adell giorde ieg then ære, loed them tiil Dom-
kircken then baner bære.

Her Tyge Krabbe hafde thet i hand, for hand i striden wor
hœffwetzmand.

Med processe wii tha tackede Gud, ieg bød them siden tiil
gestebwd.

The Danske mend ær well æren werd, thet haffwer ieg fre-
stet i mangan ferd.

Saa ofte meg haffwer trengt aff nød, bewiste the troskab tiil
theris død.

I Aaret 1555 blev Rimkrøniken udsendt i en 3. Udgave med Tillægget om Kong Hans. Der var i den mange Ting, som opbragte Sverrigs Konge Gustav Vasa. Han lod da 1558 offentliggøre et Gensvar, som det dog var Meningen kun skulde udbredes i Sverrig for at ægge den svenske Nationalfølelse op. Ogsaa dette var et Rimværk, og A. Heise mener, at Fremstillingen af Slaget i Fantehulen i denne svenske Rimkrønike i Virkeligheden er den ældste:⁴⁵⁾

Da de komme fem Mile over landemär, de Danskes Hær laa
for dem der.

Hr. Aage bad alle faste staa og mandelig mod sine Fiender
slaa.

Hr. Aage raabte med høje Røst: „I svenske Mænd, varer vel
trøst.

Trykker eder efter mig med fulde Fart, mit Liv skal jeg nu
have uspart.

Jeg rider over dette Vad, følger straks efter, som jegederbad.“
Som han var kommen op paa den Side, der laa de Danske rede
til Stride.

Da Lasse Frost blev hannem var, med Glavind han mod han-
nem raskelig bar;

ham kjendte han fuldtvel i det Sinde, fra hannem var han
kommen med Uminde.

Han stak hannem død af Hesten ned; al Sveriges Magt gav
sig derved.

Brynte Byrelson og Makvard Guldsmed af Skara monne og
samme Færden fare.

Hr. Aage tage de død op, Til Helsingborg førte de hans Krop.
Fru Anne Tyge Krabbes lod hannem begaa med alle de Klerke,
hun kunde faa;

hojtidelig til Graven i Kirken han kom, der at ligge til den
yderste Dom.

Siden foer Folket for de Sage raskelig atter tilbage.

Ilde maatte de det svare, at de toge sin Herre ej bedre til Vare,
havde de straks frem med hannem ridet, den Gang havde han
ej Døden lidet.

Bogtrykkerkunsten besørgede, at den svenske
Rimkrønike blev kendt uden for Sverrig. Den danske

Regering fandt det nødvendigt at give et offentligt Svar, og dertil havde man den nys udnævnte kongelige Historiograf Hans Svaning, som 1561 udsendte sit Skrift om Kong Hanses Regering, dog under et andet Navn. Alt tilsammen bidrog det til at op-hidse Brødrefolkene imod hinanden, indtil det endte med Syvaarskrigen. ⁴⁶⁾ — —

Vi er naaet frem til den Tid, da adelige Damer drev litterære Sysler og optegnede Slægtsbøger og Folkeviser. Blandt dem var Erik Krabbes Datter Anna til Stenalt ved Randers. ⁴⁷⁾ Hun har Visen om sin Farfadere Bedrift i 2 Opskrifter, en længere og en kortere. Den sidste, i Knittelvers og med Omkvæd, maa antages at være ældst:

En Wisse er lagt om det slag, der stod i Fante-huolle, imellem her Thyggi Kraabe, som war Dannemarchis riges marsk, och her Oggi Hanssen off Sverig, som var en Thott, hvilcken tog sig fore at indtage Skonne; dog det gik icke an, men her Thygi møtte hannem med den skonske adel og lagde ham der ned med sin hob, och her Thygi slog sielff her Bryndi Bertelsen ihjel, som førte hoffuidbanneren, och tog samme banner och førde den til Kiøbenhaffn thil Kong Hans, och bliff der ophængt i vor frue kiercke, som tafflen wider om formelder; och stod samme slaug anno 1510, den neste thisdag effther Bartholomei.

1. Her Aaghi hand sider offuer brede bord, hand thaller saa mangt et mandoms ord.

I winter her Aagi aller til Sverig!

2. Her Aagi fant paa saa argt et raad, det bleff hannem sielff til angst och waade.
3. „Wi will ride aff Sverigs land och tagge os Skonne under vor haand!“
4. Her Aagi hand sanchit sit folck i floch, her Thyggi lod legge sine bøser i stoch.
5. Bonne Byrial hand for med sit gammen, ind-til hand førde di herer sammen.

6. Bonne Byrial hand monne di thidinge spørge, saa brat monne hand dem her Thygi føre.
7. Her Thyggi hand red aff Helssingborrig, det bleff her Aagi til angst och sorig.
8. Her Aagi hand rider (adt Liunge), der mødte hannem her Thyggi den unge.
9. Den første pil, i leding bleff skot, hand bleff i her Aagis hierthe brot.
10. Lars Pedersen med sit brogede glaffuen, hand holt i lunden, her Aagi bleff slagen.
11. Her Brynte Bertelsen war en welbyrdig mand, hand førte Sverigs hoffuid-banner i sin hand.
12. Hand førde Sveriges hoffuid-banner i sin hand, hannem møtte her Thyggi, den welbyrdig mand.
13. Her Thyggi han sit sverd ud-drog, her Brynthe Bertelsen hand til iorden vog.
14. Her Brynte hand falt aff hesten ned, her Thyggi hand thog det hoffuid-banner ved.
15. Her Thyggi hand tog det hoffued-banner ved, hand wende roden op och thoppen ned.
16. Hand wente roden op och thoppen ned, den svenske macht hun gaff sig der-ved.
17. Den thid det banner wor vonden dem fra, saa lod di ad Sverig staae.
18. Di lagde her Aagi i forgyldene karum, baade pibber och thrometter di gich for ham.
19. Di førde her Aagi thil Helsing borig-bye, der gich aff saa stuort et rye.
20. Di førte hannem op ad Helsingborg-broue, frue Anne hun gich hannem ud imod.
21. Det melte frue Anne i skarlagen rød: „Gudd giffue min frende var fangen och icke død!“
22. Her Thyggi hand suared saa wredelig dertil: „Jeg sier fast heller, det war hannem end mig!“
23. Di suøbthe her Aagi i huide lin, di begraffued hannem i closter-kierchen ind.
24. Haffde hand bleffued i Sverigs land, det haffde hannem icke saa gonget i hand.

I wintter her Aagi aller til Sverig.

Foran denne Vise sætter Sønnedatteren i sin Samling en anden paa 33 firelinjede Vers, som hun

vel altsaa har foretrukket. Den „gaar som den wisse: her Erich ottesen hintter dronning kierstine“, saa Tonen selv kan minde om en af Slægtens stolte Traditioner, dengang Rigshofmester Erik Ottesen (Rosenkrantz) 1478 hentede Kong Hans Danmarks Dronning hjem fra Sachsen. Omkvædet er: „De skaandske herrer de vant den seyr med ære“, og den skaanske Adels Beredthed prises; da Hr. Thyge sendte sine Breve ud, kom „de alle som duer blaa“. Hr. Aages Fæstemø, Jomfru Karenlil,⁴⁸⁾ siger ham Farvel med Taare paa Kind, men Hr. Aage førte sit Glavind i Sky, „som hand haffde hierter trej“, og lod sine 5 Bannere slaa ud saa vide. Ogsaa her slaar Hr. Thyge Hr. Brynte Bertelssøn og tager Hovedbanneret, „och det var gult och røtt“. Der er intet om Fru Anne, men Banneret føres til København.

Dorothea Thott har endnu en tredje Opskrift paa 52 firelinjede Vers, bred og prosaisk, med Omkvædet: „Saa wog de den ædelig her Aage“. Den er kvædet til Hr Tyges Pris. Men det mærkeligste ved den er, at den udnytter det tragiske Motiv, at Aage Hanssen er Anna Nielsdatters Frænde.⁴⁹⁾

26. Fru Anne hun bad her Tyggi god nat, hun bad hannem
alt saa gjerne:
„Kand i, da sparer her Aage Hansen, fordi hand er min
frænde.“
35. Der her Thygge saae sine folch falde, monne han Gud
inderlig paakalde,
och søgte saa om i alt hans her her Aage at offuer-falde.
36. Den tid hand bleff her Aage war, mon hand til hannem
rende:
„Nu werge dig, om du est en mand och est min quindis
frænde!“
37. De feched dennem en lang stund, de wilde hin-anden ey
vige:
dog hialp wor herre her Thygge, at hand lagde her Aage
ligh.

41. Hand tog da her Aagis lig, førde det til Helsingborigh
med ærre:
fore reede de trommeter gode och saa mange ædelige
herer.
42. Der de kom til Helsingborg, det war saa faffuer en
skare,
mødte dennem fru Anne Rosenkrandtz, hun feldet saa
modige taare.
43. Fru Anne hun taller her Tygge till, och war saa wred
i hue:
„I haffuer saa lidet holdet der af det, som i monne mig
loffue.“
44. Her Thygge suared saa wredelig: „Hør, huad ieg siger
digh:
langt heller æder ieg aff hunden, end hand skall æde
aff mig.“⁵⁰⁾
Saa wog de den ædelig Her Aage.

Her er det ikke blot som i de to andre Viser Hr. Tyge, der tager Hovedbanneret, her nedlægger han med egen Haand Aage Hanssen. Det kan komme fra Ordlyden af Tyge Krabbes egenhændige Optegnelser: „Og jeg fik Død paa hannem“, ligesom Tidsangivelsen i Forbemærkningen til Anne Krabbes Opskrift af den korte Vise: „Den neste thisdag effther Bartholomei“, tydeligt stammer derfra, og det har saa udviklet sig videre til, at Frændskabet imellem de to Modstandere bliver et Hovedtema for Digtningen. Det er helt moderne, at Udviklingen litterært munder ud i, at Hovedpersonen stilles i en sjælelig Konflikt imellem sin Pligt som dansk Lensmand og sin personlige Tilbøjelighed til for Hustruens Skyld at skaane Modstanderen.

Hjemmel og Henvisninger.

- 1) Vølsungesaga 23. Kapitel. — Den ældre Edda: Sangen om Regin og Sigurd. -- Naut betyder: Eje (Rod: at nyde).
- 2) Malet 1889, udstillet paa Charlottenborg 1890.
- 3) Forordningen findes aftrykt i C. Molbech og N. M. Petersen: Diplomer og Breve (1858) som Nr. 39 i den Form, hvori den blev vedtaget paa Viborg og snart derefter paa Fyns Landsting.
- 4) Agnes Slott-Møller: Folkevisebilleder (1923), S. 21. — Ifølge Æneas Silvius (De viris illustribus XXXV), der var truffet sammen med ham ved Kejserhoffet, var Erik af Pommern ikke sydlandsk af Udseende, men „en smuk, blond nordisk Fyrste, der ved sit tiltalende Ydre og sin ridderlige Færd drog alle Kvindehjerter til sig“ (William Norvin: Københavns Universitet i Middelalderen (1929), S. 67).
- 5) Kr. Erslev: Repertorium Diplomaticum Regni Danici Mediævalis II (1896—98) Numrene 4763-72-74-78-80 alle Aalborg i Maj, 4819 Skive 31. August, 4822-31-37 Aalborg i September. — Molbech og Petersen anførte Værk Nr. 165 Aalborg i Maj, 172 Ribe 6. August, 177-80-82 Aalborg i September, 213 Ribe 30. November 1407 samt 224 Aalborg 23. April 1408.
- 6) Han er Ridder 30. November 1407. — F. Eks. synes Stamfaderen til Slægten Hvass at have faaet Ridderslaget paa samme Maade af Valdemar Atterdag under denne Konges store Landerejse for at bringe de forstyrrede Ejendomsforhold paa Fode 1355. (F. Hvass III, S. 5, Note 11).
- 7) Kr. Erslev: Dronning Margrete (1882) S. 30: samme Formel i Brødrene Gyldenstjernes Afstaaelse af Aastrup Slot.
- 8) Dokumenterne er Molb. o. P. Nr. 165: Afstaaelsbrevet. — Nr. 172: Niels Eriksen (Banner) til Skaregaard paa Mors, Husfoged paa Riberhus (Stamfader til de nye Høger, der i næste Slægtled kom til Eskær) og hans Hustru Sofie Høg oplader til Dr. Marg. al den Rettighed, de kunde have til Gods i Sønder Tranders med flere Byer i Fleskum Herred; blandt de 9 Segl har været Peder Høgs og Jens (?) Krabbes; dateret Ribe 6. August 1406. —

Nr. 180: Stig Munk og Niels Krabbe tilstaaer at have af Hr. Magnus Munk paa Dr. Marg.s Vegne modtaget 100 lødige Mark i hvide Penge til Niels Eriksen, Husfoged paa Ribe, og hans Hustru Sofie for den Rettighed, de kunde have til Gods i Sønder og Nørre Tranders m. m.; 9 hængende Segl, deraf 4 afslidt, Vidisse fra 1414; dateret 6. September 1406. — Med Hensyn til Indkomsten af Godset bemærkes, at Afgiften af de 3 Gaarde gik med 10 Pund Korn til Tranders Kirke og med 28 Skilling Grot til Aalborghus. — Erslev anslaaer 100 Mark Sølv til 20,000, nu vel altsaa over 30,000 Kr. L. P. Fabricius: Danmarks Kirkehistorie I, 2 (1935), S. 697: omkring 1370 kunde for 100 Mark Sølv faas 1 Herregaard som Svenstrup eller 2½ Boel Bondejord à c. 13 Tdr. Hartkorn eller 50 Heste; men dertil kommer, at Priserne efter 1350 faldt rivende. — Erslev bemærker i anførte Værk, S. 490, Anm. 7, at en anden Arving, en Kvinde, gik i Kloster efter at have afstaaet sin Ret til Dronningen.

- 9) Aftrykt hos Molb. o. P. som Nr. 216. Dokumentet er paa Pergament med 15 hængende Segl, hvoraf det 11., 12. og 13. er borte. Brevet er stærkt beskadiget; det manglende er af Udgiverne udfyldt efter en Vidisse fra 1413.
- 10) Rep. Dipl. I (1894—95) Nr. 1746: „Nicholaus Michelss (Segl), Esgerus Mathess (Segl), Kerstyernus Wonghss. Notum facimus, nos nobili viro Jacobo dicto Palk de hereditate Petri Michelss dicti Bunde curiam orientalem in Ormstrup par. Fiskebæk et silvam inter dictam curiam et rivulum Brefriis ex una parte et viam meridionalem ex alia parte soli viciniorem interclusam, cum quarta parte boløth libere adhitu cousueto, quod danice forta dicitur, undique minime inpedito, in placito generali Wibergensi scotasse. Sig. nostra. Datum in die Urbani.“ — 3 Segl. Niels Mikkelsens er afslidt. Esger Madsens (Danske adelige Sigiller Nr. 262) viser et modvendt Hovede omgivet af en udtunget Ramme, Omskrift ES...I Ma...
- 11) Rep. Dipl. II, Nr. 2440: „W. Rex. Noverint universi, quod sabb. palmarum coram placito nostro justitiario Alburgis habito Jacobus Palk Michaeli Niclæss dicto Krabbe quandam curiam in Wormstorp in par. Fiskebæk scotavit. Datum etc., teste Nicholao Jens de Kældebæk, placito nostro justitiario tunc temporis presidente.“ — Pergament

- med Segl, senere til Kongens Arkiv. Vidisse 20. December 1413.
- 12) Rep. Dipl. II, Nr. 2570: „Johannes Palnyss de Ællækær. Recognosco, me Michaeli Nicless dicto Krab in 20 mr. argenti teneri obligatum infra prox. f. Olai regis persolvendis, pro quibus ei omnia bona, quae cum uxore mea Marina bone memorie in dotem habui, videl. 2 curias in Mykelthornum scitas, in quarum una Esgerus Matheses, pater ejusdem Marine, olim residebat, et 2 curias in par. Fiskæbek scitas, impignero. Si dicta summa in termino prenotato soluta non fuerit, bona eidem M. cedant possidenda, obligans me ad scotandum ipsi memorata bona, quandocunque fuero requisitus. Sig. meum cum sig. virr. discr. Dn. Thome de Trannys, sacerdotis, Laurencii Niclass Pusæl, Olai Ebbyses et Michaelis Skyttæ. Datum in die pentecostes.“ — Pergament, engang med 5 Segl. I Vidisse 20. December 1413 med Aarstal 1349. — Johannes Palnesen (Munk med Vinranken) var 1327 Ridder, arvede efter sin Hustru Gunner Aagesdatters Broder Sdr. Elkær i Sulsted Sogn, Vendsyssel. Han maa være blevet gift igen med den her nævnte Maren. I Hegelund i Torum Sogn boede 1469 en Jep Pusel, 1486 en Lars Pusel (Trap), vel Efterkommere af Lars Nielsen Pusel i Dokumentet her, og som altsaa har boet i samme Sogn som Marines nu afdøde Fader Esger Madsen, der aabenbart er den samme, hvis Segl hænger under Brevet paa den østre Ormstrupgaard af 1336. Mærkeligt nok har en Præst i Tranders beseglet af samme Navn som Medejerer af Trandersgodset 1406.
- 13) Formodentlig fulgte han efter sit Næstsøskendebarn Niels Kaas til Kaas og Taarupgaard, Sønneson af den Niels Kaas, som var med til at bryde Tingfreden i Dronning Margretes Dage; han havde Stillingen 1467.
- 14) Molb. o. P. Nr. 123 er et Gælds brev af 11. Maj 1404 udstedt af Peder Hase til Vellum (Kærgaardsholm) til en Væbner Niels Hvas paa 40 lødige Mark i gode og gæve Sølvpænge, for hvilke Peder Hase pantsætter ham sit Gods i Ramsing Sogn, nemlig Andrup, Grundvadsgaard, Træbensgaard og Blæsberg. Niels Hvas overdrog 1427 Gaardene til Hr. Lyder Kabel for fuldt Vederlag, og han skænkede senere Grundvadsgaard til Stubberkloster. T. A. Becker mener (Kvartalsskriftet Orion 1843, Note S. 245),

at de 3 andre Gaarde blev sammenlagt til det nuværende Bustrup. Lyder Kabels Enke Fru Mette Jensdatter gav dem 1452 til sin tro Svend Jens Poulsen, der 2 Aar efter paa hendes Forbøn blev adlet af Kong Kristian den Første (F. Hvas III, S. 43 f), men ved sit Testamente skænkede sit Gods i Andrup til Dueholm Kloster paa Mors „for hans Leiersted og for hans Sjæls Salighed,“ hvilket Testamente 1465 bekræftedes af hans Fader Povel Thorstenson fra Tødsø paa Mors (Langeb. Dipl.). Fra 1452 skrev Jens Olufsen, der var gift med Morten Krabbes Søster Maren, sig til Bustrup, og 1457 solgte hun Gaarden til sin Søster Karen og Broderen Morten, der skrev sig til den 1462 (Trap).

- ¹⁵⁾ Første Afdeling af Ældste Arkivregistraturer I (ved T. A. Becker 1854) er Kalundborgske Registratur af 1476 over Breve fra Kalundborg og Vordingborg, næsten alle fra Valdemar Atterdags og Margretes Tid, af største Betydning for Tidens Historie og næsten alle i god Behold. Herimellem S. 15: „1408. Item Niels Mikelssøns breff om Fiskebæk oc anneth mere gotz i Nørre-Iwtland, som d. M. fick aff honom fore tiingfriith och kirkefriidh ther han haffde brwdhet met syne tilfylgere, oc kronen haffde ther tilforne rett til. Datum m c d octava. Item 1111 breff paa same gotz bunden i same knippe met skødebreffuith.“
- ¹⁶⁾ Her benyttes Aftrykket i William Christensen: *Missiver fra Kongerne Christian I's og Hans's Tid II* (1914), blandt udaterede Breve som Nr. 36. Det hviler paa en Afskrift fra 17. Aarhundrede og Peder Dyrskiøts Genpart, hvortil kommer Klevenfeldts Afskrifter in Folio, Krabbe, efter Dyrskiøt. De to Grupper afviger ret betydeligt fra hinanden, og ingen af dem gør Indtryk af at være helt paa-lidelig; de fra Dyrskiøt stammende, der jo saa at sige altid er mere eller mindre ufuldkomne (Allen V, Note 34 til Side 55), maa ogsaa i dette Tilfælde stilles i anden Række. En rund Parentes betegner, at Ordet eller Udtrykket kun findes i Afskriften fra 17. Aarhundrede, en firkantet, at det kun findes hos Dyrskiøt resp. Klevenfeldt eller begge, lodrette Streger betegner, at den ældre Afskrift er fulgt imod de 2 yngre. A. Heise: *Familien Rosenkrantz II* (1882) *Diplomatariet Nr. 10 a* følger Klevenfeldt.

- 17) A. Heise Nr. 9. Her efter Acta Pontificum Danica V (ed. Alfred Krarup og Johs. Lindbæk 1913) Nr. 3951. Afskrift (af Th. Bircherod?) efter Dyrskiøt i Langeb. Dipl. og Ny kgl. Sml. Fol. 558. Dyrskiøt har afskrevet efter Anne Krabbe, der har oversat efter Originalen.
- 18) Tilføjelse: NB in originali har staaet: modo rapta non fuit
- 19) Klevenfeldts Afskrift, Rigsarkivet. — 20) A. Heise Nr. 10 b. — 21) Klevenfeldt, Rigsarkivet.
- 22) Heise Diplomatarium Vibergense S. 364: Dyrskiøt har alt-saa afskrevet Tyge Krabbes eller en anden Krabbes Optegnelse efter Originalen; formodentlig stammer Afskriften fra Tyge Krabbes Sønnedatter Fru Anne Krabbe til Stenalt (død 1590), hvis Optegnelser Dyrskiøt har set hos hendes Brodersøn Erik Krabbe (Breve i Sml. til jydsk Historie og Topografi III, S. 274, 271 o. fl. St.). I Testrups Haandskrift om Kirkerne og Klostrene i Viborg Stift findes en Fortegnelse over „en Del baade Konger og Adel, som har givet Gods til Domkirken i Viborg, hvilket er extraheret af en gammel Messebog, som fandtes i Viborg Domkirke,“ og efter Testrups Ytringer i samme Haandskrift S. 1—2 maa det antages, at Testrup selv har uddraget denne Fortegnelse af en Kalender eller Messebog, han havde fundet i Domkirkens Kister.
- 23) W. Christensen: Danmarks Breve fra Middelalderen 2. R. III (1931) Nr. 4841: „Mester Kield Krabbe Kantor i Wiburgh, Niels Krabbe, Per Krabbe, Michel Krabbe, Lucas Krabbe og Elsebe Thygesdatter paa mine Børns Vegne. Vi har med vore Venners Raad og Samtykke siddet over et Skifte med vor Svoger og Medarving Moghens Moghens. Da worthe os saa jævnet imellem efter vor egen Vilje, at Moghens Moghens paa hans Husfrues Vegne vor Søster Anne skal have dette Gods (her følger Godset, det meste i Salling, nemlig 3 Gaarde i Mogenstrup, 1 i Hackild (den Gaard, G. Schütte nævner i Skivebogen 1927: Den salling-ske Aand Hackemay, S. 113, Note?), 1 i hvert af Sognene Tøndering, Durup og Roslev, 3 i Torum, endvidere 1 i Hjerm og 2 i Asp, samlet aarlig Afgift 45 Ørte (1 Ørte = 12 Skp.) Korn (for Gaardene i Asp udtrykkelig Rug) 2 Pund (Tdr.) 7 Ask Smør foruden Kirkekorn af de 3 Torumgaardene). Og kendes vi os at have opbaaret fuldt Vederlag i andet Gods, og gør vi Moghens Moghens fuld

Afkald for alt det frit Gods, som os har været imellem til denne Tid af vort fædrene Gods. Falder os mere Arv til, skal de 2 Brødre, som ikke nu fanger Sædegaard, med vor Søster Anne være Sædegaard næst for jaffnet og for den Skyld, som de nu stander for. Medb. af flere gode Mænd Biskop Niels i Wiburg, Albret Skeel af Hegnet og Oluff Perss af Vellumgaard. Datum in Bustrop fer. 3. post dncam. letare.“ Pergament med 9 Segl.

Nr. 4842: „Mester Kield Krabbe Kantor i Viborgh, Mogens Moghenss paa [min] Husfrues Vegne, Ælsebe Thyghesdather, paa mine Børns Vegne, Per Krabbe, Michel Krabbe og Lucas Krabbe. Vi har med vore Venners Raad og Samtykke siddet over et Skifte med vor Broder Niels Krabbe. Da vorthæ os saa jævnet imellem efter vor egen Villie, at N. K. skal have dette Gods i Mors i Vethersløff S. (er Vejerslevgaard, en adelig Hovedgaard, som af Kongen var tildømt Ridder Niels Krabbe fra Biskop Jeppe Friis i Børglum, 1457 ejedes af Hr. Niels Krabbes Enke Fru Bege Mogensdatter f. Munk, hendes Moder en Lykke), og som nu altsaa kommer til deres Sønnesøn Niels Krabbe og vel bliver hans Sædegaard), Afgift 8 Pund (24 Tdr.) Korn, Vejerslev Mølle (7 Pund Korn), Møllegaard (4 Pund Korn, 1 Pund Smør), 3 andre Gaarde og 2 Bol i Vejerslev samt 1 Gaard i Risum i Aasted Sogn, Afgift i alt 30½ Pund Korn, 6 Pund Smør foruden 1 Pund Korn til Vejerslev Kirke og Kornskyld til Selde Kirke). Dette Gods skal N. K. have, og kendes vi os at have annammet fuldt Vederlag i andet Gods derfor, og gør vi N. K. fuld Afkald for alt det frit Gods, som os har været imellem af vort fædrene Gods til denne Tid. Medb. af flere gode Mænd Biskop Niels i Viborgh, Albreth Skeel af Hegneth og Oluf Petheress af Veyldomgardh. Datum in Bwdstrup fer. 3. post. dnicam. letare.“ Pergament med 9 Segl. — Datoen er 3. April 1481. — Mogens Mogensen (Due) til Fjællerslevgaard, hvor han boede 1471 (en Landsby Fjællerslev findes i Ovtrup Sogn, Mors) og Gunderstedgaard (Gundersted Sogn i Slet Herred) var gift med Anne Mortensdatter Krabbe; hans Datter Ellen var gift med Niels Kaas til Kaas og Taarupgaard, der 1. Gang havde været gift med Ellen Pedersdatter Skram. Hans Søster Kirsten var gift med Christiern Høg til Tanderup, og Broderen Peders Søn, Biskop Niels af Viborg, var vistnok den før-

ste af Slægten, der kaldte sig Glob. Oluf Pedersen til Kær-gaardsholm var Broder til Bispen.

- 24) D. Mag. 4. R. II, S. 169: Tyge Krabbe oppebærer til Toget mod Stockholm i Anledning af Dronning Kristines Indeslutning Landehjælpen af Stevns og Bjæverskov Herreder, af Tryggevælde og Højstrup Len samt af Halsnæs.
- 25) A. Heise Nr. 7: Tyge Krabbe udsteder paa Kongens Vegne Kvittering til Holger Eriksen Rosenkrantz' Efterlever-ske Anna Mejnstrup for 500 Mark. Kvitteringen begyn-der: „Jegh Tyghe Krabbe, riddher, høffnitzman paa Kiø-benhaffn, gjør vittherlicht ...“ Anna Mejnstrup var Svi-gerinde til Hr. Niels Eriksen Rosenkrantz, hvis Datter Anna vel allerede paa dette Tidspunkt har været Tyge Krabbe tilsagt.
- 26) Rosenkrantzterne tog først af alle Familienavn, nemlig allerede 1524; Forordningen om, at enhver Slægt, som før-te Vaaben, tillige skulde antage fast Navn, kom først 1526. Det hører til Undtagelserne, naar Krabberne skriver sig med dette Slægtsnavn helt tilbage til 1300, dog næsten altid ligesom f. Eks. Palk (Note 10 foran) med Tilføjelsen dictus: kaldet. Hvas'erne gør ikke engang denne Til-føjelse.
- 27) Adelsaarbogen lader Tyge Krabbes Bedstefaders Broder Iver være gift med en Ingeborg Nielsdatter Rosenkrantz, men har ingen af dette Navn i Rosenkrantzernes Stam-tavle. Har hun eksisteret, maa hun have levet ved 1450 og have været en Søster eller Halvsøster til Rigshofmester Otte Nielsen; vi kender 10 Børn af 3 Ægteskaber. Barner Fam. Ros. I, S. 15 anfører, at hun skal have været gift med Hr. Erik Krabbe til Volbjerg, der levede 1442, men andre kalder ham Erik Krag, og Fru Jytte Podebusch an-fører i sin Vaabenbog, at Fru Ingeborg var gift med Hr. Ivar Lykke. Hendes Tilværelse bekræftes ikke ved nogen originale Breve, og naar Tyge Krabbe og Anna Nielsdat-ter ikke engang selv vidste, om de var beslægtede i 3. eller 4. Grad, d. v. s. med 3 eller 4 mellemliggende Fødsler, bli-ver det ikke mindre nødvendigt for os at standse ved et non liquet.
- 28) Det er vel Dyrskiøt, der i begge Dispensationerne har til-føjet: „Er Anno 1503“. A. Heise gør opmærksom paa, at Julius den Anden blev Pave i November 1503, og at altsaa

den 15. Maj i hans Pavedoms 1. Aar maa falde i Aaret 1504. Med dette Aarstal er Dispensationen da ogsaa optaget i Act. Pontif. Dan. (Note 16 foran).

- ²⁹⁾ D. Mag. 4. R. II, S. 280-82-160-68-69. — Erslev Len og Lensmænd S. 1 sætter Aaret 1509, da Tyge Krabbes Formand Lauritz Skinkel dette Aar fik Gulland, men betegner ved smaa Tal, at det kun er formodningsvis.
- ³⁰⁾ Acta Pontif. Dan. V Nr. 3815 af $\frac{5}{4}$ 1501 m. fl.: Morten Krabbe bliver Ærkedegn i Aarhus; Nr. 4029 af Fbr. (?) 1506: han kaldes Kurial; Nr. 4070 af $\frac{8}{6}$ 1506: han faar 1 Aars Orlov til en Rejse hjem til Danmark.
- ³¹⁾ Brev til Esge Bilde, Lensmand paa Bergenhus, dateret Helsingborg den 13. Maj 1536. — Heise Nr. 133.
- ³²⁾ Acta Pontif. Dan V, Nr. 4008. — Pers. Sml. Perg. Krabbe, Langeb. Dipl. — Det ses her, at Tyge Krabbe og Anna Nielsdatter endnu ikke var gift i Oktober 1505. — Afladsbreve var noget af det første, der blev trykt; allerede inden Gutenberg og Faust skiltes, fra Aarene kort efter 1450, haves fra Verdens ældste Trykkeri i Mainz saadanne Skemaer med aaben Plads til Navnene, saa de kunde fremstilles fabrikmæssigt og massevis. Anna Nielsdatters Oldefader Rigshofmester Otte Nielsen købte sig Ret til at vælge sin egen Skriftefader, Brevet dateret Grindiv (Grenaa) i Maj Maaned 1475 (Antiqvariske Annaler III (1820) S. 211 ff.). Lisbet Lunges Brev er formet som en Ansøgning med Plads til saa mange Navne som ønsket, og ganske uvedkommende Personer synes at have benyttet sig af Lejligheden. Ingen af de mange Herligheder er overstreget som uønskede!
- ³³⁾ O. Malmström: Till Helsingborgs Slotts och Stads Historia (1908) S. 34.
- ³⁴⁾ Svend Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser III (1863) S. 657: ifølge Hofmanns Stamtavle.
- ³⁵⁾ Den svenske Rimkrønike, citeret nedenfor, nævner blandt de faldne en Markvard Guldsmed fra Skara.
- ³⁶⁾ I. C. Barfod: Märkvärdigheter rörande Skånska Adeln (1847) S. 187: Hr. Aage forraadtes af sin Spejder Thord.
- ³⁷⁾ Arup: Danmarks Historie II (1932) S. 305: Formodentlig led Aage Hanssen af den af Huitfeld omtalte nye Sygdom Frantzoser eller Pocker, der fra 1495 i 400 Aar skulde af-

løse Spedalskheden som Europas værste Plage — og Skam tillige. — Allen IV, 1, S. 266: I et Brev fra 1502 bemærkes, at Sygdommen var yderst ødelæggende netop i Vestgötland, Skaanings Herred; Anm. 53 til S. 267: Aage Hanssen Thott led af denne Sygdom, da han leverede Slaget i Fantehulen 1510 (Brev til Svante Nielsson Sture uden Aar, men sandsynligvis fra Aar 1509). — Svaning i Kong Hanses Krønike: laborabat Gallico morbo.

- 38) Skivebogen 1936, S 1 f; dog foregik Trolovelsen „udi vor Frue Capel“ (Note 2 sstd.). — Rørdam Monumenta Daniae I, S. 528: Faner og Tavle skal have været at se endnu paa Frederik den Andens Tid. — Paa Herremødet i Stockholm 1501 beklagede de svenske Herrer sig over, at der hang Faner tagne i sidste Fejde (1497) som Sejrstegn i Frue Kirke, hvilket var en Haan for Sverrigs Rige og et slet Symbol paa Rigernes Enhed (Allen I, S. 187). Man synes, en saadan Klage burde have kunnet opfordre Unionskongen Hans til at udvise større Visdom nu 9 Aar efter. — Suhms Sml. I, S. 138: Endnu 1624 skal der have staaet et Kors ved Fantehulen som Minde om den drabelige Kamp.
- 39) Barfod: Märkvärdigheter S. 187 giver sig til at filosofere: Selv om det maa indrømmes, at denne Sejr ikke var saa mange Glædesytringer værd, saa fortjener den alligevel ikke at kaldes nedrig, saaledes som det er sket af en vis svensk Forfatter. At Krabbe betjente sig af en falsk Spejder, der tog Penge paa begge Hænder, synes hverken dengang at have været eller nu at kunne kaldes et for dømmeligt Krigsbrug, især da man ved saadanne Forretninger ofte sagesløst nedtræder selve Menneskeligheden.
- 40) Jahn: Lasse Frost forekommer dog flere Gange i Kristian den Andens og Frederik den Førstes Registraturer som forlenet med nogle mindre Len i Skaane og Halland.
- 41) Slaget i Fantehulen er oftere skildret. Allens store Historieværk har det Fortrin, at Begivenhederne her stilles ind i den historiske Sammenhæng ved at omrammes paa den ene Side med de saakaldte Bondefrede, paa den anden med Junker Kristians Vestergötlandstog.
- 42) Emnet er udtømmende behandlet af A. Heise i Familien Rosenkrantz II.
- 43) Arup II, S. 550 f.

- 44) Personalhist. Tidsskrift I, S. 127 og Adelsaarbogen sætter hans Fødsel til 9. August, 18 Dage før Slaget; i saa Fald skulde Anna Nielsdatter have baaret denne Søn under sit Hjerte, da hun modtog Kulsvierkærren (i Folkevisen blevet til en forgyldt Karm med Trompetere foran!) med hendes Frændes blodige Lig, og da hun saa heftigt bebrejdede sin Husbond Aage Thotts Død. Men efter Tyge Krabbes Optegnelser i Helgenkalenderen er han født 1510 St. Clemensaften, da Lys var tændt, og det er efter Tidstavlerne den 29. November, staar endnu saaledes betegnet i enhver almindelig Almanak; Erik Krabbe fødtes saaledes først 3 Maaneder efter Slaget.
- 45) Rørdam Monum. I, S. 528.
- 46) Endnu kan anføres en dansk Krønike fra Kong Valdemar Atterdag til Kong Christian den Tredjes Død, formodentlig forfattet i Begyndelsen af Frederik den Andens Tid (Rørdam Monum. I, S. 499—556): „Paa samme Tid gaffue de Svenske sigh til lands neder j Skaane. Deris feltøberst waar Her Aage Hanssen, hannom gaff Her Tyge Krabbe, som haffde da Skaane wdj befallingh, sigh emod, och slo hannom aff met alt sit folck. Der waar iblant de Danske en karl, som tiende Bispen y Skaane, wid naffn Niels Frost, hand stack Her Aage, den Svenske feltøberst, fra hesten, saa hand bleff der død; hans hoffuitbanere taage de och førde til Kiøbenhaffn, der henger den end nu y wor frue kircke. Men de Danske førde Her Aagis ligh met dennom och begroffue det y Lunde(!)kircke.“
- 47) Født 23. Juli 1552, død 17. Februar 1618, 1. September 1588 paa Stenalt gift med Jakob Bjørn, født 15. Juli 1561, død 5. April 1596. — Svend Grundtvig III, Nr. 171, A, b; i V. 8 a er „adt thinge“ efter Heises Anvisning rettet til „adt Liunge“, Ørkelljunga.
- 48) Efter Hofmanns Stamtavler var Aage Hanssen trolovet med Karen, Datter af Erik Turesøn Bjelke.
- 49) A. Heises Bemærkning.
- 50) A. Heise: Denne Vending i Hr. Tyges Mund er en Fuldræffer; den minder om Ytringen i hans Brev til Kong Frederik den Første fra Fastetiden 1525: „Vi maa æde Kød som andre Hunde“ (Skivebogen 1936, S. 4).

HJEMSTAVNSMINDER FRA MØGLKJÆR I JEBJERG

OMKRING 1860.

Af Marie Jespersen.

I den lille Hytte ude i Møglkjær, hvis Væg var Ler, og hvis Tag var Straa, var vi tre yngste Børn fødte til Verden, Marie, Jakob, Kristian, i Nød og Elendighed, som Moder udtrykte det; men Storken fløj dog jævnlig derude i Mosen. Denne lille Knaldhytte ude i det næsten bundløse Kjær husker jeg godt, og jeg undres derved over, hvor tidlig det lille Barn begynder at skjønne Tingene om sig.

Det første, jeg mindes fra denne min tidligste Tid, er, at jeg en Dag som ganske lille Pige, der endnu ikke kunde gaa ene, var bleven anbragt i en gammel Armstol, bændt imod den lille Bilæggerkakkelovn, hvorpaa jeg satte mine smaa Fødder for at holde dem varme. Til Legetøj havde man givet mig lidt Papir, som jeg til min egen Fornøjelse rev i Stumper og smed ned paa Gulvet. Da blev jeg opmærksom paa Ordene: „Tag Barnets Sager op!“ hvorpaa min ældre Broder, Laurids, pligtskyldig samlede dem op til mig. Men jeg maa erkjende, at jeg ikke kjendte ham; han var endnu ikke kommen ind i min Barnebevidsthed. Men jeg erindrer tydelig, at det undrede mig med denne Hensyntagen til min lillebitte Person.

Ikke ret meget ældre var jeg — ca. 2 Aar — da en Dag to grimme Mænd kom ind i Stuen og fik mine Forældre til at græde, fordi de vilde vise os ud af Huset. Jeg gav mig da til at græde, fordi min Moder græd. Hun tog mig derfor op i Armen for at „tøsse“ mig til min Opmuntring, og saa gav jeg mig til at synge, saa godt jeg kunde, Salmen:

Uforsagt, vær paa Vagt,
Jesus haver det alt fuldragt.

Og derved indgjød jeg mine bedrøvede Forældre Mod og Fortrøstning.

Det var en Gaardmand i Jebjerg, der ejede Huset, vi boede i, og havde givet os Lov til at bo dèr vor Levetid; men vi havde jo kun „hans Ord“ derfor, og nu kom han sammen med en anden Mand og viste os ud. Vi fik dog Lov at blive boende dèr den Gang.

Det næste i min Hukommelse er, at jeg gjentagne Gange kaldte paa min Fader ved Nattetid, at han skulde tage mig op af Sengen og holde mig frem over Askedyngen ude i Frammerset. Det var bare Narrestreger. Og ikke før han lovede mig Klask, kom jeg til Besindelse, og derfor, for at redde mig selv, udbrød jeg paa mit Barnesprog: „A tisse ét, a kije ét*). Kukkuk, Faar!“ Da lo han hjærtelig, og vi var trøstede begge to. Sagen var den, at jeg var eneste Pige imellem Drengene og yngste Barn, til jeg var 4½ Aar. Desuden var min Fader altid overstadig glad ved sine smaa Børn; senere tabte det sig noget. Og jeg har altsaa ikke haft andet Motiv til denne min Handlemaade end for min egen Fornøjelse.

Af samme Grund maa det vel have været, at jeg, som min Moder siger, ikke vilde med de andre i Seng

---

*) Barnesprog for sk...

om Aftenen, men vilde blive oppe og sidde paa Langskamlen ved Siden af min Fader, der mangen Gang sad sent oppe og arbejdede ved sit Bundtmageri, noget, han havde „lært sig selv“. Han plejede at synge til Arbejdet, alskens Sange, Kjæresteviser og deslige. Der kunde jeg sidde i Timevis godt fornøjet og klippe i en Klud; men hvert Øjeblik skulde min Fader selv bruge Saksen, saa jeg skadede jo mere, end jeg gavnede. Men jeg rakte Saksen op saa højt, jeg kunde, idet jeg sagde: „Taen dær, saa dø faaen!“**) Og Fader sagde derom paa sit eget, imellem saa barnlige Sprog: „Jeg kan, Katten-sparkmæ, meget bedre, naar bette Mari sidder oppe hos mig.“

En saadan Aften var det, jeg første Gang gav Agt paa Stuen ude i Møglkjær. Fader sagde: „Jeg er bange for, at det bliver for sent for dig, bette Mari. Jeg maa hellere faa dig i din Seng.“ Det vilde jeg dog ikke, førend han selv gik med.

Jeg sov i Fodenden af mine Forældres Seng. Da vendte jeg mig om og betragtede Stuen, uden Anelse, om den var fattig eller velhavende. Jeg saa de to mørke Alkovesenge uden Omhæng; Sengklæderne var faa og mørke. I den ene Seng laa mine to ældre Brødre og sov. I den anden laa min Moder; hun havde et mørkt Tørklæde viklet om Hovedet. Sit Ansigt vendte hun om imod Væggen.

Men jeg havde ingen Attraa til at komme hen til hende, vidste ikke, hvad Navnene Fader og Moder betød. Det var kuns en Lyd for mig.

Lige tæt op imod min Moders Seng var den lille Bilæggerkakkellovn. Ved den anden Side stod den gamle Armstol, dær, hvor jeg havde haft mit faste Stæde om Vinteren, inden jeg kunde gaa alene.

**) „Tag den dær, saa du faar den“.

Næst efter Stolen var Køkkendøren den eneste Dør i Stuen foruden den lille smalle Dør ind til Spisekamret ved Enden af mine Brødres Seng.

Senere, langt senere, fik jeg se den anden Side af Stuen, det gamle Bord med de korslagte Ben, Langskamlen, Moders Dragkiste, en gammel Stol, — det var alt.

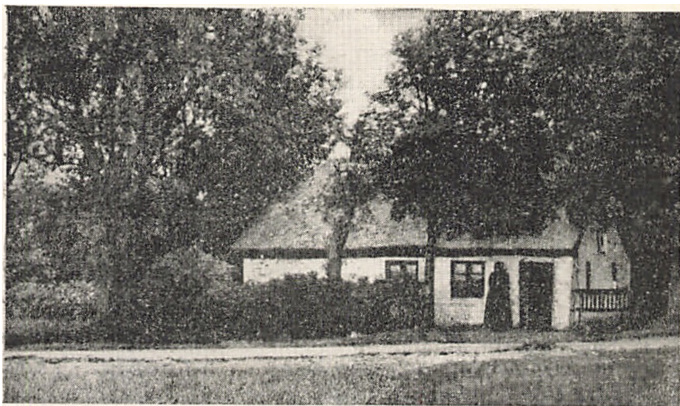
Over Bordet var et lille Karm-Vindue. Dør sad jeg ofte og saa ud efter Damgaards Træer. I Vester-siden af Stuen, ved Siden af Dragkisten, var der et halvt Karm-Vindue. Derved stod jeg og saa ud i Vinterens Sne og Is, — saa, at Kjæret udenfor gik helt ind til Huset og var som en eneste stivfrossen Isdam.

Jeg mindes ogsaa Moders Spinderok og Vuggen, hvori senere laa et lille Barn, som Moder lovede Sukkerpotter, naar hun gik i By.

Stuens Vægge var hvidkalkede, og der fandtes ikke et eneste Skilderi, kun det lille Spejl, Fader brugte, naar han sad og tog sit Skjæg af.

Maaske ved samme Tid var det, at jeg opdagede, at Fader og Moder kom hjem til os midt om Natten. De børstede deres Klæder og vaskede sig omhyggeligt, førend de saa gik i Seng til os Børn, og saa bad de sammen deres Pagt og Fadervor, uden dog jeg anede det mindste om, hvad det hele havde at betyde. Denne natlige Hjemkomst var, fordi vor Nabo Gdm. Pæ Jørgensen havde Tyfus og ikke andre end mine Forældre til at passe Folk og Fæ.

Senere kom jeg til at ligge omme i den anden Seng midt mellem mine to ældre Brødre. De var ikke gode imod mig, men vendte Bagen til og klemte løs, saa jeg gav mig til at græde. Det var første Gang i mit Liv, at jeg gav Agt paa min egen Graad. At de kaldte mig „Tulli“ som et Øgenavn, havde jeg ingen

Huset i Møglhjør (Fotografi).

Forstand paa, førend jeg hørte min Moder udbryde: „I skal, Gud hjælp mæ, la vær med at kalde hende Øgenavne“.

Senere mindes jeg en Dag, ingen af mine Forældre var hjemme. De to store Dreng, med min ældste Broder Andreas som Anfører, brød Laasen itu paa Moders Dragkiste for at faa fat paa Sirupsflasken, maaske ogsaa andre Sager, hun havde gjemt dèr. Imod Sædvane talte de venligen til mig og lod mig slikke paa Sirupsflasken, uden at jeg derfor smagte dens Indhold. Saa maatte jeg ikke sige derom til Moder, naar hun kom hjem, — et Løfte, jeg selvfølgelig ikke har holdt.

Hvorledes mine Forældre saa ud, ændsede jeg ikke eller tænkte paa, førend en Efteraarsdag, jeg gik ene ind i Stuen og trissede rundt paa Gulvet, legende med lidt Sand og en gammel Sy-Ring, hvorved jeg lavede Oste; hvor mine Brødre var, ved jeg ikke, maaske i Skole. Pludselig fik jeg Øje paa mine Forældre og hørte Udraabet: „Aa, Gud naade os, hvad skal vi arme Mennesker gjøre?“ Da saa jeg dem staa sammen udenfor Vesterenden af Huset,

hvor Lervæggen omkring det halve Karm-Vindue var falden ned i Uvejrets Regn og Storm. For første Gang saa jeg bevidst deres Ansigter, der da var fyldt med Ængstelse og Raadvildhed; men trofast stod de sammen, hjælpende hinanden med at mure Væggen op igjen af Ler og Knolde. Men deres sørgmodige Aasyn har jeg aldrig siden kunnet glemme.

Og nu ved jeg, hvad jeg ingen Viden havde om den Gang, at de begge var yngre Folk, min Fader faa Aar ældre end Moder. Han var en lille, lav Mand, knap Middelhøjde, bredskuldret, pænt bygget, med ovalt Ansigt, graalige, tynde Kinder, store, blaa Øjne og blaasort Haar og Skjæg. Moder derimod havde røde Pletter paa Kinderne, mest vel en hektisk Rødme, mørke, stærke Øjenbryn og langt, brunt Haar. Om Hovedet havde hun bundet et mørkt Tørklæde.

Hvad mig selv angaar, tænkte jeg ikke paa eller havde Anelse om, hvorledes jeg vel saa ud i Spejlet, førend jeg var en større Pige.

Om Sommeren fandt jeg mig engang selv i bedste Velgaaende siddende i en Slynge, der var bunden op i Dørkarmen i den eneste Dør ind til Huset. Jeg hørte en Paamindelse om, at de skulde slynge mig, hvilket de rimeligvis gjorde modvillig, for de slyngede mig altfor højt, saa jeg blev bange derved. Udenfor var ogsaa en lille Gimpefjæl, men det blev for mig med samme Resultat, saa jeg faldt ned af den.

Da jeg var kommen saa vidt, gav jeg mig til at undersøge Huset. Jeg fandt snart ud af, at Hønsene boede under Køkkenbordet, at Vinduet dør havde fire smaa Ruder, at Bagerovnen var nedenunder Skorstensgruen, og at i Bryggeriset kunde vi se helt op under Loftet.

Huset i Møglkjær (Tegning).

Udenfor, hvor jeg trissede rundt, holdende mig til Væggen, fik jeg Paabud om ikke at rykke Halmen bort fra Muren, som min Fader havde sat til Læ for Kulde og Regn.

Paa min Vandring dør omkring Huset fik jeg se en eneste lille firkantet Rude, der sad dør højt oppe under Tagskjægget. Forgjæves strakte jeg mine smaa Arme op derimod, forgjæves stod jeg paa Taa-spidsen for derved at naa højere. Men jeg kunde umulig naa den. I denne lille Rude, der var i Spisekamret, var det, at min Moder i mørke Aftener satte et Lys, saa Fader derved kunde se at finde sit Hjem derude i Mosen og undgaa alle de fæle Vandhuller, der var i Møglkjær.

Min første Vandring her i Verden var derudenfor Huset paa den lille grønne Markvej; den var ligesaa gammel som Gaardene. Den laa dør som en Krans omkring den lille Hytte, som om den vilde beskytte den, og rimeligvis var denne lille grønne Vej mange

Hundrede Aar gammel. Saasnart jeg gik paa denne Vej, fandt jeg Blomster og Siv og saa Gaardene, der laa i Rundkreds om os, der saa at sige laa i Midten af det bundløse Kjær. Jeg saa Møllen deroppe paa Bakken, saa den lille gamle Kirke og hørte Kirkeklokkerne ringe. Jeg saa Engen med alle dens Blomster, især gule Kavelotter og Glemmigejer.

Saadan en varm Sommerdag var det, at mine to ældre Brødre løb paa bare Fødder rundt i Gdm. Guddike Mortensens nystrøgne Lersten. Det var en gruelig gal Historie, thi denne Gaardmand ejede nu Huset, vi boede i, og kunde vise os ud, naar han vilde.

Men saa kom Andreas ud at tjene, og siden mindes jeg intet af denne Slags. Jeg husker godt Hyrdedrengene, der gik ude i Møglkjær ved Efteraarstider med Kreaturerne i løs Drift og sang og trallede „Laalaa, laalaa!“ Imellem satte de Vækkild paa.

Blandt disse Hyrdedrengene var der en slem, skjødsløs Dreng, „æ Swin“ kaldet. Ham var vi Børn gruelig angst for. Naar, som saa tit, vore Forældre ikke var hjemme, da gik han udenfor Vinduerne og vrængede og hylede ind til os, der sad bag den laasede Dør. En Gang stjal han vor gamle rødbrøgede Kat, bandt hans Hosebaand om dens Hals med en Sten i og smed Katten ud i Mergelgraven. Men Stenen faldt ud af Løkken, og Katten reddede sig i Land; den kom, som Moder siger, nok saa praas hjem igen, med den fæle, beskidte Drengs Hosebaand om Halsen. Jeg husker det godt, da Mis sad dør, vaad og forpjusket paa Langskamlen, med Snoren hængende ned fra sig.

Det var nu ogsaa den klogeste og dygtigste Kat, Moder havde kjendt; den kunde selv lukke Døren op

og gaa ud og besørge sine Ærender. Vi havde ogsaa en lille Hund, der hed Waps, og blandt andet en stor, brun Høne. Denne Høne, siger Moder, sloges med Høgen en hel Eftermiddag paa det lave Kaalgaardsdige, men Høgen maatte misajn opgive den. Det glemte Moder ikke, og vor Høne blev siden æret som en rigtig Tultehøne.

En Dag tog Moder mig med hen til en Gaard oppe paa Højdedraget tæt østen for vort Hus. Gmd. Chr. Smed, deres eneste Barn, en lille Pige, var død. Jeg betragtede længe Liget i den hvide Særk, forstod godt, at det frøs. Min Moder hjalp Barnets Moder med at græde over det og sagde, at nu var det en Guds Engel; men jeg vidste ikke, hvad en Guds Engel var for noget.

En anden Gang tog Moder mig med sig længere henne østen Jebjerg til Gdm. Chr. Østers. Dèr var jeg oppe til en Slags Eksamen, idet jeg blev tilspurgt og besvarede nogle Spørgsmaal, Moder gjorde mig, for at Konen dèr skulde vide, hvor klog jeg nu var.

„Hvem har skabt dig?“

„Gudfader“.

„Hvem har gjenløst dig?“

„Guds Søn“.

„Hvem har helliget dig?“

„Gud den Helligaand“.

Fadervor kunde jeg ikke endnu, men derimod sang jeg Salmeverset:

Klokken slaar,

Tiden gaar,

Evigheden forestaar.

Kom, lad os bruge den kostbare Tid,

tjene Herren med al vor Flid.

Saa skal vi nok komme hjem.

Endelig en tredje Gang tog Moder mig med i By. Det var helt hen til en Gaard i Nannerup, til Gdm. Jens Peter. Dèr talte Moder meget med Kvindfolkene ude i Kjøkkenet. Jeg blev imens vist ud i den ret store Have for at plukke Sukkerærter, men kunde til min Sorg ingen finde, da jeg aldeles ikke vidste, hvorledes de saa ud.

Endnu en fjerde Gang vilde begge mine Forældre have mig med i By; det var til Gdm. Peter Vejlggaard, Jebjerg; men da boede vi ikke mere ude i Møglkjær, og jeg kom ikke med dem, da mine Klæder ikke syntes dem pæne nok.

Og senere kom jeg aldrig mere med i By, men maatte se at finde Vejen alene.

Møglkjær, som det da var, erindrer jeg bedst imod Sydvest. Dèr langt ude gik Hjorddrengene med deres Kvæg.

Laurids tog mig i Haanden for at faa mig med ud til dem. Gdm. Pæ Jørgensens Børn, Marie og Peter, var altid venlige imod os. De var adskillige Aar ældre end os. De gjorde Vækkild derude og stegte Gulerødder og Kartoffler. En Gang brændte jeg derved et lille Hul i mit splinternye Skjørt. Min Moder var meget kjed deraf, men gav mig dog ikke Utak derfor, som Fader kaldte det. Moder syntes, at jeg var for lille.

Derude løb Laurids og jeg i varme Sommerdage for at samle tørre Kokasser til Ildebrændsel; saa vilde Moder bage Pandekager til os.

Derude var ogsaa et Vældhul. Tit stod vi Haand i Haand, Laurids og jeg, og gimpede op og ned. Imellem var han bange for det. „Slipper det, da synker vi ned i det bundløse Dynd,“ sagde han, men jeg forstod ikke, hvad han dermed mente.

Dorthe Cathrine Andersdatter, Forfatterindens Moder.

Fader tog os med op paa Kirkegaarden en stille Sommeraftenstund. Vi gik med Sten tværs over Kjæret hen til den gamle Kirkestøtte, der vel nok var lige saa gammel som Kirken. Fader hængede om to smaa Grave og plantede Vintergrønt; det var mine to smaa afdøde Brødre.

En anden Aftenstund tog han os med op til Kjøbmanden, Sorte Pedersen, deroppe i den gamle Møllegaard paa Bakken. Han var da den eneste

Kjøbmand i Byen foruden den gamle Josef Kræmmer.

Min første Vandring paa egen Haand var op til denne Sorte Pedersen ved Møllen. Moder fulgte med mig om til Enden af Huset og pegede paa et Jorddige lidt derfra. „Gaa nu hen til dette Dige,“ sagde hun, „og følg det, saa længe til det slipper op, saa er du ved Vejen, som du skal følge, indtil du naar Døren, der er paa Enden af Huset.“ Hvad jeg skulde købe til min Moder, ved jeg ikke, men ved Enden af Diget mødte jeg en Mand. Han spurgte mig om, hvis Pige jeg var. Jeg kunde ingen Forklaring give, men han roste mig alligevel og gav mig en blank Firskilling. Jeg hørte tit mine Forældre undres paa, hvem denne gavmilde Mand vel havde været, thi at give en eneste Skilling paa Haanden var mest almindeligt den Gang.

Laurids og jeg løb om Høstaftenen hen paa Damgaards Mark, hvor vore Forældre var i Høsttjeneste. Vi gik i Stunthoser, med bare Fødder over Stubben, der stak os. Vi kom med hjem i Gaarden. Høstfolkene fik Gammeløl med en „Pind“ i; om vi Børn fik noget, mindes jeg ikke.

Om Sygdom dernede i det lille Hus kan jeg ogsaa erindre. Fader var imellem syg. Da laa han i Sengen, rent værkbruden af Lændepine, og Moder varmede da nye Teglsten, som han fik ind under Ryggen. Gdm. Jens Knudsen i Damgaard, en rar Mand i en lang Skjødefrakke, kom derind for at se til Fader, der da havde ligget i Sengen i 14 Dage. Han sagde: „Hvordan er det, du sir ud? Tho du sir mere ud til at sk... i Bukserne end til at slaa Folk ihjel. Lad du mig ta dine Dreng med mig hjem, at de kan faa noget at æde. A har mere end du.“

En Gang imellem synes jeg, at min Fader bar mig i mørke Aftener op over Agrene til Pæ Jørgensens Gaard; hos ham løb et Par Smaadrenge. Den ene Gang maa have været, da en lille dødfødt Dreng kom til Verden. Den anden Gang var ved min Broder Jakobs Fødsel; da var jeg godt fire Aar. Jeg mindes, min Moder laa bleg og hvid i Sengen, og Nabo-konerne i de fire, fem Gaarde, Huset var omringet af, kom med Barselmad i skjønne Lerkrukker med Hank over. Og Fader var saa glad ved al den Vel-signelse, der kom til Huse sammen med det lille Barn. Men min yngste Broder Kristians Fødsel mindes jeg ikke, endda jeg var to Aar ældre; og vi Børn maa da selv være gaaet op til Pæ Jørgensen. Eller de to Barseler er vel løbet i et for mig.

Jeg mindes ogsaa Jakobs Daab, det vil sige en af hans Gudmødre, Gdm. Pæ Smeds Kone; hun havde en Røst, som talte hun i en Tønde. De mange Fremmede, som dengang og senere fyldte den lille Stue, satte sig rundt om paa Sengekanten eller lænede sig til Dragkisten, kan jeg ikke huske. Ingen af disse Ansigter blev tilbage i min Barnebevidsthed, kun Konen med den grove Røst.

Naar Fader sad oppe om Aftenen med sit Sytøj, havde han en Lampe, bestaaende af en Medicinkrukke med en Væge stukken igjennem en Blikplade og en Korktold. Moder havde en endnu mindre Lampe af samme Slags staaende paa Bilæggerkakkelloven.

Imellem læste hun ved denne Lampes svage Skin til langt ud paa Natten i en af disse mange Historiebøger, den unge Pastor Glud da laante hende. Fader sov ved hendes Side, og han maatte ikke vide det. Rørte han sig i Sengen, — pust —, saa var Lyset ude. Men naar han atter sov, ja, da tændte Moder sin

Lampe igjen og læste videre og drømte sig rimeligvis derved langt bort i en lysere Verden.

Men til Lysestage havde vi een af endnu ringere Kvalitet. Den var tildannet af en Kaalrabi, og de brugte den samme i flere Aar til at sætte de smalle Lysvæger i, som gode Koner gav Moder til Julen.

Jeg husker Lærer Balleby og hans Kone Ottilie. De sad derude og sang sammen med os om Aftenen. Lærer Balleby sang: „Fremad er Verdens vilde Røst.“

Ret tidlig fik jeg en ABC. Paa første Blad var der en galende Hane. Paa næste Blad et Billede af Vorherre. Moder lærte mig at læse, men ellers mindes jeg intet derom, saa det maa vel have gaaet frede­ligt af sig. Og ret tidlig kunde jeg læse i min Bibelhistorie.

Jeg husker ogsaa, at min lille Broder Jakob græd i Vuggen og forlangte, Moder skulde synge for ham om Tordenskjold. „Synge, synge om æ Helt,“ sagde han grædende. Og Fader syntes, at det var saa ovenud morsomt med den lille knap 2 Aars Dreng, der stillede saa store Fordringer. Fader sagde drillende: „Synge, synge, gammel Vædder!“

En Foraarsdag var mine Forældre ikke hjemme, de var rejst til Skive sammen. Til at passe os imens var hos os en ung Pige, Hanna M.; hun fik med Tiden flere uægte Børn. Men den Gang var hun ganske ung og begyndte vel derfor at øve sig paa min Broder Laurids, der var en stor Grinebider. Han sad oppe paa Bordet, med dinglede Ben, og underholdt sig med Hanna. Jeg stod og saa med Undren paa, hvorledes hun tog min lille Broder op af Vuggen for at give ham en tør Ble paa. Denne Ble, sagde hun, hang udenfor paa et Træ; men istedenfor at sende

Laurids ud efter den sendte hun mig. Hun kunde ikke undvære ham saa længe. Og saa gik jeg pligt-skyldig. Jeg kan se mig selv gaa dør udenfor det lave, graa Lerhus og følge det nedtraadte Gjærde vestpaa. Dør ved Enden af det stod et forkrøblet Piletræ, vi Børn kravlede imellem op i det, og det groede det vel ikke bedre af. Men i dette Piletræ hang der ingen Ble, og ihvor meget jeg saa mig om, kunde jeg ikke faa Øje paa den. Dette var den første Gang, jeg blev mig Husets Omgivelser bevidst, endda jeg nu i flere Somre maatte have haft dem for Øje; men det nytter vel intet heller, saa længe Billedet af det sete ikke er naaet ind i vor Bevidsthed. Jeg saa kun en daarlig indhegnet Plet Jord, overgroet med Enggræs, nedtraadt af løsgaaende Kreaturer; ikke en eneste Blomst, og lige saa lidt andre Træer end det, jeg stod ved. — Da jeg nu kom ind til Hanna uden Ble, overgrinede hun mig, som det hedder, og gjorde det tykkeste Nar af mig. Endelig sendte hun Laurids ud efter Bleen; han smuttede ud som en Vind. Hanna var det første Menneske, der haanede mig, og jeg har aldrig kunnet glemme det siden.

Hvorledes vi fik Føden i det graa Lerhus, midt ude i Møglkjær, det har jeg hørt min Moder fortælle om.

Hun gik ud i æ Land, naar Tid var, det vil sige til alle Aarets Højtider. Hun gik ved Slagtetiden, og naar de klippede Faar, og naar de støbte Lys. Og ellers gik hun rundt i Gaardene med sin Mælkespand. Moder siger derom: „Tit har jeg vaagnet om Morgen, og der fandtes ikke Brød i Huset; ikke vidste jeg heller, hvor jeg skulde faa det fra.“ Hun føjede dog til, at hun tit har maattet savne disse Gaarde, som Hytten derude var omringet af, og hvor hun heller aldrig gik uhjulpen fra.

Om vor daglige Levevis derude har Moder og-saa fortalt.

Saa vidt muligt maatte Fader hver Dag ud paa Arbejde for i det mindste selv at tjene Føden. Og hun og Børnene maatte saa se at friste Livet derhjemme, saa godt det lod sig gjøre. Fik Moder nu en Kurvfuld Gryn i Tilgift med sin Mælkespand, da kogte hun en Potte Vandgrød; men det var jo disse store Byggryn, der maatte koge helst tre Timer, og hvad var der at fyre med andet end Hedetørv. Men af disse satte hun en Bulild paa Skorstensgruen, og naar den var i Glød, satte hun deri sin Grødgryde. Eller Folk gav hende nogle Endeskaller Grovrugbrød, tørt og gammelt; deraf kogte hun Vandogbrød med Eddike og muligt lidt Sukker. Maaske fik hun et røget, afgnavet Faareben; derpaa kogte hun sig en Potte Grønkaal. Om muligt fik hun imellem $\frac{1}{4}$ Pd. ubrændte Kaffeboenner, og dette maatte nødvendigvis strække til i lange Tider. Og ellers, naar intet bedre var, maatte vi allesammen suge paa Labben og se at sove saa meget som muligt.

Intet Under, at Andreas kom ud at tjene 6 Aar gammel, — saa fik han dog maaske Føden —, og Laurids 9 Aar gammel.

Selv erindrer jeg ikke en eneste Bid, jeg har faaet til Livets Ophold i de $6\frac{1}{2}$ Aar, jeg levede derude, uden det jeg fik fra Pæ Jørgensens Vækkild.

Jeg mindes dunkelt Kirkeklokken ringe ved Gry og Kvæld, men ingen gjorde mig opmærksom paa, at dette var noget smukt; senere, da vi flyttede bort, savnede jeg det heller ikke.

Min yngste Broder Kristian ved jeg intet om, førend jeg fandt mig siddende ene ved hans Vugge, imens mine Forældre byggede sig et nyt Hus ude ved Thinghøj paa Bostrup Hede. Skiftevis sang jeg

for min lille Broder eller læste højt af min Bibelhistorie, læste Fortællingen om Josef, der gik hen til sine Brødre, som vogtede Kvæg. Derved kom jeg i Tanke om Hjorddrengene ude i Møglkjær. Jeg lagde Bogen fra mig paa Vuggen og gik hen og saa ud ad Vinduet, men dør var mørkt, ihvor jeg saa hen, i Modsætning til mit Udsyn derudefra, hvor Huset laa omgivet af Mosens grønne Græs. Moder talte venligen til mig, bad mig trofast vugge min lille Broder. Imellem maatte jeg give ham Sukkerpotter. Hun tog mine Brødre med sig, Laurids og den nu godt toaarige Jakob. Hver Aften, rimeligvis ogsaa andre Tider, kom hun tilbage sammen med Fader, og vi sov allesammen i en stor Søsterseng paa Lergulvet.

Vel mindes jeg dunkelt Kjøreturen, da vi flyttede herud i Heden ved Landevejen, til det Hus, hvor vi altid siden boede, og hvor Moder levede 50 Aar, til sin Død, 90 Aar gammel. Men hvorfor jeg egentlig var her, havde jeg dengang ingen Rede paa.

Men det lille, lave, graa Hus ude i Møglkjær med dets eneste Vinduesrude dør imod Nord, det mindes jeg. Endvidere Kirken, Møllen og Gaardene deromkring, der laa som i en Rundkreds om os, og den grønne Eng med alle dens Blomster. Dette Billede er blevet for mig som et Sjæls-Maleri, dybt indpræget i mit Sind.

Oplysninger om Familien.

Forældre:

Landpost Hans Chr. Wammen, født i Vammen ved Tjele 18. 3. 1829, død Bostrup Hede 2. 2 1896. Dorthe Cathrine Andersdatter, født i Brøndum 23. 4. 1833, død Bostrup Hede 26. 6. 1923.

Børn:

Andreas Wammen, født i Viborg 4. 10. 1860, død Kjøbenhavn 8. 4. 1927, boede Gothersgade 29 som Skræddermester i over 30 Aar.

Laurids Wammen, født i Nannerup 10. 3. 1863, død Velholm 2.5 1933, var i mange Aar Maler, senere Boelsmand.

Marie Wammen, født i Jebjerg 15. 8. 1866, gift med Boelsmand Hans Jespersen, Thinghøj.

Jakob Wammen, født i Jebjerg 13. 12. 1870, død 14. 10 1932, Lærer og Kirkesanger, Gislum, Himmerland (Forf. til Artiklen: „Tinghøj og An' Dynbo's Tragedie“, Aarb. 1934).

Kristian Wammen, født i Jebjerg 20. 2. 1872, Lærer og Kirkesanger, Kjærby, Hald ved Randers.

Marie Jespersens Søn, Esbern, Lærer i Vinding, Hardsyssel, har udgivet flere egnshistoriske Skrifter, saasom „Kirker, Præster og Degne i Vinding-Vind“, 1934, og „Vinding Sogn“, 1935.

Navneliste

(Se ogsaa Side 99 og 100)

A

Ahlefeldt, Hans v. 108.
Anderssøn, Anders, 90.
Andersen, Andreas, 83.
" Fru 79.
Anthonisdatter, Else, 70.
Apis, 17.
Armin, 54.
Ariovist, 53.
Augustus. 53, 54.

B

Balleby, Lærer, 152.
Banner, Erik A., 62.
" E., 61, 109.
Bennick, Albert, 78.
Bille, Sidsel C., 62.
Birgersøn, Laurits F., 119, 122.
Bojerik, 24 ff.
Breth, Cecilie, 76.
" Laurits Th., 75, 76, 78.
Bryske, Maren E., 63.
Bundgaard, Billedhugger 8, 19.
Brwn, Niels, 90.
" Pæther, 90.

C

Carbo, 20.
Catulos, 41, 46, 48, 51.
Christensen, Jens, 83.
Clemens VI, 99.
Colombus, 15.

D

Dalsgaard, Chr., 66.
Due, Jens, 92.
" Mogens, 102.
Dyrskjøt, Peder L., 96 ff.

E

Ederkoppe, Pæther, 90.
Ejby, Knud, 79.
Erik af Pommern, 86, 91, 92.
Eriksdatter, Anna 98, 99.
Eriksen, Niels, 61, 109.
Erslev, Kr., 88.
Eskildsen, Jacob, 62.

F

Frederik, Hertug, 111.
Friis, Henrik, 112.

G

Gefion, 7.
Glob, Lucas, 102.
Glud, Pastor, 151.
Gotfred a Ghemen, 122.
Graae, Anders Chr., 74.
Grum, Jørgen P., 74.
Gylve, 7.
Gøye, Korine St., 62.
" Mette M., 62.

H

Hanssen, Aage, 116 f.
" Peter, 56.
Heise, A., 124.
Henrik, Lensmand, 109.
Holberg, Ludvig, 33.
Holtzmann, Friderich, 77, 78.
Hreidmar, 84, 85.
Huitfeldt, 104, 109.
Hwall, Jesse, 92.
Hwas, Lasse, 92.
Høg, Jacob, 62, 63, 65.
" Just, 62.
" Niels, 61, 62, 63, 110.
" Peder, 62, 88, 92.
" Sophie P., 61, 88.

I

Ingemann, B. S., 93.

J

Jensen, Chr., 75.
 " Georg, 79.
 " Ture, 118, 121.
 Jenssøn, Mattes, 89.
 " Oluff, 89.
 Josef, Kræmmer, 150.
 Justinus, 52.
 Jørgensen, Pæ, 142, 148, 151,
 154.

K

Kaas, Niels, 90, 92, 94, 102.
 " Jens, 92.
 Kjeld, 101.
 Knudsen, Jens, 151.
 " Laurits, 69, 71, 72, 73.
 " Olai, 73, 74.
 Kong Carl, 104.
 " Hans, 96 ff.
 " Valdemar, 87.
 Krabbe, Anne, 110, 115, 127.
 " Elsebe, 99, 101.
 " Erik, 101, 122.
 " Mogens, 95.
 " Niels, M., 88 ff.
 " Thyge, 96 ff.
 Krafse, Jens, 112.
 Kristian II, 61, 116.
 Kristian, Junker, 109, 116, 117.
 Kristoffer til Bjørnholm 109.
 Krumpen, Johanne J., 62.
 " Otte, 62, 63.
 " Stygge, 62.
 Kæipiø, 27, 28.
 Kæisar, 53.

L

Lejrskov, Niels P., 78.
 Lohmann, Pastor, 59.
 Loke 84, 85.
 Lucanus, 43.

M

Madsen, Esger, 93, 94.
 Magnus, Hertug, 103.
 Magnussøn, Pæther, 92.
 Malinowski, Arno, 79, 80.

Manlius, 27, 28.
 Margrete, Dronning, 86, 88, 91,
 92, 93, 102.
 Marius, 29 ff.
 Markellos, 39.
 Mattesøn, Pæther, 90.
 Matthiesen, Kathrine 79.
 Mikkelsen, Niels, 94.
 Mithridates, 52.
 Mogens, Hertug, 97.
 Moloch, 17.
 Mogensdatter, Karen, 95.
 Morten, Landsdommer, 95, 102.
 Mortensdatter, Bege, 94.
 Mortensen, Lærer, 5.
 " Guddike, 146.
 Munk, Ivar, 115.
 " Kr., 83.
 " Magnus, 92.
 " Mogens, 112.
 " Stygh, 92.
 Mussolini, 27.

N

Nansen, Hans, 96.
 Niels, Biskop, 102.
 Nielsdatter, Anna. 109.
 " Olivia, 74.
 Nielsen, Anders, 83, 108.
 " Erik, 109.
 " Eskild, 62.
 " Mikkel, 93.
 Nielssøn, Erik, 92.
 " Jens, 92.
 " Pæther, 90.
 Nilsson, Svante, 110, 118 f.

O

Odin, 7, 13.
 Olufsdatter, Magdalene, 74.
 Olufsen, Erik, 69, 71.
 " Thorn, 69, 71.
 Ovesen, Thyge, 112.

P

Packness, Einar, 81.
 Palk, Jakob, 93.
 Palnesen, Jens, 94.
 Paludan-Müller, C., 107.
 Pedersdatter, Lisebeth, 67.
 Pedersen, Oluf, 102.

Petrius, 48.
Petris Johannis, 59.
Ptolemaios, 54.
Pytheos, 14, 15, 16, 53.

R

Ran, 84.
Reberg, Kirsten H., 62.
Rosenkrantz, Anne, 98.
„ Oluf, 109.

S

Scarpænbærgh, Joh., 92.
Scaurus, 24, 42, 49, 50.
Sehested, Eelisabet M., 63, 65.
Sigurd, 85.
Sjællandsfar, Timme, 61.
Skeel, Albert, 102.
Skram, Peder, 99, 120.
Slott-Møller, Agnes, 86, 88.
Sorte Pedersen, 149.
Spliid, Palle, 112.
Strabon, 16.
Strangessøn, Niels, 92.
Sture, Steen, 97 ff.

T

Teutbod, 32.
Tiberius, 53.
Thomes, Præst, 88.
Thomsen, Chr. J., 10.

Thor 13.
Thord, Bonde, 119, 122.
Thornsdatte, Anna, 72, 73.
Thott, Oluf A., 118.
Thyboe, Jacob v., 33.
Toft Hansen, 80.
Tornssøn, Oluff, 67, 68, 69, 71.
Trwellsøn, Jacop, 92.
Tychonius, Chr. L., 77.
Tygesdatter, Lisbethe, 95, 113.
Tyghessøn, Jacob P., 90.

U

Uldall, F., 59.

V

Valdemar Atterdag, 93.
Varus, 54.
Vasa, Gustav, 61.
Vejlgaard, Peter, 148.
Vincentsen, Vincent, 112.

W

Wagner, Richard, 85.
Wammen, Slægt, 153, 156.
Wroue, Knud O., 74.
„ Laurits O., 74.

Ø

Øregaard, Else P., 76.
Østers, Chr., 147.

„Lunets Sønner“.

Under denne Titel har Pressesekretær *Svend Thorsen* samlet og udgivet paa Gads Forlag en Række muntre sønderjyske Historier. Titlen er tagen fra et Vers af *L. C. Nielsen*: „Vort Hjem, du danske Jord, hvor Lunets lyse Sønner boer“. Et andet Løsen har jeg tilføjet i min Fortale til Bogen, nemlig *Edv. Lembckes* Linjer i Sangen om Modersmaalet: „men just, som de mente, hun var i Baand og Bast, da lo hun saa hjærtelig, at alle Lænker brast“: Det skælmske eller svedne, jyske Lune har været en af Sønderjydernes bedste Forbundsfæller i Kampen mod den haarde og humørløse Undertrykkelse fra Preussernes Side. Og ingen Nørrejyde, ingen Sallingbo eller Fjandbo kan undgaa at føle sig smittet af dette uudtømmelige Lune. Deri kender vi bedst, at vi og Folkene sønden Aa er inderst inde af samme Slav, og vi føler, at vi kan ikke lade saa gode Frænder i Stikken. Gennem min Serie „Sønderjysk Humør“ i Skivebladene fra 29de August 1936 kender Folk heroppe allerede en Del Prøver paa vore Landmænds lune Vid; nogle er laante fra *Svend Thorsens* Bog, medens andre endnu ikke er offentliggjorte af ham og først kommer med i hans næste Bind (om det da kommer). Vil man lære Sønderjydernes Dagligliv under Fremmedherredømmet at kendé, og vil man have sig en god og sund Latter, bør man søge til *Svend Thorsens* Bog. Køb den, læs den selv og brug den til Julegave til jeres Venner! I vil ikke fortryde det!

Guðmund Schütte.